

H5998.9

Eesti Postimehe
Kalender

ehf

aastaraamat

1874

a a s t a p ä ä l e

Keiserliku Awalliku
Rim kogu kinn. 1916

Sel aastal on 365 pääwa.

Tartus 1873.

Trükitud ja müüa H. Laakmanni juures.

Hind poogitud 35 kopikat.

Enslaved

Enslaved

1878

Enslaved

ENSV TA
Kirjantutkimuskeskus
Arhivointi- ja
tallennuskeskus

38836

Enslaved

Enslaved

Enslaved

3784 1873. Eesti Postimehe

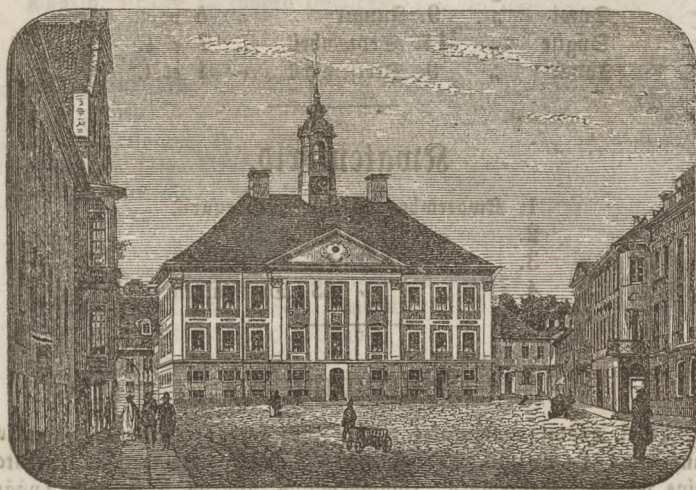
K a l e n d e r

ehf

aastaraamat

1874

aasta pääle.

Tartu linna Raatus.

Kolmas aastakäik.

Tartus, 1873.

Trükitud ja müüa H. Laafmanni juures.

Märgide ja lühenduste tähendus.

☉	= noorkuu.	T.	= tund.
☾	= täiskuu.	M.	= minut.
☾	= esimine weerand.	Sek.	= sekund.
☾	= Viimne weerand.	n.	= nädal.
**	= kiriku-kroonupühad.	p.	= pühapääw.
*	= mälestuse pääwad, mil kohut ega tooli ei peeta.	Dr.	= Doktor.
e. l.	= enne lõunat.	Mag.	= Magister.
p. l.	= pärast lõunat.	Cand.	= Kandidat.
		— —	= Ametnik puudub.
		† †	= Ametnik surnud.

Aasta ajad.

Kewade algab	8. Märtsil	kellu	9 p. l.
Suwi "	9. Juunil	"	5 p. l.
Sügisel "	11. Septembril	"	7 e. l.
Kalwe "	9. Deetsembril	"	1 e. l.

Kwatembrid.

1. Kwatember on 20. Weebruari.
2. " " 22. Mail.
3. " " 18. Septembril.
4. " " 18. Deetsembril.

Warjutamised.

Sel aastal warjutakse päifest kaks korda. Esimine pääwarjutamine on 4. Aprillil, Tartus mitte nähtaw. Teine pääwarjutamine on 28. Septembril, ringwormiline, suurus 8½ tolli (pääw läbistiku 12 tolli rehklendud), alustus kell 11, 40 min. enne lõunat; lõpetus kell 2 pärast lõunat, Tartus aga poolelt nähtaw. — Kuu warjutakse kaks korda. Esimine poolelt warjutamine on 19. Aprillil, Tartus mitte nähtaw. Teine kuwarjutamine on 13. Oktobril, keskwarjutamine kell 9, 3 min. enne lõunat, Tartus aga osalt nähtaw. — Rändaw täht Weenus lähäb päikese eest mööda 27. Nowembril, mis Tartus nägemata jääb.

Register ehk juhataja.

Deherülg.

Kuupääwade näitja	5
Kuud ja nädalad	6—29
Kirikud ja kroonupühad	30
Suure Wene Keisri Herra suguwõsa	31
Wäljamaa walitsejate suguwõsad	32
Liimimaa kõige kõrgemad kohtud	34
Koolid, kirikud ja kohtud linnades	36
Tartus	36
Pärnus	39
Willandis	40
Wõrus	41
Kuresaares	41
Gestimaa kõige kõrgemad kohtud	43
Koolid, kirikud ja kohtud linnades	47
Tallinnas	47
Rakweres	49
Paides, Haapsalus, Baltiskas ja Lihulas	49
Liimi- ja Gestimaa linnade suurus	50
Liimimaa kihelkonnad ja wallad	50
A. Tartu maakond	50
B. Wõru "	53
C. Pärnu "	54
D. Willandi "	56
E. Saaremaa	57
Gestimaa kihelkonnad ja wallad	59
A. Harju maakond	59
B. Wiru "	62
C. Järwa "	65
D. Lääne "	66
Weneriigi ülem walitsus	70
Reeglid uue posti-saadusest	71
Tartu post-lontor	78
Saama-wahed	79

Telegrahwi-kontor Tartus	81
Baltia raudtee	82
Raudtee sõidud	83
Stembelpaberid, mis wekslide ja laenupaberide juures pruugitakse	83
Rahad	84
Pittkuse mõõdud	85
Maa-laiuse mõõdud	85
Wilja mõõdud	86
Dõned mõõdud	86
Raalud	87
Ajaarwamised	88
Benemaa suurus ja rahwahulk	90
Güroopa Weneriigi suurus ja rahwahulk	90
Soomemaa kubermangude suurus ja rahwahulk	92
Wiie maailma jagude suurus ja rahwahulk	92
Rahwa sugud Güroopa maal	92
Güroopa kõigekõrgemad mäed	93
Güroopa kõigesuuremad jõed	93
Güroopa riigide suurus ja rahwahulk	95
Güroopa kõigesuuremad linnad	95
Ringwaatus	96
Mõned majatarwitused	101
Laada-pidamise pääwad	103

Rus piimapüt ehk õlletoop lahti laua pääl, saäl kõrblased hul-	
gani kallal	107
Maailma näitused	118
Tohtri tulnad	122
Magus haigus	134
Kahesugune tahtmine	138
Berliin harakapesa	138
Wastastiku aupakkumine	139
Kaks lohtumeest	140
Müürisep Rein	140
Juttujätkud	141
Leinaja (laul noodidega)	142
Armuse hääl (laul noodidega)	143
Noor põlw	144

Kunpääwade näitja aastal 1874.

Pühapääm.	Esmaspääm.	Teisipääm.	Reisnädal.	Reisipääm.	Reede.	Laupääm.	Pühapääm.	Esmaspääm.	Teisipääm.	Reisnädal.	Reisipääm.	Reede.	Laupääm.	Pühapääm.	Esmaspääm.	Teisipääm.	Reisnädal.	Reisipääm.	Reede.	Laupääm.
Jaannar.							Weebruar.							Märts.						
—	—	1	2	3	4	5	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	1	2
6	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9	3	4	5	6	7	8	9
13	14	15	16	17	18	19	10	11	12	13	14	15	16	10	11	12	13	14	15	16
20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23	17	18	19	20	21	22	23
27	28	29	30	31	—	—	24	25	26	27	28	—	—	24	25	26	27	28	29	30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—
April.							Mai.							Juuni.						
—	1	2	3	4	5	6	—	—	—	1	2	3	4	—	—	—	—	—	—	1
7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	2	3	4	5	6	7	8
14	15	16	17	18	19	20	12	13	14	15	16	17	18	9	10	11	12	13	14	15
21	22	23	24	25	26	27	19	20	21	22	23	24	25	16	17	18	19	20	21	22
28	29	30	—	—	—	—	26	27	28	29	30	31	—	23	24	25	26	27	28	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—
Juuli.							August.							September.						
—	1	2	3	4	5	6	—	—	—	—	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7
7	8	9	10	11	12	13	4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14
14	15	16	17	18	19	20	11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21
21	22	23	24	25	26	27	18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28
28	29	30	31	—	—	—	25	26	27	28	29	30	31	29	30	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oktober.							November.							Deetsember.						
—	—	1	2	3	4	5	—	—	—	—	—	1	2	1	2	3	4	5	6	7
6	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9	8	9	10	11	12	13	14
13	14	15	16	17	18	19	10	11	12	13	14	15	16	15	16	17	18	19	20	21
20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23	22	23	24	25	26	27	28
27	28	29	30	31	—	—	24	25	26	27	28	29	30	29	30	31	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

u päät.	Nõuola päät.	Juliaanuse Kalender.	Bene Kalender.	uus pää- wade aru.	Gregoriaanuse Kalender.
** 1 E.		Neäri-pääw.	Kr. ümberlõikam.	13 Hilarius	
2 K.		Nabel, Set	Silvester	14 Beeliks	
3 N.		Genof	Prohm. Malafia	15 Traugot	
4 K.		Metusala	70 apostlid	16 Ermute	
5 L.		Siimeon	Märt. Teopempt.	17 Antonius	

2. näd. | Matt. 2, 1—12.

** 6 P.	3 Kuninga p. ☉	3 kuninga p.	18 2. p. p. K. f. p.
7 E.	Melfior	Ristia Joannes	19 Priska
8 E.	Errat	Georg Rosewita	20 Waab. Sebast.
9 K.	Kaspar	Märt. Polieutt	21 Agnes
10 N.	Paawli pääw	Gregorius	22 Wintsentsius
11 K.	Higinus	Teodosius	23 Karitas
12 L.	Rein	Märt. Tatfiana	24 Timoteus

3. näd. | Rom. 12, 1—6. | Lut. 2, 41—52.

13 P.	1. p. p. K. f. p. ☽	Märt. Jermilas	25 3. p. p. K. f. p.
14 E.	Robert	P. m. Sinai	26 Polikarpus
15 E.	Beeliks	Paulus Teebenist	27 Joh. Krisost.
16 K.	Erddmann	Peetri abelate p.	28 Kalolina
17 N.	Ennise pääw	Antonius	29 Teobald
18 K.	Ewraim	Atan. ja Kir.	30 Adalgunde
19 L.	Saara	Makar. Egiptlane	31 Wirgilius

4. näd. | Rom. 12, 7—16. | Joh. 2, 1—11.

20 P.	2. p. p. K. f. p. ☽	Euwem. Suur	1 9. p. e. Kr. ülest.
21 E.	Agnetä	Maxsimus	2 Maarja puh. p.
22 E.	Wintsent	Apost. Timoteus	3 Blasius
23 K.	Emerentsia	Märt. Klemens	4 Weronika
24 N.	Timoteus	Ksenia	5 Agate
25 K.	Paawli ümb.	Gregor	6 Torotea
26 L.	Hans	Ksenowon	7 Mikart

5. nädal. | Kol. 9, 24—10, 5. | Matt. 20, 1—16.

27 P.	9. p. e. Kr. ülest.	Joh. Krisostom.	8 8. p. e. Kr. ülest.
28 E.	Kaarel ☾	Ewraim	9 Apolonia
29 E.	Saamuel	Märt. Ignatius	10 Scholastika
30 K.	Ludomika	3 kõrgepreestrid	11 Eüwrosine
31 N.	Polikarpus	Kyros ja Joann.	12 Jordanus

Kuu päämad.	Pööra		Aja ühe- tasandus.		K u u		Ilmad.
	tõus	loode			tõus	loode	
	T. M.	M. T.	Min.	Set.	T. Min.	T. Min.	
1	8 42	3 37	+	8 59	3 37 e. l.	11 31 e. l.	Aasta
2	41	39		9 21	6 7 "	11 32 "	
3	39	41		9 42	6 41 "	11 48 "	esimene
4	38	43		10 3	8 7 "	0 21 p. l.	
5	36	46		10 23	9 10 "	1 26 "	näbal õõibatse tä-
6	35	48		10 43	9 43 "	3 11 "	navu tange külm,
7	33	50		11 1	10 1 "	4 55 "	tuisu ja uuse il-
8	32	52		11 19	10 10 "	6 40 "	maga algavad.
9	31	54		11 36	10 17 "	8 22 "	
10	29	56		11 53	10 21 "	10 0 "	Teisel
11	27	3 59		12 8	10 24 "	11 34 "	näbalal lumesadu
12	25	4 1		12 23	10 28 "		ja heitlikud ilmad.
13	23	3		12 37	10 33 "	1 13 e. l.	
14	21	6		12 51	10 41 "	2 49 "	Kolmandamal
15	19	8		13 3	10 51 "	4 26 "	
16	17	11		13 14	11 12 "	6 0 "	jälle tange külm,
17	15	13		13 25	11 48 "	7 18 "	pärast lumesadu.
18	13	15		13 35	0 53 p. l.	8 11 "	
19	11	18		13 44	2 91 "	8 42 "	Neljandal
20	9	20		13 52	3 49 "	8 57 "	
21	7	23		13 59	5 15 "	9 6 "	peatvad selged ja
22	5	25		14 5	6 38 "	9 11 "	külmad ilmad tu-
23	2	28		14 11	7 57 "	9 16 "	lema ja kui tõst
24	8 0	30		14 16	9 15 "	9 19 "	peatõ olema, siis
25	7 58	32		14 20	10 33 "	9 22 "	Tartu saatsaast
26	55	35		14 23	11 52 "	9 24 "	lumesajuga lõpma.
27	53	37		14 26		9 27 "	
28	50	40		14 28	1 14 e. l.	9 30 "	
29	48	42		14 29	2 41 "	9 38 "	
30	46	45		14 29	4 11 "	9 49 "	
31	7 43	4 47	+	14 29	5 41 "	10 13 "	

Kuu - muutmised.

6. Noor fuu tellu 9, 46 min. enne lõunat.
 13. Esimene weerand " 2, 29 " enne "
 20. Täis fuu " 1, 22 " pärast "
 28. Wiimne weerand " 6, 15 " pärast "

kuu päev.	nädala päev.	Juliaanuse Kalender.	Bene Kalender.	uus pää- made arv.	Gregoriaanuse Kalender.
1 R.		Brigitta	Märt. Trümon	13	Eilalia
* 2 L.		Küünla p. M. p.	Krist. wastom. t.	14	Valentin
6. nädal. 2 Kor. 11, 19—12, 19. Luf. 8, 4—15.					
3 P.		8. p. e. Kr. ülest.	Siimeon ja Anna	15	Paastu püha
4 E.		Beronika	Isidorus	16	Onesimus
5 L.		Agate	Agate	17	Wastla p.
6 R.		Doora	E. Bufolus	18	Tuha p.
7 R.		Rifart	Parten. ja Luf.	19	Susanna
* 8 R.		Saalomoni Wai	Teodorus Strat.	20	Leebrecht
* 9 L.		Apolonia nädal.	Rifemorus	21	Ello
7. nädal. 1 Kor. 13. Luf. 18, 31—43.					
10 P.		Paastu püha	Karalamp	22	1. p. paastus
11 E.		Karolina	Blasius	23	Laatsarus
12 L.		Wastla p.	Aleksius	24	Mattias
13 R.		Tuha pääw	Martinian	25	Wikt. Kwat.
14 R.		Valentin	Auffentios	26	Neestoorius
15 R.		Israael	Onesimus	27	Wolbreht
16 L.		Juula	Pamwilius	28	Matarius
8. näd. 2 Kor. 6, 1—10. Matt. 4, 1—11.					
17 P.		1. p. paastus	Teodor	1	2. p. paastus
18 E.		Konfordia	Paawst Leo	2	Amalie
**19 L.		Susanna	Arkippus	3	Runigunde
		Keisri h. trooni p.			
**20 R.		Palwe p. Kwat.	Leo Katan.	4	Hadrian
21 R.		Ello	Timoteus	5	Priidik
22 R.		Peetri p.	Eugenia	6	Wridolin
23 L.		Jobst	Polikarpus	7	Perpetua
9. näd. 1 Tess. 4, 1—17. Matt. 15, 21—28.					
24 P.		Madise pääw	Joannese pea	8	3. p. paastus
25 E.		Wikt	Tarasus	9	Rebeka
**26 L.		Restor	Bormirius	10	Aleksander
		Trooni päria sünd. p.			
27 R.		Klaudius	Prokopius	11	Rosina
28 R.		Iustus	Basilius	12	Gregoorius

Kuu pöörad.	Pööra		Aja ühe- tasandus.		K u u		Ilmad.
	tõus	loode			tõus	loode	
	T. M.	T. M.	Min. Sek.	T. Min.	T. Min.		
1	7 41	4 50	+ 14 27	6 56 e.l.	11 0 e.l.		Teisiti ei võdi
2	38	52	14 25	7 40 "	0 22 p.l.		olla, Küünla-fuu
3	35	54	14 23	8 4 "	2 11 "		kästatse ka tange
4	33	57	14 19	8 17 "	4 0 "		külmaga hahtata;
5	30	4 59	14 15	8 25 "	5 47 "		aga eelmise nädala
6	28	5 2	14 10	8 29 "	7 31 "		lõppetuses mõis
7	25	4	14 5	8 33 "	9 11 "		juba tuul pehme-
8	23	7	13 58	8 37 "	10 51 "		maits ja nattuke
9	20	9	13 51	8 41 "			fula tulla.
10	17	12	13 44	8 49 "	0 31 e.l.		Teine
11	15	14	13 36	8 58 "	2 12 "		nädal on esmalt
12	12	16	13 27	9 16 "	3 47 "		ka veel udune, siis
13	9	19	13 17	9 45 "	5 13 "		külmetab nattuke
14	6	21	13 7	10 46 "	6 12 "		ja toob lund.
15	4	24	12 57	0 2 p.l.	6 49 "		Rolmandamal
16	7 1	26	12 45	1 31 "	7 6 "		
17	6 58	28	12 34	2 58 "	7 16 "		nädalal tahta külm
18	56	31	12 21	4 22 "	7 22 "		diete parajat wa-
19	53	33	12 9	5 42 "	7 27 "		litust pidada,
20	50	35	11 55	7 1 "	7 30 "		neljandamal
21	47	38	11 42	8 19 "	7 33 "		
22	44	40	11 28	9 37 "	7 33 "		nädalal tange
23	41	42	11 13	11 0 "	7 36 "		tuult puhuda ja
24	39	45	10 58		7 40 "		räätsa sajuga lõp-
25	36	47	10 43	0 24 e.l.	7 46 "		petada.
26	34	49	10 27	1 51 "	7 54 "		
27	31	52	10 12	3 21 "	8 11 "		
28	6 28	5 54	+ 9 56	4 40 "	8 46 "		

Kuu - muutmised.

4.	Noor fuu	fellu	9, 1 min.	pärast lõunat.
11.	Esimene weerand	"	0, 32 "	pärast "
19.	Täis fuu	"	7, 8 "	enne "
27.	Viimne weerand	"	11, 20 "	enne "

kuu päev.	lühikene päev.	Juliaanuse Kalender.	Bene Kalender.	uus päev made arv.	Gregoriaanuse Kalender.
1 R.		Albinus	Eudossia	13	Salomon
2 L.		Lowisa	Teodotus	14	Abigail
10. näd.		Emef. 5, 1—9.	Lut. 11, 14—28.		
3 P.		3. p. paastus	Eutropius	15	4. p. paastus
4 E.		Adrian	Gerasimus	16	Henriette
5 L.		Meta	Konon	17	Gertruda
6 R.		Gottfrid	42 martrit	18	Anselmus
7 R.		Perpetua	Märt. Basileus	19	Josepius
8 R.		Siimo	Teomil	20	Joachim
9 L.		Prudentius	40 martrit	21	Benedikt
11. näd.		Kal. 4, 21—31.	Joh. 6, 1—15.		
10 P.		4. p. paastus	Rodrat	22	5. p. paastus
11 E.		Konstantin	Somronius	23	Eberhart
12 L.		Gregor	Teoman	24	Gabriel
13 R.		Ernst	Nikeworus	25	Maarja kuulut.
14 R.		Matilde	Beenedikt	26	Eustasius
15 R.		Lungus	M. Agapius	27	Rupert
16 L.		Gabriel	Sabinus	28	Angelika
12. näd.		Ebr. 9, 11—15.	Joh. 8, 46—59.		
17 P.		5. p. paastus	Aleksius	29	Palmi pühap.
18 E.		Patritsius	Kiril. Jerusaleml.	30	Guido
19 L.		Joosep	Krütsant ja Daria	31	Detlaus
20 R.		Rupert	Märt. Saab.	1	Teodora
21 R.		Beenedikt	Jakobus	2	Suur Neljap.
22 R.		Rahmael	Basilius	3	Suur Reede
23 L.		Teomil	Nikon	4	Ambrosius
13. näd.		Wilib. 2, 5—11.	Matt. 21, 1—9.		
**24 P.		Palmi puude p.	Saharias	5	Lihawõtte p.
*25 E.		Paast. Maarja p.	Maarja kuulutam.	6	Trenäus
26 L.		Manuel	Pea ingel Gabriel	7	Loowisa
27 R.		Rustam	Märt. Tessalonist	8	Rõlestinus
**28 R.		Suur Neljapäew	Hilar	9	Teomilus
**29 R.		Suur Reede	Ev. Markus	10	Daniel
*30 L.		Adonis	Joh. Klimaks	11	Julius
14. näd.		1 Kor. 5, 6—9.	Mark. 16, 1—8.		
**31 P.		1. Lihawõtte p.	Lihawõtte	12	1. p. p. ülest. p.

Kuu päevad.	Päeva		Aja ühe- tasandus.	R u u		Ilmad.
	tõus	loode		tõus	loode	
	T. M.	T. M.	Min. Sek.	T. Min.	T. Min.	
1	6 25	5 56	+ 9 39	5 38 e. l.	9 51 e. l.	Hakkatuses ei tea
2	22	5 59	9 22	6 7 "	11 27 "	Pööstu - kuu isegi
3	19	6 1	9 5	6 24 "	1 11 p. l.	mis ta tahab: se-
4	16	3	8 48	6 33 "	3 2 "	gased ilmad, rait-
5	14	5	8 31	6 39 "	4 47 "	sakai, udu rc. ja
6	11	8	8 13	6 42 "	6 32 "	nõnda lähavab
7	8	10	7 55	6 46 "	8 15 "	esimist kümme pää-
8	5	12	7 37	6 50 "	9 58 "	wa mööda.
9	6 2	14	7 19	6 55 "	11 44 "	
10	5 59	17	7 1	7 4 "		Teisel
11	57	19	6 43	7 19 "	1 27 e. l.	näbalal hakkab ju-
12	54	21	6 25	7 43 "	3 0 "	ba päike pilve alt
13	51	24	6 6	8 33 "	4 12 "	väljapaistma,
14	48	26	5 48	9 49 "	4 52 "	siiski ei puudu ka
15	45	28	5 29	11 15 "	5 15 "	lumefadu; alles
16	42	30	5 11	0 44 p. l.	5 26 "	
17	39	33	4 52	2 8 "	5 34 "	Kolmandamal
18	36	35	4 34	3 30 "	5 39 "	näbalal lubavab
19	34	37	4 15	4 48 "	5 41 "	hääb wagusab il-
20	31	39	3 57	6 7 "	5 44 "	mad tulla, lõppe-
21	28	42	3 39	7 25 "	5 47 "	tuses aga jälle pil-
22	25	44	3 21	8 45 "	5 48 "	ve minna ja
23	22	46	3 3	10 10 "	5 52 "	
24	19	49	2 45	11 47 "	5 56 "	neljandal
25	17	51	2 28		6 3 "	ehk seekord suurel
26	14	53	2 10	1 6 e. l.	6 15 "	näbalal peavab
27	11	55	1 53	2 28 "	6 41 "	sulab ja niiskes
28	8	6 58	1 36	3 33 "	7 35 "	ilmad tulema ja
29	5	7 0	1 20	4 10 "	8 58 "	nendega lähavõtte
30	3	2	1 3	4 31 "	10 36 "	pühad algama.
31	5 0	7 4	+ 0 46	4 42 "	0 24 p. l.	—

Kuu - muutmised.

6. Noor fuu kellu 6, 48 min. enne lõnnat.

13. Esimene weerand " 0, 18 "

21. Täis fuu " 1, 5 "

29. Viimne weerand " 0, 7 "

Kuu päev.	Äädala päev.	Juliaanuse Kalender.	Bene Kalender.	uus päev vade arv.	Gregoriaanuse Kalender.
** 1 E.		2. Lihawõtte p.	Maria Egiptus.	13	Justinus
* 2 L.		Teodofia	Titus	14	Tiburtius
* 3 R.		Berdinand	Niketas	15	Paternus
* 4 R.		Ambrosius	Josep	16	Aaron
* 5 R.		Maksim	M. Teodulus	17	Rudolf
* 6 L.		Rölestin	Eutufius	18	Krisostomus

15. näd. | 1 Joh. 5, 4—10. | Joh. 20, 19—31. |

7 P.	1. p. p. ülest. p.	Georgius	19 2. p. p. ülest. p.
8 E.	Liborius	Herodian	20 Sulpitius
9 L.	Boogislaus	Euphysius	21 Adolarius
10 R.	Eisefiel	Terentius	22 Soter
11 R.	Hermann	Märt. Antipas	23 Georgius
12 R.	Julius	Basilus Paros.	24 Albert
13 L.	Justinus	Märt. Artemon	25 Marfus

16. näd. | 1 Peetr. 2, 21—25. | Joh. 10, 12—16. |

14 P.	2. p. p. ülest. p.	Paamst Martin	26 3. p. p. ülest. p.
15 E.	Obadiah	Aristarkus	27 Tertulian
16 L.	Karistus	Agapia	28 Vitalis
** 17 R.	Rudolf	(Reisri herra sünd. p.)	29 Sibilla
18 R.	Valerian	Johannes	30 Eutropius
19 R.	Tiimon	Johannes paigam.	1 Walpurgis
20 L.	Teodora	Teodorus	2 Sigismund

17. näd. | 1 Peetr. 2, 11—20. | Joh. 16, 16—23. |

21 P.	3. p. p. ülest. p.	Januarius	3 4. p. p. ülest. p.
22 E.	Raajus	Teodorus	4 Blorian
23 L.	Jüri päev	Georgius	5 Gotthard
24 R.	Albert	Märt. Sabas	6 Johannes
25 R.	Markuse p.	Ev. Markus	7 Gotwrid
26 R.	Etsefias	Basilus Amas.	8 Dietrif
27 L.	Anastafius	Simeon	9 Benigna

18. näd. | 1. Jaf. 1, 16—21. | Joh. 16, 5—15. |

28 P.	4. p. p. ülest. p.	Jafon	10 5. p. p. ülest. p.
29 E.	Raimund	9 martrid	11 Adolf
30 L.	Erastus	Ap. Jakobus	12 Pantratsfus

Kuu p��arad.	P��ama		Uja ��be- tasandus.	K u u		S l m a d.
	t��us	loode		t��us	loode	
	T. M.	T. M.	Min. S��t.	T. Min.	T. Min.	
1	4 57	7 7	+ 0 32	4 48 e.l.	2 5 p.l.	April on ��ffa April ja niisama heititud tema il- mad juba warsi esimisel n��dalal.
2	54	9	0 16	4 53 "	3 48 "	
3	52	11	+ 0 1	4 56 "	5 31 "	
4	49	13	— 0 13	5 0 "	7 16 "	
5	46	16	0 28	5 4 "	9 3 "	Teisel n��dalal, kui see mitte nattute hil- jaks ei ole j��anud, hakkada linawistri- tud ruttu j��gest lahtitallama; s��al juures tulla ka weel r��tsfatat taewaft maha.
6	43	18	0 41	5 10 "	10 50 "	
7	41	20	0 55	5 22 "		
8	38	23	1 8	5 42 "	0 35 e.l.	
9	35	25	1 21	6 23 "	1 58 "	
10	33	27	1 33	7 30 "	2 52 "	
11	30	29	1 45	8 56 "	3 21 "	
12	27	31	1 56	10 57 "	3 36 "	
13	25	33	2 7	11 54 "	3 45 "	
14	22	36	2 17	1 17 p.l.	3 51 "	
15	20	39	2 27	2 36 "	3 54 "	Kolmandamal n��dalal tulla k��n- nip��awa ajal wi- suh tuuled ja udu- sed ilmad, wahel k��l nattute sooja, aga warsi j��lle t��l- ma roihma.
16	17	41	2 37	3 53 "	3 56 "	
17	15	43	2 46	5 10 "	3 58 "	
18	12	45	2 54	6 31 "	4 0 "	
19	10	47	3 2	7 54 "	4 2 "	
20	7	49	3 10	9 21 "	4 6 "	
21	4	51	3 17	10 51 "	4 13 "	
22	2	53	3 23		4 24 "	
23	4 0	55	3 28	0 18 e.l.	4 46 "	
24	3 57	7 58	3 34	1 29 "	5 28 "	
25	55	8 0	3 38	2 14 "	6 43 "	Neljandal n��dalal olla j��lle Aprilli heititud ja segased ilmad ja roihmasadu tahta kuud l��ppetada.
26	53	2	3 42	2 38 "	8 13 "	
27	50	4	3 46	2 51 "	9 55 "	
28	48	6	3 48	2 59 "	11 37 p.l.	
29	46	9	3 51	3 3 "	1 15 "	
30	3 43	8 11	— 3 52	3 7 "	2 53 "	

Kuu = muutmised.

4. Noor fuu tellu 3, 39 min. pärast lõunat.
 11. E  mene weerand " 1, 50 " pärast "
 19. Täis fuu " 5, 56 " pärast "
 27. Wiimne weerand " 8, 59 " enne "

Kuu päev.	Mäda päev.	Juliaanuse Kalender.	Wene Kalender.	uus päev. wade aru.	Gregoriaanuse Kalender.
1	R.	Wolbri pääw	Jeremias	13	Sermatius
2	R.	Stigismund	Atanasios Suur	14	Kr. taewa m. p.
3	R.	† leidmise p.	Märt. Timoteus	15	Sohwia
4	L.	Wlorentina	Pelagia	16	Saara

19. näd. | Saf. 1, 22—27. | Joh. 16, 23—30. |

5	P.	5. p. p. ülest. p.	Kirene	17	6. p. p. ülest. p.
6	E.	Diitrik	Hiob	18	Benantius
7	L.	Jetta	† taewa fulges	19	Potentia
8	R.	Laus	Johannes öpp.	20	Teresia
** 9	R.	Taewa min. p.	Kr. taewa min. p.	21	Prudentius
10	R.	Kordian	Siimon	22	Helena
11	L.	Pankratius	Ern. Konstant.	23	Desiderius

20. näd. | 1 Petr. 4, 8—11. | Joh. 15, 26—16, 4. |

12	P.	6. p. p. ülest. p.	Epimanius	24	Neli pühad
13	E.	Sermatius	Klütseria	25	Urbanus
14	L.	Kristjan	Iffdor	26	Beda
15	R.	Sohwia	Pahomius	27	Wlorents
16	R.	Peep	Teodor	28	Willem
17	R.	Herbert	Ap. Andronifus	29	Manilius
18	L.	Gerit	Teodotus Ankiirast	30	Wiigand

21. näd. | Apost. 2, 1—13. | Joh. 14, 23—31. |

** 19	P.	Neli pühi	Neli pühi	31	Kolmaino J. p.
** 20	E.	Teine püha	Taleleus	1	Nikodemus
21	L.	Trino	Konst. ja Helena	2	Marcellinus
22	R.	Emilia 2. Awat.	Basiliskus	3	Erasmus
23	R.	Leontine	Mihael	4	Karpasius
24	R.	Esther	Simeon	5	Bonifatius
25	L.	Urpani pääw	Joannese p.	6	Benignus

22. näd. | Rom. 11, 33—36. | Joh. 3, 1—15. |

26	P.	Kolmaino J. p.	Karpus	7	1. p. p. f. J. p.
27	E.	Ludow	Terapon	8	Medardus
28	L.	Willem	Niketas	9	Priimus
29	R.	Maksimilian	M. Teod. n. p. J.	10	Dnowrius
30	R.	Wiigand	Izaak Dalmatfiast	11	Parnabas
31	R.	Alide	Hermas	12	Basilides

Kuu päevad.	Pööma		Aja ühe- tasandus.	K u u		Ilmad.
	tõus	loode		tõus	loode	
	T. M.	T. M.	Min. Sek.	T. Min.	T. Min.	
1	3 41	8 13	— 3 53	3 10 e.l.	4 36 p.l.	See' kuul oleks
2	39	15	3 54	3 14 "	6 19 "	jo häbi paha ilma-
3	38	17	3 54	3 18 "	8 5 "	ga varsti tulla, see-
4	36	19	3 53	3 26 "	9 51 "	pärast tahab pöö-
5	34	20	3 51	3 44 "	11 29 "	wapaiste ja sooja
6	32	22	3 50	4 13 "		tuulega algada.
7	31	24	3 47	5 5 "	0 40 e.l.	Aga juba seitsemen-
8	29	26	3 44	6 30 "	1 22 "	damal külmwäda-
9	27	28	3 41	8 3 "	1 42 "	tal, suure Ristipöö-
10	25	30	3 37	9 30 "	1 53 "	wa ümber, kus kül-
11	24	32	3 32	11 0 "	2 0 "	puulehed puhke-
12	22	34	3 27	0 21 p.l.	2 5 "	mas on, ei wõi
13	20	36	3 22	1 40 "	2 8 "	tormid, marud ka
14	19	38	3 16	2 56 "	2 10 "	mitte puududa.
15	17	40	3 9	4 15 "	2 11 "	Näbalal enne Reli-
16	15	42	3 3	5 37 "	2 14 "	pühi tubatakse jälle
17	13	44	2 55	7 3 "	2 18 "	ilusaid ilmi, sooja
18	12	46	2 47	8 31 "	2 22 "	päitest, aga ka mü-
19	10	48	2 39	10 0 "	2 31 "	ristamist. Reli-
20	8	50	2 31	11 18 "	2 51 "	pühil ja näbalal
21	7	51	2 22		3 28 "	peawad ilmad pis-
22	6	53	2 12	0 12 e.l.	4 42 "	wis ja uduised ole-
23	5	54	2 2	0 44 "	6 0 "	ma ja Mai-kuu
24	4	55	1 52	1 0 "	7 40 "	neljas näbal es-
25	4	56	1 42	1 10 "	9 20 "	matt sooja ilmade,
26	3	58	1 31	1 12 "	10 56 "	pärast müristamise
27	2	59	1 20	1 17 "	0 32 p.l.	ja wihmasajuga
28	1	9 1	1 8	1 20 "	2 10 "	lõppetust tegema.
29	3 0	2	0 56	1 23 "	3 47 "	
30	2 59	9 3	0 44	1 27 "	5 30 "	
31	2 58	9 4	— 0 32	1 35 "	7 15 "	

Kuu = muutmised.

4. Noor kuu kellu 0, 3 min. pärast lõunat.
 11. Esimene weerand " 5, 5 " enne "
 19. Täis kuu " 8, 33 " enne "
 26. Viimne weerand " 3, 4 " pärast "

Kuu päev.	Mäda päev.	Juliaanuse Kalender.	Bene Kalender.	Uus päev. päev. aru.	Gregoriaanuse Kalender.
1 E.		Kottshalf	Justinus	13	Tobias
23. näd.		1 Joan. 4, 16–21.	Lut. 16, 19–31.		
2 P.		1. p. p. f. J. p. ☉	Nikemorus	14	2. p. p. f. J. p.
3 E.		Liiso	Lutfilian	15	Witus
4 E.		Wridrika	Metroman	16	Engelbert
5 R.		Bonimaatsius	Toroteus	17	Laura
6 R.		Artus	Besjarion	18	Arnolw
7 R.		Lufretsia	M. Teodot	19	Germaſius
8 E.		Medardus	Märt. Teodorus	20	Silwerius
24. näd.		1 Joan. 3, 13–18.	Lut. 14, 16–24.		
9 P.		2. p. p. f. J. p. ☉	Kyrillus	21	3. p. p. f. J. p.
10 E.		Blawius	Timoteus	22	Goithelm
11 E.		Barnabas	Bartolomeus	23	Baſilius
12 R.		Tiina	Dnuwrius	24	R. Joannes
13 R.		Tobias	Märt. Afiline	25	Glopius
14 R.		Tetlow	Elisa	26	Jeremias
15 E.		Wiido	Amos	27	7 magajade p.
25. näd.		1 Peetr. 5, 6–11.	Lut. 15, 1–10.		
16 P.		3. p. p. f. J. p. ☉	Tifon	28	4. p. p. f. J. p.
17 E.		Rikander	Immanuel	29	Peetrus ja P.
18 E.		Somer	Leontſius	30	Pauluse m. p.
19 R.		Kert	Apoſt. Judas	1	Teodorif
20 R.		Bloorian	Märt. Metodius	2	H. Maarja p.
21 R.		Rabel	Julianus	3	Kornelius
22 E.		Tiit	Eusebius	4	Ulrik
26. näd.		Rom. 8, 18–23.	Lut. 6, 36–42.		
23 P.		4. p. p. f. J. p.	Agrippina	5	5. p. p. f. J. p.
*24 E.		Jaani päaw ☉	R. Joannes	6	Eſaias
25 E.		Wiio	Webronja	7	Wilebald
26 R.		Jeremias	Dawid	8	Kilian
27 R.		7 magajade p.	Simſon	9	Kirillus
28 R.		Joosua	Kyrus ja Joan.	10	Gottlob
*29 E.		Peetri P. p.	Peetrus ja Paulus	11	Pius
27. näd.		1 Peetr. 3, 8–15.	Lut. 5, 1–11.		
30 P.		Paawli mäl. p.	12 apoſtid	12	6. p. p. f. J. p.

Kuu pöörad.	Pööra		Aja ühe- tasandus.		K u u		S i m a d.
	tõus	loode			tõus	loode	
	M. T.	M. T.	Min.	Sec.	T. Min.	T. Min.	
1	2 58	9 5	—	0 19	1 48 e.l.	8 57 p.l.	Esimine
2	58	5	—	0 7	2 9 "	10 20 "	nädal algab tom-
3	58	6	+	0 6	2 52 "	11 15 "	minga õitsemise ja
4	58	6		0 19	4 4 "	11 44 "	selge sooja ilmaga.
5	58	7		0 32	5 34 "		
6	57	7		0 45	7 6 "	0 3 e.l.	
7	57	8		0 58	8 38 "	0 10 "	Teisel
8	57	8		1 11	10 1 "	0 14 "	nädalal tulla pää-
9	57	9		1 24	11 20 "	0 17 "	wapaistene tuule-
10	57	9		1 37	0 37 p.l.	0 20 "	puhumine juure.
11	57	9		1 50	1 52 "	0 23 "	
12	57	9		2 2	3 15 "	0 24 "	Kolmandamal
13	58	8		2 15	4 39 "	0 28 "	nädalal olla es-
14	58	8		2 28	6 8 "	0 33 "	malt palaw, siis
15	2 59	8		2 40	7 39 "	0 40 "	tulla müristamine
16	3 0	8		2 52	9 3 "	0 55 "	ja wihasadu.
17	1	7		3 4	10 6 "	1 25 "	Jaani-pööra nä-
18	2	7		3 16	10 45 "	2 20 "	dakas lubatakse
19	3	7		3 28	11 5 "	3 41 "	hääb kuuwad ja
20	4	6		3 39	11 16 "	5 21 "	soojad ilmad anda
21	5	5		3 50	11 23 "	7 1 "	ja seda olets ka
22	6	4		4 1	11 27 "	8 41 "	heina wastu tar-
23	7	3		4 12	11 31 "	10 16 "	wis, kui Kalender
24	9	3		4 22	11 35 "	11 52 "	aga sõna peab.
25	10	2		4 32	11 39 "	1 27 p.l.	
26	11	1		4 42	11 44 "	3 7 "	
27	13 9	0		4 51	11 53 "	4 48 "	
28	14 8	59		5 0		6 29 "	
29	15 8	58		5 8	0 10 e.l.	8 1 "	
30	3 16	8 56	+	5 16	0 45 "	9 9 "	

Kuu - muutmised.

2. Noor kuu kellu 8, 39 min. enne lõunat.

9. Esimine weerand " 9, 47 " pärast "

17. Täis kuu " 8, 34 " " "

24. Wiimne weerand " 7, 48 " " "

Kuu päev.	Nädala päev.	Juliaanuse Kalender.	Wene Kalender.	Uus pöö- made arv.	Gregoriaanuse Kalender.
1	E.	Leobald	Ros. ja Dam.	13	Margareta
2	L.	Heina=Maarja p.	Heina=Maarja p.	14	Bonaventura
3	R.	Kornelius	M. Hiatsintus	15	Apostl. lahk.
4	R.	Ulrik	Andreas Kreeta f.	16	Ramael
5	R.	Anselm	Atanasius	17	Aleksijs
6	L.	Norbertus	Sisoos	18	Eugenius
28. näd.					
Rom. 6, 3—11.		Matt. 5, 20—26.			
7	P.	6. p. p. f. J. p.	Thomas ja Alaf.	19	7. p. p. f. J. p.
8	E.	Kilian	Prokopius	20	Elias
9	L.	Annikas	Pankratius	21	Praksedes
10	R.	7 mennaste p.	45 martrid	22	Maarja Magd.
11	R.	Madelheid	Euwemia, Olga	23	Apollinaris
12	R.	Hindrik	Proklus	24	Kristina
13	L.	Mareti p.	Pea ingel Gabriel	25	Jakobus
29. näd.					
Rom. 6, 19—23.		Mark. 8, 1—9.			
14	P.	7. p. p. f. J. p.	Atilas	26	8. p. p. f. J. p.
15	E.	Apostl. lahk.	Keriks ja Jul.	27	Marta
16	L.	Hermina	Atenogen	28	Pantaleon
17	R.	Aleksijs	Mariana	29	Beatriks
18	R.	Rosina	M. Hiatsintos	30	Rut
19	R.	Haraldus	Mafrina	31	Blorentine
20	L.	Elias	Prohm. Elias	1	Peetruse ab. p.
30. näd.					
Rom. 8, 12—17.		Matt. 7, 15—23.			
21	P.	8. p. p. f. J. p.	Simeon	2	9. p. p. f. J. p.
**22	E.	Maarja Magd. p. (Keiserina nime p.)	Maarja Magd.	3	Augustus
23	L.	Madelheida	Trowim	4	Dominikus
24	R.	Kristina	Kristina	5	Dswald
25	R.	Jakobi pööw	Anna	6	Ulrika
26	R.	Anna	Hermolaus	7	Donatus
**27	L.	Marta Keiserina sünd. p.	Panteleimon	8	Sewerin
31. näd.					
1 Kor. 10, 6—13.		Lut. 16, 1—9.			
28	P.	9. p. p. f. J. p.	Proforus	9	10. p. p. f. J. p.
29	E.	Olewi pööw	Kallinifus	10	Laurentius
30	L.	Rosalie	Silas	11	Hermann
31	R.	Kristweid	Eudokimus	12	Alaara

Kuu p������.	P������		Uja ������ tasandus.	K u u		Ilmad.
	t����	loode		t����	loode	
	L. M.	L. M.	Min. Sek.	L. Min.	L. Min.	
1	3 18	8 55	+ 5 24	1 43 e.l.	9 45 p.l.	M���� on rah-
2	20	53	5 31	3 7 "	10 6 "	wal wi������ ja
3	22	52	5 37	4 39 "	10 17 "	rehad t����, aga
4	23	50	5 43	6 10 "	10 23 "	
5	25	49	5 49	7 38 "	10 26 "	esimene
6	27	47	5 54	9 0 "	10 29 "	n������ ��������
7	29	46	5 58	10 20 "	10 32 "	ni���� ja wi������-
8	30	44	6 2	11 38 "	10 34 "	tene olet���� ja
9	32	43	6 6	0 57 p.l.	10 35 "	alles
10	34	41	6 8	2 18 "	10 40 "	
11	36	39	6 10	3 45 "	10 46 "	teisel
12	38	37	6 12	5 13 "	10 57 "	n������������
13	40	35	6 13	6 40 "	11 20 "	��������������
14	42	33	6 13	7 54 "	12 4 "	ja h����������.
15	44	31	6 13	8 40 "		
16	46	29	6 12	9 10 "	1 16 e.l.	Kolmandamal
17	48	27	6 11	9 25 "	2 52 "	n��������������
18	50	25	6 9	9 31 "	4 35 "	esim��������������
19	52	23	6 6	9 35 "	6 17 "	ja p��������������
20	54	20	6 3	9 38 "	7 58 "	������. Jakobi p����-
21	56	18	5 59	9 42 "	9 35 "	���������� on es-
22	3 58	16	5 54	9 46 "	11 12 "	m��������������,
23	4 0	13	5 49	9 51 "	0 51 p.l.	aga p������������
24	3	11	5 44	0 0 "	2 32 "	ja soojad ilmad,
25	5	8	5 38	0 15 "	4 13 "	kui k��������������
26	7	6	5 31	10 41 "	5 47 "	�������� ����������
27	9	4	5 24	11 29 "	7 1 "	��������.
28	11	8 1	5 16		7 47 "	
29	13	7 59	5 7	0 46 e.l.	8 12 "	—
30	15	56	4 58	2 14 "	8 25 "	
31	4 18	7 54	+ 4 49	3 48 "	8 32 "	

Kuu - muut      .

1.	Noor kuu	kellu 6, 15 min.	p������������.
9.	Esimene weerand	" 3, 19 "	p������ "
17.	T���� kuu	" 6, 30 "	enne "
24.	Wimmne weerand	" 0, 33 "	enne "
31.	Noor kuu	" 6, 47 "	enne "

Enu pääw.	Näbala pääw.	Juliaannuse Kalender.	Wene Kalender.	uus pää- made aru.	Gregoriaanuse Kalender.
1 N.		Peetri wang. ol.	Krist. risti lundm.	13	Aurora
2 N.		Hannibal	Esim. märt. Tchw.	14	Eusebius
3 L.		August	Jisaf	15	Maarja taew.
32. näd. 1 Kor. 12, 1—11. Luf. 19, 41—48.					
4 P.		10 p. p. f. J. p.	7 noortm. Eweesuf.	16	11. p. p. f. J. p.
5 E.		Dswald	Eufignius	17	Liberaatus
* 6 L.		Krist. äraj. p.	Krist. äraselet. p.	18	Augustiina
7 R.		Tõno	Donaatsius	19	Seebald
8 N.		Gottliib	P. Emil. Kysikos	20	Bernard
9 N.		Romanus	Matteus	21	Anastaasius
10 L.		Lauritsa pääw	Laurentsius	22	Alwons
33. näd. 1 Kor. 15, 1—10. Luf. 18, 9—14.					
11 P.		11 p. p. f. J. p.	Euplus	23	12. p. p. f. J. p.
12 E.		Klaara	Wootsius	24	Bartolomeus
13 L.		Maade	Maksim	25	Ludwig
14 R.		Eusebius	Prohwet Mifa	26	Saamuel
* 15 N.		Ruki Maarja p. ☉	Maarja f.	27	Gebhard
16 R.		Jisaf	Kr. J. püha.	28	Pelaagius
17 L.		Hennig	Myron	29	Joannese pear.
34. näd. 2 Kor. 3, 4—11. Mark. 7, 31—37.					
18 P.		12 p. p. f. J. p.	Wlorus ja Laurus	30	13. p. p. f. J. p.
19 E.		Seebald	Andreas	31	Zoosua
20 L.		Bernhart	Saamuel	1	Egitiuus
21 R.		Rut	Ladeus	2	Abjalon
22 N.		Wilibert	Agatonikus	3	Mansuefus
23 R.		Sakarias	Luupus	4	Mooses
24 L.		Pärtli pääw	Eutikes	5	Nataanael
35. näd. Kal. 13, 15—22. Luf. 10, 23—37.					
25 P.		13 p. p. f. J. p.	Bartolomeus	6	14. p. p. f. J. p.
** 26 E.		Natalie Keisri hr. troon. püha	Hadrian ja Nat.	7	Regina
27 L.		Jephart	Poimen	8	Maarja sünd.
28 R.		Augustine	Mooses	9	Sidonia
* 29 N.		Joannese p. m. ☉	Joannese pear.	10	Pulkeria
** 30 R.		Aleksander Keisri hr. nimepääw.	Aleksander Newski	11	Abraham
31 L.		Rebeka	M. m. pääw	12	Gottliib

Kuu p��ama.	P��ama		Uja ��he- tasandus.	K u u		I l m a d.
	t��us	loode		t��us	loode	
	T. M.	T. M.	Min. Set.	T. Min.	T. Min.	
1	4 20	7 51	+ 4 39	5 17 p.l.	8 36 p.l.	L��ikuse = kuu al- gab j��he tulega,
2	22	49	4 28	6 40 "	8 38 "	
3	24	46	4 17	8 0 "	8 41 "	
4	26	43	4 5	9 19 "	8 44 "	
5	29	41	3 53	10 38 "	8 47 "	e��imeisel n��adalal aga soojad ja ilusad ilmad tulema,
6	31	38	3 40	11 59 "	8 50 "	
7	33	36	3 27	1 20 e.l.	8 54 "	
8	35	33	3 13	2 50 "	9 1 "	
9	37	30	2 59	4 19 "	9 17 "	teisel p��itwetab, wihma- sadu ja n��adala l��pul selge,
10	39	28	2 44	5 39 "	9 52 "	
11	42	25	2 29	6 39 "	10 49 "	
12	44	22	2 13	7 14 "		
13	46	19	1 57	7 32 "	0 12 e.l.	kolmandamal wahel wihma sa- dama, ja
14	48	17	1 40	7 42 "	1 7 "	
15	50	14	1 23	7 45 "	3 42 "	
16	53	11	1 6	7 49 "	5 27 "	
17	55	8	0 48	7 53 "	7 8 "	neljandal n��adalal p����wa- paiste, heitsit ilm, ja wihmasadu ole- ma.
18	57	6	0 30	7 56 "	8 48 "	
19	4 59	3	+ 0 12	8 0 "	10 30 "	
20	5 1	7 0	- 0 7	8 9 "	0 15 p.l.	
21	4	6 57	0 26	8 20 "	1 59 "	
22	6	54	0 45	8 41 "	3 36 "	
23	8	51	1 5	9 21 "	4 58 "	
24	10	49	1 24	10 31 "	5 53 "	
25	12	46	1 44	11 56 "	6 20 "	
26	14	43	2 4		6 35 "	
27	17	40	2 24	1 27 e.l.	6 43 "	
28	19	38	2 45	2 57 "	6 48 "	
29	21	35	3 5	4 22 "	6 52 "	
30	23	32	3 27	5 45 "	6 53 "	
31	5 25	6 30	- 3 47	7 4 "	6 54 "	

Kuu = muutmised.

8. E  imene weerand kellu 8, 40 min. enne lõunat.
 15. L  is kuu " 3, 15 " pärast "
 22. Wiimne weerand " 6, 41 " enne "
 29. Noor kuu " 7, 57 " pärast "

Kuu päät.	Mädala päät.	Juliaanuse Kalender.	Bene Kalender.	Uus pää- made atri.	Gregoriaanuse Kalender.
36. näd. Kal. 5, 16—24. Luf. 17, 11—19.					
1 P.	14 p. p. 3. J. p.	Siimion	13 15. p. p. 3. J. p.		
2 E.	Gelisa	Maamas	14 + ülendamine		
3 L.	Berta	Antimus	15 Briderife		
4 R.	Mens	Babilas	16 Cuweemia		
5 N.	Nataanael	Safarias ja Elis.	17 Lambertus		
6 R.	Magnus	Pea- ingel Mihael	18 Tiitus		
7 L.	Regiina	Sooson	19 Renaatus		
37. näd. Kal. 5, 25; 6, 10. Matt. 6, 24—36.					
*8 P.	15 p. p. 3. J. p.	Maarja sünd. p.	20 16. p. p. 3. J. p.		
9 E.	Pruuno	Joahim ja Anna	21 Mattens		
10 L.	Albertine	Menodoora	22 Moorits		
11 R.	Reerard	Teodoora	23 Teekla		
12 N.	Siirus	Antonimus	24 Joh. saam. p.		
13 R.	Umaatus	Templi pühitse.	25 Kleopas		
*14 L.	Risti ülend. p.	Risti ülend. p.	26 Rüprian		
38. näd. Ewef. 3, 13—21. Luf. 7, 11—17.					
15 P.	16 p. p. 3. J. p.	Riiketas	27 17. p. p. 3. J. p.		
16 E.	Jakobina	Cuweemia	28 Wentseslaus		
17 L.	Lambertus	Sohwia	29 Mihael		
18 R.	Tõns 3. Awat.	Cumeenius	30 Hiroonimus		
19 N.	Tints	Troomimos	1 Remiigius		
20 R.	Marianne	Gustaatus	2 Raahel		
21 L.	Mateuse pääw	Ap. Rodrat	3 Maksimilianus		
39. näd. Ewef. 4, 1—6. Luf. 14, 1—11.					
22 P.	17 p. p. 3. J. p.	Wookas	4 18. p. p. 3. J. p.		
23 E.	Hoofea	Joann. saam. p.	5 Plaatsidus		
24 L.	Joann. f. p.	Teekla	6 Wiides		
25 R.	Kleomas	Cüwros. ja Serg.	7 Ester		
*26 N.	Joann. õpet. p.	Joann. õpet. p.	8 Ewraim		
27 R.	Nadolw	Kallistratus	9 Dioniius		
28 L.	Wenzeslaus	Kareton	10 Atanaafius		
40. näd. 1 Kor. 1, 4—9. Matt. 23, 34—36.					
*29 P.	Mihkli pääw	Küriaafius	11 19. p. p. 3. J. p.		
30 E.	Hiroonimus	Gregorius	12 Maksimilianus		

Kuu päevad.	Pööra		Aja übe- tasandus.		K u u		S t m a d.
	tõus	loode			tõus	loode	
	T. M.	T. M.	Min. Sek.	T. Min.	T. Min.		
1	5 27	6 27	— 4 8	8 23 e.l.	6 56 p.l.		Mihkli = fuu
2	30	24	4 29	9 44 "	6 58 "		
3	32	21	4 50	11 4 "	7 1 "		esimesel
4	34	18	5 11	0 31 p.l.	7 0 "		
5	36	15	5 32	2 0 "	7 20 "		nädalal olla selged
6	38	12	5 53	3 24 "	7 43 "		ilmad ja viilu tuul,
7	41	9	6 14	4 32 "	8 27 "		
8	43	6	6 36	5 14 "	9 42 "		teisel
9	45	4	6 56	5 38 "	11 18 "		
10	47	6 1	7 17	5 50 "			viilu vihm ja
11	49	5 58	7 38	5 55 "	0 58 e.l.		tuul,
12	51	55	7 59	6 0 "	2 45 "		
13	54	52	8 20	6 4 "	4 30 "		
14	56	49	8 40	6 6 "	6 12 "		kolmandamal
15	5 58	46	9 1	6 10 "	7 55 "		eelmalt selge, siis
16	6 0	43	9 21	6 16 "	9 42 "		wäga hehtlik, ja
17	2	40	9 41	6 24 "	11 30 "		
18	5	37	10 0	6 43 "	1 16 p.l.		
19	7	34	10 19	7 18 "	2 50 "		neljandal
20	10	31	10 38	8 18 "	3 53 "		nädalal vihmase-
21	12	28	10 58	9 41 "	4 28 "		du, pilvised ja wi-
22	14	26	11 15	11 13 "	4 45 "		lud ilmad. Kuu
23	17	23	11 33		4 54 "		
24	19	20	11 50	0 41 e.l.	5 0 "		lõppeda jahe tu-
25	21	17	12 8	2 8 "	5 4 "		lega.
26	23	14	12 24	3 33 "	5 7 "		
27	26	11	12 41	4 50 "	5 6 "		
28	28	8	12 57	6 8 "	5 8 "		
29	30	6	13 12	7 30 "	5 10 "		
30	6 32	5 4	— 13 27	8 52 "	5 13 "		

Kuu = muutmised.

7. Sümene weerand kellu 0, 52 min. enne lõunat.

13. Täis fuu " 11, 53 " pärast " "

20. Wiinne weerand " 3, 25 " pärast " "

28. Noor fuu " 0, 48 " enne " "

Kuu päev.	Siibala päev.	Juliaannse Kalender.	Bene Kalender.	uus päär- made arv.	Gregoriaannse Kalender.
*1 L.		Maarja f. ja eesp.	Maarja f. ja eesp.	13	Kolomanus
2 R.		Bolrat	Rüprian	14	Burfart
3 R.		Jairus	Dionisius	15	Hedwig
4 R.		Prants	Sirotus	16	Gallus
5 L.		Amaalial	Peter, Aless. ja J.	17	Innozens
41. näd.		Ewef. 4, 22—28.	Matt. 9, 1—8.		
**6 P.		Löikuse p. ☉	Apostel Toomas	18	20. p. p. 3. J. p.
7 G.		Maali	Sergius	19	Berdinand
8 L.		Saamuella	Pelaagia	20	Bendelin
9 R.		Jaaf	Jakobus	21	Ursula
10 R.		Arwid, Mai	Eulampios	22	Kordula
11 R.		Burfart	Apostel Wilippus	23	Sewerin
12 L.		Balwriid	püh. mäl. är. Gatsb.	24	Salome
42. näd.		Ewef. 5, 15—21.	Matt. 22, 1—14.		
13 P.		20 p. p. 3. J. p. ☉	Karpus	25	21. p. p. 3. J. p.
14 G.		Kai	Natfaarius	26	Siob
15 L.		Hedwig	Euweemius	27	Sabina
16 R.		Teekla	Longiinus	28	Siimon ja J.
17 R.		Dolop	Prohw. Hosea	29	Karjissus
18 R.		Luukase pääm	Ewang. Luukas	30	Klaudius
19 L.		Luutsius	Prohwet Joel	31	Lut. ö. u. ü. p.
43. näd.		Ewef. 6, 10—17.	Joh. 4, 47—54.		
**20 P.		Luteruse õigensu üleswõtm. p. ☉	Arteemius	1	22. p. p. 3. J. p.
21 G.		Ursel	Hilarion	2	Kõige hing. p.
*22 L.		Kaasani p. M. p.	Kaasani J. e. p.	3	Hubertus
23 R.		Seewerin	Jakobus Kr. w.	4	Kar. Borrom.
24 R.		Hortensia	M. Aretas	5	Blandiina
25 R.		Krispiin	Martflan	6	Leonardus
26 L.		Amandus	+ Demeetrius	7	Erdmann
44. näd.		Wilip. 1, 3—11.	Matt. 18, 23—35.		
27 P.		22 p. p. 3. J. p.	Nestoorius	8	23. p. p. 3. J. p.
28 G.		Siimon J. ☉	Terentsius	9	Teodor
29 L.		Hels	Anastaafia	10	Martin Luter
30 R.		Upsalon	Zenoobius	11	Martin Piisk.
31 R.		Bolwgang	Apostel Etahis	12	Modestus

Kuu päevad.	Pääwa		Mja ühes- tasandus.		K u u		Silmad.
	tõus	loode			tõus	loode	
	T. M.	T. M.	Min. Sek.	T. Min.	T. Min.		
1	6 34	5 1	— 13 41	10 14 e. l.	5 16 p. l.		Wiina - kuu
2	36	4 58	13 55	11 35 "	5 26 "		
3	39	55	14 9	1 15 p. l.	5 44 "		esimene
4	41	52	14 21	2 27 "	6 19 "		
5	43	50	14 34	3 16 "	7 20 "		näbal toob rait-
6	45	47	14 45	3 48 "	8 47 "		fatat ja jälle sel-
7	48	44	14 56	3 59 "	10 25 "		get ilma,
8	50	41	15 7	4 7 "			
9	52	39	15 17	4 11 "	0 6 e. l.		teisel
10	55	36	15 26	4 14 "	1 48 "		
11	6 57	33	15 34	4 17 "	3 28 "		olla juba külmab
12	7 0	31	15 42	4 19 "	5 10 "		ööb, segane ja wi-
13	2	28	15 49	4 23 "	6 53 "		masadu,
14	4	25	15 56	4 31 "	8 47 "		
15	7	23	16 1	4 44 "	10 42 "		
16	9	20	16 6	5 12 "	0 34 p. l.		kolmandamal
17	11	17	16 10	6 2 "	1 45 "		lähewad ilmad sel-
18	14	15	16 14	7 21 "	2 31 "		gets ja wilus,
19	16	12	16 16	8 54 "	2 54 "		nädala lõpul lume-
20	19	10	16 18	10 28 "	3 5 "		fabu,
21	21	8	16 19	11 55 "	3 12 "		
22	23	5	16 19		3 16 "		
23	26	4	16 18	1 18 e. l.	3 18 "		neljandal
24	28	4 2	16 17	2 39 "	3 19 "		wilub udused il-
25	31	3 59	16 14	3 55 "	3 20 "		mad, ja kuu lõpe-
26	33	56	16 11	5 16 "	3 22 "		tus tuua sumefadu
27	35	54	16 7	6 36 "	3 24 "		ja heitliku ilmu.
28	38	52	16 2	8 0 "	3 28 "		
29	40	50	15 56	9 27 "	3 35 "		
30	42	48	15 50	10 57 "	3 49 "		
31	7 45	3 46	— 15 43	0 25 p. l.	4 18 "		

Run = muntmised.

6.	Estimene weerand	fellu	3, 16	min.	p.äraft lönnat.
13.	Täis kuu	"	9, 7	"	enne
20.	Biimne weerand	"	3, 47	"	"
28.	Noor kuu	"	7, 20	"	"

Kuu päät.	Kalenda- r.	Juliaanuse Kalender.	Bene Kalender.	Uus püä- made arv.	Gregoriaanuse Kalender.
1 R.	Pühade püäw	Rosm. ja Dam.	13	Arkadius	
2 L.	Hingede püäw	Mindinus	14	Lewinus	
45. näd. Wilip. 4, 17—21. Matt. 22, 15—22.					
3 P.	23. p. p. 3. J. p.	Alexsimas	15	24. p. p. 3. J. p.	
4 E.	Otto	Joanikius	16	Edmund	
5 L.	Lota	Galaktion	17	Hugo	
6 R.	Leonard	Paulus	18	Hefihus	
7 R.	Enno	Hironimus	19	Elisabet	
8 R.	Prits	Mihael	20	Emilia	
9 L.	Teodor	Dnestworus	21	Maarja ohwer	
46. näd. Kol. 1, 9—14. Matt. 9, 18—36.					
10 P.	Martin Luterus	Drest. ja Olimpas	22	25. p. p. 3 J. p.	
11 E.	Martin p. ☉	Meenas ja Tehw.	23	Klemens	
12 L.	Jonas	Johannes	24	Krisogenes	
13 R.	Eugen	Joh. Krisostomus	25	Katarina	
*14 R.	Priidik	Ap. Wilippus	26	Konrad	
15 R.	Leopold	Gurias	27	Günter	
16 L.	Ottomar	Ewang. Matteus	28	Ruhmus	
47. näd. 1 Tess. 4, 13—18. Matt. 24, 15—38.					
17 P.	25. p. p. 3. J. p.	Gregorius	29	1. Advent	
18 E.	Esra	Plato	30	Andreas	
19 L.	Elisabet	Obadja	1	Longinus	
20 R.	Amos	Greg. Defapolita	2	Aurelia	
*21 R.	Maarja ohw.	Maarja templif.	3	Prants Saver	
22 R.	Kristiina	Wileemon	4	Barbara	
23 L.	Alwonsus	Metrowanes	5	Amos	
48. näd. 2 Petr. 3, 3—14. Matt. 25, 31—46.					
24 P.	Surnude püha	Katarina	6	2. Advent	
25 E.	Katrina püäw	Klemens	7	Markwart	
26 L.	Konrad	Jakobus	8	Maarja s. p.	
27 R.	Paabo	Jakobus Persiaft	9	Agrippina	
28 R.	Künter	E. M. Tehwanus	10	Juudit	
29 R.	Gewart	Paramon ja Wil.	11	Damasus	
30 L.	Andrese püäw	Andreas	12	Epimafus	

Kuu pääwad.	P.ä.ä.w.a		Uja ühe- tasandus.		K u u		Ilmad.
	tõus	loode			tõus	loode	
	M. T.	M. T.	Min. Set.	T. Min.	T. Min.		
1	7 47	3 43	— 15 34	1 26 p.l.	5 11 p.l.		Tälwe-kuu esi-
2	49	41	15 25	1 49 "	6 31 "		mefed p.ä.ä.w.ad kül-
3	52	39	15 15	2 6 "	8 4 "		metab, kus ka jõgi
4	54	37	15 4	2 16 "	9 41 "		finni külmas, siis
5	56	35	14 53	2 20 "	11 16 "		tulla lumesadu ja
6	59	33	14 40	2 23 "			nädala lõppeduses
7	8 1	31	14 27	2 26 "	0 54 e.l.		selge ilm,
8	3	29	14 13	2 29 "	2 32 "		
9	5	28	13 58	2 32 "	4 13 "		
10	7	26	13 43	2 36 "	5 58 "		teisel
11	10	24	13 26	2 48 "	7 50 "		
12	12	23	13 9	3 8 "	9 45 "		nädalal olla niis-
13	14	21	12 51	3 45 "	11 29 "		ked külmas ilmas
14	16	20	12 32	4 53 "	0 36 p.l.		ja tulla räitfakat,
15	18	18	12 13	6 25 "	1 3 "		
16	20	17	11 52	8 1 "	1 13 "		Kolmandamal
17	22	16	11 32	9 34 "	1 20 "		külmetada ja sada-
18	24	15	11 10	11 1 "	1 23 "		da lund, ja
19	26	14	10 48		1 27 "		
20	28	13	10 25	0 24 e.l.	1 30 "		
21	29	12	10 1	1 41 "	1 31 "		neljandal
22	31	11	9 37	3 0 "	1 32 "		pehmed ilmad ja
23	33	10	9 12	4 21 "	1 35 "		lõpul külmetada.
24	35	9	8 47	5 43 "	1 38 "		
25	37	8	8 21	7 10 "	1 45 "		
26	38	7	7 54	8 38 "	1 56 "		—
27	40	6	7 28	10 8 "	2 20 "		
28	42	5	7 1	11 16 "	3 5 "		
29	43	5	6 33	0 0 p.l.	4 17 "		
30	8 45	3 4	— 6 5	0 18 "	5 48 "		

Kuu - muudmised.

5. Esimene weerand kellu 3, 40 min. enne lõunat.
 11. Täis kuu " 7, 20 " pärast "
 18. Viimne weerand " 8, 15 " " "
 27. Noor kuu " 1, 52 " enne "

Kuu päev.	Mäda päev.	Juliaanuse Kalender.	Wene Kalender.	Uus päev wade aru.	Gregoriaanuse Kalender.
49. näd.	Rom. 13, 11—14.	Matt. 21, 1—9.			
1 P.	1. Adwent	Prohw. Nahom	13 3. Adwent		
2 E.	Kärna	Prohw. Habakuf	14 Isidorus		
3 L.	Koola	Prohw. Sewanja	15 Ignatius		
4 K.	Barbara	Barbara	16 Ananias		
5 N.	Sabiina	Kr. Sabas	17 Isaa		
*6 N.	Rigula p.	Nikolaus	18 Bunibald		
7 L.	Anton	Ambroosius	19 Reinhart		
50. näd.	Rom. 15, 4—13.	Lut. 21, 25—36.			
8 P.	2. Adwent	Patapius	20 4. Adwent		
9 E.	Zuhum	Anna saam. p.	21 Toomas		
10 L.	Zuudit	Menas ja Eupr.	22 Beate		
11 K.	Woldemar	Daniel	23 Dagobert		
12 N.	Tiili	Spiridion	24 Adam ja Gewa		
13 K.	Luutsia	Eustratius	25 1. Jõulu p.		
14 L.	Nikaasius	M. Tursos	26 Tehwanus		
51. näd.	1. Kor. 4, 1—5.	Matt. 11, 2—10.			
15 P.	3. Adwent	Cleuterius	27 P. p. Jõulu p.		
16 E.	Albiina	Prohw. Hagai	28 Ilmsüüta l. p.		
17 L.	Hinno	Prohw. Daniel	29 Joonatan		
18 K.	Kr. 4. Kwat. C	Sebastian	30 Daamid		
19 N.	Lot	Boniwatius	31 Silvester		
20 N.	Abraham	Ignatius	1 Neäri pääm		
21 L.	Tooma pääm	Juliana	2 Mellior		
52. näd.	Witip. 4, 4—7.	Joh. 1, 19—28.			
22 P.	4. Adwent	Anastafius	3 P. p. Neäri		
23 E.	Zohwer	10 martrid	4 Baltasar		
24 L.	Adam, Gewa	Eugenia	5 Simeon		
**25 K.	1. Jõulu p.	Kristuse sünd. p.	6 3 kuninga p.		
**26 N.	2. Jõulu p. ☉	Jumala emä p.	7 Juliane		
*27 N.	Ewang. Joann.	Tehwanus	8 Erhart		
28 L.	Süütalaste p.	20,000 martrid	9 Gerenwrid		
53. näd.	Gal. 4, 1—7.	Lut. 2, 33—40.			
29 P.	P. p. Jõulu p.	14,000 ilms. laps.	10 1. p. p. 3 k. p.		
30 E.	Daamid	Aniisa	11 Aloisa		
31 L.	Silvester	Melania	12 Reinold		

Kuu p��im��ab.	P��ama		Uja ��be- tasandus.		K u u		Ilmad.
	t��us	loode			t��us	loode	
	��. M.	M. ��.	Min.	��et.	��. Min.	��. Min.	
1	8 46	3 3	—	5 36	0 27 p.l.	7 23 p.l.	J��ulu kuu
2	47	3		5 8	0 35 "	9 0 "	
3	48	4		4 39	0 35 "	10 35 "	esimesel
4	48	5		4 10	0 37 "		n��adalal olla selget,
5	49	5		3 40	0 38 "	0 8 e.l.	parajad taltwised
6	49	6		3 11	0 42 "	1 42 "	itmad,
7	50	6		2 41	0 45 "	3 22 "	
8	51	6		2 11	0 50 "	5 8 "	teisil
9	52	6		1 42	1 0 "	6 57 "	
10	52	7		1 12	1 21 "	8 46 "	tuiskab, ja talwe
11	53	7		0 42	2 22 "	10 14 "	h��attatus selge k��l-
12	53	8	—	0 12	3 48 "	11 1 "	maga,
13	53	9	+	0 18	5 27 "	11 17 "	
14	53	10		0 48	7 5 "	11 27 "	kolmandamal
15	53	11		1 18	8 34 "	11 33 "	esmalt k��lm tuul
16	53	12		1 47	10 2 "	11 37 "	ja l��ppetusel lume-
17	53	13		2 16	11 22 p.l.	11 39 "	jadu, ja
18	53	14		2 45		11 41 "	
19	53	16		3 14	0 42 e.l.	11 42 "	
20	53	17		3 43	2 1 "	11 45 "	neljandamal,
21	53	18		4 11	3 23 "	11 47 "	J��ulu n��adalal,
22	52	19		4 39	4 49 "	11 51 "	minna itmad k��l-
23	52	21		5 7	6 16 "	11 59 "	memaks ja kuu
24	51	22		5 34	7 45 "	0 13 p.l.	l��ppetuses peab
25	50	24		6 1	9 5 "	0 43 "	kange k��lm olema.
26	49	25		6 27	9 55 "	2 0 "	
27	48	27		6 53	10 23 "	3 29 "	
28	47	29		7 18	10 34 "	5 6 "	
29	46	31		7 43	10 39 "	6 43 "	Jumalaga sel
30	45	33		8 7	10 42 "	8 20 "	aastal!
31	8 44	3 35	+	8 31	10 46 "	9 53 "	—

Kuu = muutwised.

4.   imine weerand kellu 2, 11 min. pärast lõunat.
 11. Täis kuu " 6, 43 " enne "
 18. Wiimne weerand " 4, 23 " pärast "
 26. Noor kuu " 6, 55 " " "

Suure Bene Keisri Herra suguvõsa.

(Kreeka Dige-usu tunnistust.)

Aleksander II. Nikolajewitsh, Weneriigi Keiser ja Isewalitseja, Poolamaa kuningas, Soomemaa Suurwürlst re., sündinud 17. Aprillil 1818, waltisew 18. Weebr. saadik 1855.

Tema abikaasa:

Maaria Aleksandrowna, Weneriigi Keiserina, Hesses-Darmstadt'i suurhertsogi õde, sündinud 27. Juulil 1824, laulatud 16. Aprillil 1841.

Nende lapsed:

1. **Aleksander Aleksandrowitsh**, Weneriigi Suurwürlst ja Kuusjärjepäria, sünd. 26. Weebr. 1845.

Tema abikaasa:

Maaria Weodorowna, Suurwürlstina, Daani kuninga tütar, sünd. 14. Nov. 1847, laulatud 28. Oktobril 1866.

Nende lapsed:

Nikolai Aleksandrowitsh, sünd. 6. Mail 1868.

Georg Aleksandrowitsh, sünd. 27. Aprillil 1871.

2. **Wladiimir Aleksandrowitsh**, Suurwürlst, sündinud 10. Aprillil 1847.

3. **Aleksei Aleksandrowitsh**, Suurwürlst, sünd. 2. Jaan. 1850.

4. **Maaria Aleksandrowna**, Suurwürlstina, s. 5. Okt. 1853.

5. **Sergei Aleksandrowitsh**, Suurwürlst, s. 29. Apr. 1857.

6. **Paawel Aleksandrowitsh**, Suurwürlst, s. 21. Sept. 1860.

Suua Keisri Herra **Nikolai** lapsed:

1. **Konstantin Nikolajewitsh**, Suurwürlst, s. 9. Sept. 1827.

Tema abikaasa:

Aleksandra Josepowna, Suurwürlstina, Saksen-Altenburgi hertsogi õde, sünd. 26. Juunil 1830, laulatud 30. Aug. 1848.

Nende lapsed:

a) **Nikolai Konstantinowitsh**, Suurw., s. 2. Weebr. 1850.

b) **Olga Konstantinowna**, Suurwürlst., s. 22. Aug. 1851, laulatud 15. Det. 1867 Kreeka kuninga Georgios'ele.

d) **Weera Konstantinowna**, Suurwürlst., s. 4. Weebr. 1854.

e) **Konstantin Konstantinowitsh**, Suurw., s. 10. Aug. 1858.

g) **Dmitri Konstantinowitsh**, Suurw., s. 1. Juunil 1860.

h) **Wjätsheslaw Konstantinowitsh**, Suurwürlst, sündinud 1. Juulil 1862.

2. **Nikolai Nikolajewitsh**, Suurwürlst, sünd. 27. Juulil 1831.

Tema abikaasa:

Aleksandra Petrowna, Suurwürlstina, Prints Peeter Hol-

Stein-Oldenburgi tütar, sünd. 21. Mail 1838, laulatud 25. Jaanuaril 1856.

Rende lapsed:

- a) *Nikolai Nikolajewitsh*, Suurwürst, sünd. 6. Nov. 1856.
- b) *Peeter Nikolajewitsh*, Suurwürst, sünd. 10. Jaan. 1864.
3. *Mihail Nikolajewitsh*, Suurwürst, sünd. 13. Dft. 1832.

Tema abikaasa:

Olga Weodorowna, Suurwürstina, Baadeni suurhertsogi õde, sünd. 8. Sept. 1839, laulatud 16. Aug. 1857.

Rende lapsed:

- a) *Nikolai Mihailowitsh*, Suurwürst, sünd. 14. Apr. 1859.
- b) *Anastasia Mihailowna*, Suurwürst., s. 16. Juulil 1860.
- d) *Mihail Mihailowitsh*, Suurwürst, sünd. 4. Dft. 1861.
- e) *Georg Mihailowitsh*, Suurwürst, sünd. 11. Aug. 1863.
- g) *Aleksander Mihailowitsh*, Suurwürst, s. 1. Apr. 1866.
- h) *Sergei Mihailowitsh*, Suurwürst, sünd. 25. Sept. 1869.
4. *Maaria Nikolajewna*, Suurwürstina, sünd. 6. Aug. 1819.
Hertsogi Maksimiliani Leichtenbergi leff, kes 20. Dft. 1852 suri. Tema lapsed Leichtenbergi hertsogid Romanowskad:
- a) *Maaria Maksimilianowna*, sünd. 4. Dft. 1841, laulatud 30. Jaan. 1863 Baadeni printstile *Ludwig Wilhelm August*.
- b) *Nikolai Maksimilianowitsh*, sünd. 23. Juulil 1843.
- d) *Eugeenia Maksimilianowna*, sünd. 20. Märtsil 1845, laulatud 19. Jaan. 1868 Oldenburgi printsi *Aleksandrile*.
- e) *Eugeen Maksimilianowitsh*, sünd. 27. Jaan. 1847.
- g) *Sergei Maksimilianowitsh*, sünd. 8. Deets. 1849.
- h) *Georg Maksimilianowitsh*, sünd. 17. Weebr. 1852.
5. *Olga Nikolajewna*, Suurwürstina, sünd. 30. Aug. 1822, laulatud 1. Juulil 1846 Würtembergi kuningale *Karl Prüdik Aleksander*.

Dusa Suurwürsti *Mihail Pawlowitshi* tütar:

Katariina Mihailowna, Suurwürstina, sünd. 16. Aug. 1827, laulatud 4. Weebr. 1851 Mecklenburg-Streelitzi hertsogile *Georg August Ernst Aadolw Kaarel Ludwig*.

Wäljamaa walitsejate suguwõsad Europa=maal.

Austriamaa (Rooma katoliku usku) keiser *Prants Joosep I.*, ühtlasi Ungaarimaa, Böömi-, Gallitsia- ja Illiiriamaa kuninga, sünd. 18. Aug. 1830, walitseb 2. Deets. 1848 saadik. — Tema abikaasa *Elisabeth*, Baieri kuninglik printses, sünd. 24. Deets.

1837, laulatud 24. Apr. 1854. — Nuujärjepärija ülemhertsfog *Ruudolw*, sünd. 21. Aug. 1858.

Baieri (Rooma katoliku usku) kuningas *Ludwig II.*, sünd. 25. Aug. 1845, walitseb 10. Märtsist 1864. saadif.

Belgiamaa (Rooma katoliku usku) kuningas *Leopold II.*, sünd. 9. Apr. 1835, walitseb 10. Deets. 1865. saadif. — Tema abikaasa *Maaria*, Austria printses, sünd. 23. Aug. 1836, laulatud 22. Aug. 1853.

Daanimaa (Luteruse usku) kuningas *Kristian IX.*, sünd. 8. Apr. 1818, walitseb 15. Nov. 1863. saadif. — Tema abikaasa *Luiisa*, Hessen-Kasseli printses, sünd. 7. Sept. 1817, laulatud 26. Mail 1842. — Nuujärjepärija prints *Priidik*, sünd. 3. Juun. 1843, kellele Rootsi printses *Luiisa* 16. Juulil 1869 abikaasaks laulatud.

Hollandimaa (Kalwiini usku) kuningas *Willem III.*, sünd. 19. Weebr. 1817, walitseb 17. Märtsist 1849. saadif. — Tema abikaasa *Sohwia*, Würtembergi printses, sünd. 17. Juunil 1818, laulatud 18. Juun. 1839. — Nuujärjepärija prints *Willem*, sünd. 4. Sept. 1840.

Hispaniamaal (Rooma katoliku usku) on praegu wabadriik walitjemas.

Inglismaa (Anglikaani usku) kuningana *Wiktooria*, sünd. 24. Mail 1819, walitseb 20. Juunist 1837. saadif. — Nuujärjepärija prints *Albert Eduard*, sünd. 9. Nov. 1841, kellele Daani printses *Aleksandra* 10. Märtsil 1863 abikaasaks laulatud.

Itaaliamaa (Rooma katoliku usku) kuningas *Wiktor Emanuel II.*, sünd. 14. Märtsil 1820, walitseb 3. Apr. 1849. saadif. — Nuujärjepärija prints *Humbert*, sünd. 14. Märtsil 1844, kellele Geenua printses *Margareeta* 27. Apr. 1868 abikaasaks laulatud.

Kreekamaa (Kreeka katoliku usku) kuningas *Georgios I.*, sünd. 24. Deets. 1845, walitseb 5. Juunist 1863. saadif. — Tema abikaasa *Olga Konstantinowna*, Wene suurwürstina, sünd. 22. Aug. 1851, laulatud 15. Okt. 1867. — Nuujärjepärija prints *Konstantin*, sünd. 1. Aug. 1868.

Preisimaa (Luteruse usku) kuningas *Willem*, Saksimaa keiser, sünd. 22. Märtsil 1797, walitseb 2. Jaan. 1861. saadif. — Tema abikaasa *Augusta*, Saksen-Weimari printses, sünd. 30. Sept. 1811, laulatud 11. Juunil 1829. — Nuujärjepärija prints *Priidik Willem*, sünd. 18. Okt. 1831, kellele Inglise printses *Wiktooria* 25. Jaan. 1858 abikaasaks laulatud.

Prantsusemaal (Rooma katoliku usku) on 4. Sept. 1870. saadif wabadriik walitjemas. Wabadriigi präsident on marshal *Mak Mahoon*.

Portugaalia (Rooma kat. usku) kuningas *Luis I. Wiilip*, sünd. 31. Okt. 1838, walitseb 11. Nov. 1861. saadik. — Tema abikaasa *Piia*, Itaalia printsess, sünd. 16. Okt. 1847, laulatud 27. Sept. 1862. — Kuningarjapärija prints *Kaarel*, sünd. 28. Sept. 1863.

Rootsi ja Norramaa (Luteruse usku) kuningas *Oskar II.*, sünd. 21. Jaan. 1829, walitseb 6. Sept. 1872. saadik. — Tema abikaasa *Sohwia*, Rootsi printsess, sünd. 9. Juulil 1836, laulatud 6. Juunil 1857. — Kuningarjapärija wärst *Gustaw*, sünd. 16. Juunil 1858.

Sakseni (Rooma katoliku usku) kuningas *Johan I.*, sünd. 12. Deets. 1801, walitseb 9. Aug. 1854. saadik. — Tema abikaasa *Amaalia*, Baieri printsess, sünd. 13. Nov. 1801, laulatud 21. Nov. 1822. — Kuningarjapärija prints *Albert* sünd. 23. Apr. 1828, kellele Rootsi printsess *Karoliina*, 18. Juunil abikaasaks laulatud.

Türgimaa (Muhamedi usku) sultan *Abdul Aziz*, sünd. 9. Weebr. 1830, walitseb 25. Juunist 1861. saadik. — Kuningarjapärija *Murad*, sünd. 21. Sept. 1840.

Würtembergi (Luteruse usku) kuningas *Kaarel I.*, sünd. 6. Märtsil 1823, walitseb 25. Juunist 1864. saadik. — Tema abikaasa *Olga Nikolajewna*, Wene suurwärsina, sünd. 30. Augustil 1822, laulatud 1. Juulil 1846.

Riigimaa kõige kõrgemad kohtud.

Riigi-, Eesti- ja Kuningamaa kindral-kubernööri herra:
w ä r s t B a g r a t i o n .

Kindral-kubernööri herra adjutantid ja ametnikud isearalise tallituste tarwis: paron Sudberg, v. Brümmer, paron Pahlen, paron Ungern-Sternberg, Pezet de Corval, paron Mengden, v. Begesack, Schwanenberg, v. Zachrisson, Manjos.

Riigiministeeriumi ametnikud kindral-kubernööri herra juures: Moschnewsky, D. v. Gafen, v. Böhlken, Hagen, krahw Keyserling, Tschelitschew. — Tohtri ameti tallituste tarwis: Dr. Koffsky. — Kantslelei direktor: v. Schilinsky.

Riigimaa Riigil-kubernööri herra: paron Wrangell.

Ametnikud isearalise tallituste tarwis: G. Jacoby, Wladislaw Piotrowsky, August v. Kenschler. — Kantslelei direktor: E. v. Gersdorff-Kupffer.

Liivimaa kubermangu walitsus.

Liivil kuberneeri herra paron Mihail Jegorowitsh Wrangell. Wiitse-kuberneeri herra paron Aleksander Neksküll v. Guldendandt. Wanem walitsuse nõumees M. v. Zwingmann. Walitsuse nõumehed: C. v. Glaesz ja H. Blumenbach. Assessor P. Schöpf. Ülem sekretäär H. v. Stein.

Kameralhoowi kohus.

Präsident v. Greigh. Revisiõni jauskonna wanem C. Hielbig. Kentei jauskonna wanem C. v. Tallberg. Wanem ametitallitaja J. Kolosjow. Wanem ametnik iseäraliste tallituste tarwis J. Porthann. Kauba tallituste tarwis iseäraline ametnik Nagly.

Balti tomente kohus.

Präsident v. Stange. Ametnikud iseäralise tallituste tarwis H. v. Monkwicz, Theod. v. Schmid. Metsakohtu jauskond: Ülem metsaherra C. v. Fromm. Opetatud metsaherra Iwan de la Croix. Metsa rewidentid C. Jensen ja v. Schafer. Ametitallitaja G. Volkheim. Dekonomia jauskond: Jaukonna wanem Theod. Potjagin. Sekretäär H. v. Dombrowski.

Hoowkohus.

Präsident C. v. Sivers. Abiline H. v. Samson-Himmelstiern. Lanttraatid: Friedr. paron v. Wolff, H. v. Richter. Abiline H. v. Sievers. Raeherrad Carl Ferd. v. Grass, C. v. Schulz. Assessorid Ernst v. Mensenkampff, Th. v. Helmersen. Sekretäär F. Sticinsky.

Hoowkohtu taluasjade tallitaja seltsi president C. v. Sievers. Liikmed: H. v. Samson ja paigaline lanttraat. Hoowkohtu liikmed: lanttraatid paron Wolff Kalnamõisast, H. v. Richter Saarijärwest, H. v. Sivers Disust, P. H. v. Sivers Näppinast. Hoowkohtu assessor Ernst v. Mensenkampff Dihkeramõisast (Paderküll). Sekretäär v. Vorkampff-Laue.

Kommissjon Liivimaa taluuka asjade tallituseks: Präsident liivil-kuberneeri herra. Liikmed: paigaline lanttraat, üks saadik Balti tomentekohtu poolest; mõisniklute saadikud: paron C. Campenhausen Unguramõisast (Dressli), landmarshall v. Bod Loodimõisast, linnade saadik purjemeister Bõthführ. Sekretäär F. paron Meyendorff.

Liivimaa talurahwa rentpanka ülemwalitsus: Präsident: Lanttraat paron F. Wolff. Rentmeister ja sekretäär Arthur v. Villebois.

Liivimaa ewangeliusu konfissoorium.

Präsident: Lanttraat H. v. Dettingen. Abiline: kindral superintendent Dr. H. Christiani. Similikud assessorid: Alek. v. Wegesack, paron Fried. Meyendorff. Waimulikud assessorid: ülemõpetaja Dr. Bertholz, ülemõpetaja Pärnus H. Sirgensohn. Sekretäär Ed. v. Stahl.

Liivimaa praosed: 1) Riia jauskonnas: Schilling, Gauge õpetaja (Neuermühlen). 2) Wolmri jausk.: Aleksander Gustav Jungmeister, Sallasi õpetaja. 3) Wõnnu jausk.: Kählbrandt, Wastse Peebalga õpetaja. 4) Walga jausk.: Gustav Kupffer, Walga õpetaja. 5) Wõru jausk.: E. Hasselbladt, Rambahja õpetaja. 6) Tartu jausk.: Wold. Mickwitz, Maarja-Madleena õpetaja. 7) Willandi jausk.: ei olegi. 8) Pärnu jausk.: Ernst Schneider, Halliste õpetaja.

Liivimaa ülem maakonna koolikohus. Liikmed: Tartu-Wõru jauskonnas: ülem kirikuvõõrmündri herra lantraat R. v. Dettingen Luuamõisast; Riia-Wolmri jausk.: E. paron Campenhausen; Wõnnu-Walga jausk.: paron Wolff Kalnamõisast; Pärnu-Willandi jausk.: Carl v. Mensenkampff; kindral-supertent Dr. R. Christiani; nõuuandja õpetaja Guleke; fikretäär W. Petersen.

Balti kubermangu linna koolide walitsus.

Kuraator: P. Gervais. Kuraatori abiline: Swan Mikolitsch.

Lantraati Kollegium.

Lantraatid: Paul paron Ungern-Sternberg Graftwerest; paron Campenhausen Unguramõisast (Dressli); v. Mensenkampff Larnastust; F. paron Wolff, Kalnamõisast; v. Hagemeister Wanast Drustumõisast (Alt-Drostenhof); G. v. Liliensfeld Rõõnimõisast; August v. Sivers Disomõisast; Arthur v. Richter Kawastust (?); Heinrich v. Kahlen Grashumõisast (Geistershof); R. v. Dettingen Luuamõisast; v. Sivers Rappinast; paron Richard Wolff Lubaanist. Lantmaarshal: v. Boel Loodimõisast. Maakonna saadikud: Tartu-Wõru jausk.: E. v. Brasch Waimastwerest; Eduard v. Dettingen Kuremalt; v. Wulf Mõnnistest. Pärnu-Willandi jausk.: v. Stryk Wana-Woidomast; Eduard de la Trobe Painastest; R. v. Stael-Holstein Ulust. Kassameistrid: v. Brasch Riias; v. Stryk Riimalt.

Liivimaa mõisnikude kredittasja.

Ülem walitsus: Direktor: H. v. Hagemeister Wanast Drustumõisast (Alt-Drostenhof). Nõuuanjad: E. v. Brümmer Pastemõisast (Clauenstein); G. paron Krüdener Barnaust. Ülem fikretäär: paron G. v. Ziesenhausein.

Koolid, kirikud ja kohtud linnades

(Gesti jauskonnast.)

Tartus.

Suurkool ehk uniwersität.

Rektor: Prohweßor Dr. Georg v. Dettingen. Proorektor:

Prohweßsor Dr. Oswald Schmidt. Proorektori asemik: Prohweßsor Dr. Peter Helmling.

Kliinikud: Seeßpidiste haiguste kliiniku direktor prohweßsor Dr. Bogel; wälfaspidiste haiguste kliiniku direktor prohweßsor Dr. Bergman; silma kliiniku direktor prohweßsor Dr. G. v. Dettingen; naeste kliinikudirektor prohweßsor Dr. v. Holst.

Glaja arstide-fool (Weterinäär-fool).

Direktor: prohweßsor Dr. Friedr. Unterberger. Prohweßsorid: Dr. Peter Zessen; Dr. Aleks. Rosenberg; Mag. Aleks. Unterberger. Spetatud apteeker: Mag. Julius Klewer.

Gümnaasiumi-fool.

Kubermangu koolide direktor Th. Gööck. Inspektor Carl v. Mickwiß.

Seminaar-fool.

Inspektor Ad. Eduard Maass. Abiline Herm. Lange. Wene keele õpetaja Raumow.

Kreis-fool.

Inspektor A. Bruttan.

Elementaar-foolid.

Gümnaasiumi ettevalmistamise kooliõpetaja Gust. Blumberg. 1. linna poistelaste kooliõpetaja Peter Weinberg. 2. linna poislaste kooliõpetaja Heinr. Beckmann. 3. Gessinski poislaste kooliõpetaja J. Kugler. Wene elementaar kooliõpetaja Aleks. Thomson. Linna tütarlaste elementaar kooliõpetaja Agnes Frey.

Ülem tütarlaste-fool.

Eestseisja G. v. Riekhoffi praua. Inspektor õpetaja E. Pfeil. Ülem priwaat tütarlaste koolide eestseisjad Dr. Mnyshel'i preili ja G. Schulz'i preili.

Tartu-Wõru Ülem kirikuwöörmündri amet ja maakonna koolikohus.

Ülem kirikuwöörmündri herra lantraat R. v. Dettingen Luuamõisast. Ilmlil asseßsor A. v. Dehn. Waimulik asseßsor praos Mickwiß Maarja-Madleena kirikuõpetaja. Pääle nende on maakonna koolikohu liikmed: Tartu jauskonnas ilmlil koolikatsuja maakonna saadik Ed. v. Dettingen Kuremalt; waimulik koolikatsuja kirikuõpetaja Hirsch Palamusest. Wõru jauskonnas ilmlil koolikatsuja J. v. Mensenkampff (Kowakulast?); waimulik koolikatsuja kirikuõpetaja Fr. Masing Räppinast. Sikretäär J. A. Feldmann.

Kirikud.

Saksa luteruse usu Jaani-koguduse kirikuõpetaja: Wilhelm Schwarz ja abiõpetaja Theodor Pfeil.

Gesti luteruse usu Maarja-koguduse kirikuõpetaja: A. H. Wiligerode ja abiõpetaja W. Franzen.

Gesti luteruse usu Peetri-koguduse kirikuõpetaja: W. Eifenschmidt.

Saksa luteruse usu uniwersitāti-koguduse kirikuõpetaja: J. Lütens.

Lantrihti kohus.

Präsident: A. paron Bruiningk. Assessorid: Carl Zoega v. Manteuffel; paron Arthur Maydel. Sikretäär: Aug. v. Dehn.

Maakohus ehk sillakohus.

Präsident: A. v. Sivers. Asemik: v. Esen. Abillised: v. Hoffmann, v. Gersdorff. Abilliste asemik: Conrad v. Brasch. Sikretäär: Edm. v. Dittmar.

Kreisrihti kohus.

Präsident: Conrad v. Anrep. Assessorid: A. v. Brasch Kopfast ja G. v. Schulmann. Kohtumehed talupoegade seas: Andres Leefik ja Peeter Pihu. Sikretäär A. v. Engelhardt.

Kreditkassa.

Direktor: Richard v. Löwis of Menar Annamõisast. Paul paron Vietinghoff Walqjäärwest, paron Bruiningk (Schönangern), Mik. v. Klotzmaakwerest. Sikretäärid: Leonh. v. Stryk ja Theodor Schneider.

Salurahwa rentkassa.

Kassa-direktor August v. Dehn. Sikretäär ja rentmeister Fr. v. Forestier. Willandi maakonna rentmeister H. v. Zur-Mühlen Zenasilmast.

Kreis-rentei.

Rentmeister G. Schröder. Tema abiline Ottomar Schwan. Sikretäär G. Reichmann.

Alkirahakohu IV. jausfond.

Jauskonna-inspektor: v. Koskull. Wanemad abillised: L. paron Engelhardt, F. v. d. Pahlen, A. Schiele, R. v. Stiernhielm, Gustav Jürgenson, P. v. Rymmel, F. v. Reus. Sikretäär: G. v. Bahder.

Postkontor.

Postmeister J. H. Winter. Tema abiline Th. Michael Libert.

Maekohus.

Purjemeister: Viktor Kupffer. Kauba-purjemeister: Franz Georg Faure. Raeherrad: sindikus W. D. Rohland, M. Stillmark, J. A. Feidmann, Th. Hoppe, Franz Baertels, G. J. Falkenberg, W. Löffler. Nlem sikretäär: R. Stillmark.

Linna politseikohus.

Politseimeister: C. Rast. Abiliised: Theod. Riis ja M. Etillmark. Sikretäär: Hermann v. Boehlendorff.

Apteegid.

Luhde pärijad, kelle apteegi rentuif Th. Gööck on; Theodor Köhler; Ludwig Sturm; Aleks. Kramer. — Müstmes on apteef Aleks. Kramer'i omandus.

Seltsid.

Oekoonomia selts Tartus. Präsident A. v. Middelendorff Helenurmest.

Liivimaa selts põlluharimise ja käsitööde edenemiseks Tartus. Präsident. S. v. Samson Urvastust.

Cesti põllumeeste seltsid: Tartus präsident J. W. Jannsen; Pärnus präsident A. Madison; Willandis präsident S. Büchner; Wõrus präsident B. Kymenthal.

Cesti kirjameste selts. Präsident J. Hurt.

Cesti lauluseltsid: Tartus Wanemuine: präsident J. W. Jannsen. Tallinnas Estonia: präsident v. Antropow. Willandis Koit: präsident Jürgens.

P ä r n u s.

Koolid.

Gümnaasiumi koolidirektor W. Bührig.

Ülem linna tütarlaste koolieestseisja A. Lehmann'i preili.

Esimise linna poislaste elementaar kooliõpetaja R. Leg.

Teise linna poislaste elementaar kooliõpetajad C. Reumann ja J. Ferschow.

Kolmandama linna poislaste elementaar kooliõpetaja Theodor Jürgens.

Linna Cesti elementaar kooliõpetaja Dikstavel.

Esimise linna tütarlaste elementaar kooliõpetaja W. Brackmann'i preili.

Teise linna tütarlaste elementaar kooliõpetaja Ch. Löwener'i preili.

Kirikud.

Saksa luteruse usu Nikolai-koguduse kirikuõpetaja S. Girgensohn ja abiõpetaja A. Scheinflug.

Cesti luteruse usu Elisabeti-koguduse kirikuõpetaja W. Bergwig.

Postkontor.

Postmeister E. v. Grochowsky. Tema abiline E. v. Budkowski.

Kreisrentei.

Rentmeister H. Jakobson. Abiline E. Heine. Sikretäär Th. Zind.

Maakohus ehk sillakohus.

Präsident J. v. Nasaden. Asemik J. R. Stael v. Holstein. Abilisid A. v. Pistohlkors ja F. v. Liliensfeldt. Abiliste asemik R. v. Bur-Mühlen. Sikretäär Dsl. v. Kummel.

Alksiraha kohtu III. jauskond.

Jauskonna inspektor A. v. Lõwis of Wenar. Abilisid: v. Böhlingk, M. v. Jürgenson Willandis, A. Paul Sissus, H. Kästner Kuresaares, R. Thal, E. v. Hahn. Sikretäär Heinrich Kessler.

Raekohus.

Purjemeister Fr. v. Rambach. Politsei-purjemeister R. Jacoby.

Politsei kohus.

Präsident G. Groot.

Willandis.

Raekohus.

Purjemeister Ewald Heinrich Schöler. Sindikus ja sikretäär G. Faber.

Pärnu-Willandi lantrihti kohus.

Präsident Maksim. v. Dettingen. Assessorid: Caspar v. Bur-Mühlen ja Johannes Körber. Sikretäär Carl v. Holst.

Pärnu-Willandi freisrihti kohus.

Präsident P. v. Colongue. Assessorid: W. v. Bock, B. Stael v. Holstein. Kohtumehed: Johan Pertel ja Kuusta Kubo. Sikretäär Robert Schöler.

Maakohus ehk sillakohus.

Präsident Erwin Leon Otto v. Wahl. Asemik Nikolai v. Wahl. Abilisid G. v. Bock ja R. v. Wahl. Abiliste asemik A. v. Sievers. Sikretäär Albert Eckart.

Pärnu-Willandi Ülem kirikuõõrmündri amet.

Ülem kirikuõõrmündri herra lantraat E. v. Mensenkampff. Ilmlik assessor P. v. Colongue. Waimulik assessor praos (ei ole). Pääle nende on koolikohtu liikmed: Pärnu jauskonnas ilmlik koolikatsuja Carl v. Dittmar Kärrost; waimulik koolikatsuja kirikuõpetaja E. Sokolowski Wändrast. Willandi jauskonnas ilmlik koolikatsuja E. v. Liliensfeldt Aue Põltsamalt; waimulik koolikatsuja kirikuõpetaja E. Maurach Põltsamalt.

Linna kirikuõpetaja: Liborius Krüger.

Kreiskooli inspektor: Constantin Wiedemann.

Poislaste elementaar kooliõpetajad: Fr. Kahlbars ja Johann Reug.

Linna tütarlaste koolieestseisja: Marie Dumpff'i preili.

W ö r u s.

Maafobus.

Purjemeister Nikolai Nagel. Sindikus ja sekretäär Julius Wittkowsky.

Koolid.

Kreiskooli inspektor: Johannes Kentmann.

Poislaste elementaar kooliõpetaja: Aleff. Mänder.

Tütarlaste elementaar kooliõpetaja: Olga Wärtling'i preili.

Ülem tütarlaste koolieestseisja: Josephine Geuge preili.

Kirik.

Linna luteruse usu kirikuõpetaja H. Struck.

Maafobus ehk sillafobus.

Präsident Friedrich v. Löwis of Menar. Abilised: Constantin paron Maydell, v. Möller. Nõuandja paron Budberg. Sekretäär Demetrius Fr. Beyrich.

Alkõraba fobus V. jansfond.

Jaukonna inspektor Robert v. Voigt. Wanem abiline J. Belinsky Walgas. Nooremad abilised: Amandus Meyer, Fedor Larksen, Burchard v. Berg, Carl v. Neungarten, Eugen v. Radecky Marienburgis, Aleff. Schilling. Sekretäär M. Thun.

Kurefaares.

Lantraati kolleegium.

Lantraatid: B. A. v. Poll, A. paron v. Bukshöwden, C. v. Poll, C. paron Nolden. Lantmaarshall C. v. Freytagh-Loringhoven. Konventi-saadikud: Eug. paron Vietinghoff, C. paron Bukshöwden, C. v. Kennenkampff, C. paron Cass, C. paron Stadelberg, C. paron Nolden. Kassa-saadikud: L. v. Strufow, C. v. Rehe-kampff. Sekretäär C. paron Nolden.

Lantrihti fobus.

Präsident A. v. Dittmar. Nõuandjad: H. paron Nolden, C. paron Nolden. Sekretäär A. Duborgh.

Kreisrihti kohus.

Präsident Aless. v. Poll. Assessorid: L. paron Bultshöwden, Ernst paron Bultshöwden. Kohtumehed: Kusta Sirkel ja Magnus Löhmus. Sikretäär R. paron Saks.

Maakohus ehk sillakohus.

Präsident L. v. Wardenburg. Abilised A. paron Bultshöwden ja Adolph paron Bultshöwden. Abiliste asemil B. paron Molden. Sikretäär Oskar v. Guldenshubbe.

I. Saaremaa kihelkonna kohus.

(Kardjas).

Präsident A. paron Bultshöwden. Asemil C. v. Buhrmeister. Kohtumehed: Timofei Kampas, Antoni Rand, Mart Warbe.

II. Kihelkonna kohus.

Präsident R. paron Bultshöwden. Kohtumees Iwan Kellis.

III. Kihelkonna kohus.

Präsident A. paron Bultshöwden. Asemil L. paron Molden. Kohtumehed: F. Uhus, W. Reidung ja J. Tiitus.

Kreis-rentei.

Rentmeister J. Wegner. Sikretäär J. G. Waldner.

Postkontor.

Postmeister R. v. Engel. Abiline C. F. Nehren.

Konstistoorium.

Präsident: Lantmaat A. paron Bultshöwden. Abiline: Super-tendent C. G. Hesse. Ilmlik assessor D. paron Bultshöwden. Waimulik assessor (teadmata). Sikretäär Eduard paron Saks.

Ülem kirikuwöormündri-amet.

Ülem kirikuwöormündri herra lantmaat A. paron Bultshöwden. Supertendent C. G. Hesse. Assessor D. paron Bultshöwden. Si-kretäär C. paron Saks.

Maekohus.

Purjemeister H. von der Borg. Sindikus ja sikretäär C. v. Schmidt.

Politsei kohus.

Präsident: ajoti H. Grubener.

Koolid.

Gümnaasiumi koolidirektor v. Sengbusch. Ülem linna tütarlaste koolieestseisja R. v. Agthe preili. Esimise linna poislaste elementaar kooliõpetaja Friedr. Neuburg.

Teise linna poislaste elementaar kooliõpetaja C. Eke. Linna tütarlaste elementaar kooliõpetaja Henriette Eke praua.

Cestimaa kõige kõrgemad kohtud.

Cestimaa Ziivil-kuberneeri herra:

würst Schachowskoy - Glebow - Streschnew.

Ametnikud iseäralise tallituste tarwis: Ferdinand paron Stadelberg, paron Manteuffel, krahw Nikolai Esen-Stenbock-Fermor. — Kantselei direktor: H. Siekisch.

Cestimaa kubermangu walitsus.

Präsident Ziivil-kuberneeri herra. Wiitse-kuberneeri herra Poliwanoff. Wanem walitsuse nõumees G. v. Rottbeck. Walitsuse nõumehed: Traustel ja paron Krüdener. Assessor G. v. Wendrich. Ülem sekretäär Eugen v. Rottbeck.

Kameraalhoowi kohus.

Präsident Dr. G. v. Wistinghausen. Rewisioni jauskonna wanem Carl Grünreich. Rentei jauskonna wanem F. Siekisch. Kantselei direktor R. v. Sengbusch. Wanem ametnik iseäralise tallituste tarwis J. Spreckelsen.

Ülem lantrihti kohus.

Präsident kindral-kuberneeri herra (tema asemel lantraat v. Fock). Liikmed: kõi lantraatid. Ülem sekretäär G. Koch.

Mannrihti kohtud.

1) Harju maakonnas: Präsident v. Samson Tuulast. Assessorid: R. v. Schulmann Raholast, v. Barlöwen Uttast. Sekretäär krahw P. H. Igelström.

2) Wiru- ja Järwa maakonnas: Präsident Alef. Hermann Böge v. Manteuffel Määrast. Assessorid: paron John Girard de Soucanton Kundast, Ferdinand v. Horpe. Sekretäär v. Berends.

3) Lääne maakonnas: Präsident Th. v. Ramm Suure Lehtrist. Assessorid: Mik. v. Bremen Kuist, paron Nikolai Huene Matsalast. Sekretäär Siegel.

Lantrihti kohus.

Präsident mõisnikude wanem. Liikmed: kõige kolme mannrihti kohtu liikmed ja neli haakrihtid. Sekretäär Nikolai v. Ramm.

Kreiskohtud.

1) Harju-Järwa maakonnas: Präsident R. v. Tritthoff Põlfulast. Assessorid: krahw Alef. Reh binder Rummust, Alef. v. Benkendorff Jämedast, ja kaks talu kohtumeest. Sekretäär R. v. Antropoff.

2) Wiru maakonnas: Präsident Heinrich v. Kennenkampf

Pantiwerest. Assessorid: v. Harpe Pödrangust, v. Harpe Sallast, ja kaks talu kohtumeest. Sikretäär G. v. Rosenbach Karitsast.

3) Lääne-maakonnas: Präident Friedrich v. Getnet Selja-lulast. Assessorid: Boris paron Maidel Matlast, paron Huene Ohmjast, ja kaks talu kohtumeest. Sikretäär F. v. Nasacken.

Rihelkonna kohtud.

Harju-maakonnas: Kuusalu rihelkonnas: v. Tritthoff Kiiumõisast. — Jõeletme rihelk.: v. Brevern Jägalast. — Harju-Jaani rihelk.: paron Ungern-Sternberg Hanijdest. — Jüri rihelk.: Schmelting Kurnast. — Juuru rihelk.: v. Stael Inglisest. — Kose rihelk.: G. v. Wetterstrand Djasuust. — Rapla rihelk.: paron v. Maydell Waldumõisast. — Hageri rihelk.: Drews Salutaquiest. — Nissi rihelk.: K. v. Hued Pollist. — Keila rihelk.: v. Glehn Jälgimäest. — Madise ja Risti rihelk.: v. Ramm Kloostrimõisast.

Viru-maakonnas: Jõhvi rihelkonnas: Alef. v. Dehn Riiklast. — Waiwara rihelk. J. Seegebarth Ummereest. — Lüganeu rihelk.: Hempel Urast. — Rigula rihelk.: v. Winkler Ulwist. — Rakvere rihelk.: paron Tiesenhause Rakwereest. — Haljala rihelk.: paron Uetšküll-Güldenband Metsiklast. — Kadrina rihelk.: krahw Rehinder Meerotim. — Jaakubi rihelk.: G. paron Pilar Kulinaest. — Weiße Maarja rihelk.: v. Neuendahl Rõmmest. — Simuna rihelk.: G. v. Baggohuffwudt Boiwereest.

Järva-maakonnas: Ambla rihelkonnas: paron Maydell Kurust. — Järva-Jaani rihelk.: paron Schilling Kuisemast. — Madise rihelk.: v. Baggohuffwudt Ugerist. — Koeru rihelk.: paron Brede Preedist. — Peetri ja Anna rihelk.: paron Schilling Müüslerist ja Stackelberg Purdist. — Jüri ja Paide rihelk.: herra v. Seidlig Wäätlast.

Lääne-maakonnas: Märjamaa rihelkonnas: paron Huene Märjamaalt. — Rigala rihelk.: paron Uetšküll Jädwereest. — Kullamaa rihelk.: v. Mohrenschildt Soonistest. — Mihkli, Lihula ja Kirewere rihelk.: v. Bodisco Kasarist. — Martna rihelk.: Pauker Weiße Lehtrust. — Ridala ja Haapsalu rihelk.: paron Maydell Kirimäelt. — Karuse, Hanila ja Warbla rihelk.: paron Maydell Matlast. — Rigula rihelk.: v. Schulmann Ueglast. — Roarootsi ja Wormse rihelk.: paron Rosen Saaremõisast. — Pühalepa, Keina, Emastu ja Koigi rihelk.: v. j. Mühlen Emastust.

Kommission Gestimaa talurahwa asjade tallituseks.

Präident kuberneeri herra. Liikmed: Mõisnikude wanem, waltisuse nõumees v. Rottbeck, paron Koosen Kostiwereest, v. Brevern Maardomõisast. — Njemiknd: v. Ramm Kloostrimõisast, maakonna saadik v. Kufeschell Kolomõisast. Sikretäär Aug. v. Gernet.

Saakrihtid.

Harju=maakonnas: v. Antropoff Pikawereft, v. Lilienfeldt Alost, v. Mohrenschildt Jõgiselt.

Viru=maakonnas: krahw Stadelberg Püssist, paron Urps-hofen Hermomäelt, paron Wrangell Wissalast, paron Stadelberg Rüttist.

Järwa=maakonnas: Boege v. Mantewffel Wõhmetust, v. Traubenberg Lokotast.

Lääne=maakonnas: v. Rosenthal Orgitast, v. Lilienfeldt Didermasti, v. Komm Räägust.

Kreis-, tee- ja silla kommissionid.

Harju=maakonnas: Präsident v. Brevern Jägalast. Liik-med: krahw Stenbock Kolga Rõnnust, paron Stadelberg Riisipereft, paron v. Jersen Lammikust.

Viru=maakonnas: Präsident paron Dellingshausen Guljast. Liikmed: paron Girard Jõhwist, paron Uelsküll Metsikust, v. Baggo-huffwudt Moisamäelt.

Järwa=maakonnas: Präsident v. Rukteschell Kolost. Liik-med: paron Schilling Drinast, v. Helffreich Piometsast.

Lääne=maakonnas: Präsident paron Jersen Loostrest. Liikmed: paron Stadelberg Luistist, v. Kennenkampff Saastnast. v. Schulmann Ueglast.

Rubermangu aktsiiraha kohus.

Direktor Dr. Carl v. Wistinghausen. Wanem rewident Georg v. Handwig. Noorem rewident R. v. Wulffert. Sikretäär Georg v. Riesemann.

I. jauskond Rakweres. Jauskonna-inspektor Reinhold v. Rehelampff. Abilised: Paul Rosenberg Karmas, Nikolai v. Rahr Jõhwis, G. v. Knorring Rakweres, Peer v. Guldentubbe Rakweres. Arwid paron Rosen Rakweres, Hermann v. Rügelen Triigis, Const. v. Baggo-huffwudt Rakweres. Sikretäär Ferdinand Steinberg.

II. jauskond Tallinnas. Jauskonna-inspektor Wilhelm paron Steinhell. Abilised: R. v. Kozebue Triigimõdisas, Alphons paron Buxshöwden Saluraguses, G. paron Pilar v. Pilchau Wardis, Jürgen Siemsen Tallinnas, Constantin paron Pilar v. Pilchau Tallinnas, Aleksander Rosenbaum Tallinnas, H. Salemann Tallinnas. Sikretäär Ludwig Futterlieb.

III. jauskond Haapsalus. Jauskonna-inspektor Aleksander v. Mohrenschildt. Abilised: Magnus paron Stadelberg Haapsalus, Herm. paron Schilling Lihulas, G. v. Haed's Drjakus. Sikretäär Fr. Kentmann.

IV. jauskond Paides. Jauskonna-inspektor D. v. Gernet. Abilised: G. paron Rosen Paides, Alef. paron Salza Paides. R. v. Staal Paides, J. v. Dehn Mäekülas. Sikretäär Joh. Strandmann.

V. jauskond Kuresaares. Jauskonna-inspektor Heinrich Masing. Abiline Mafim. paron Nolden Kuresaares. Sikretäär Grohmann.

Lantraati Kolleegium.

Mõisnikude wanem; paron Eduard Maydell Paaswerest. Lantraatid: Ed. v. Fock Sagadist; † † Sabast; † † Järwa-kandist; Aleksander v. Grünwaldt Esnast; Ferdinand v. Samson-Himmelstiern Wallingusest; Hannibal v. Bartmann Haasikust; A. v. Bur-Mühlen Piirsolust; Otto paron Budberg Rannamõisast; paron Bernhard v. Uefsküll Reblastest; v. Baranoff Penningist; v. Baer Kihlewereest; G. paron Ungern-Sternberg Wõnnust. Maakonna saadikud: Harjumaal: paron Brangell Tohisest; v. Brevern Jägalast; v. Lilienfeldt Riidakast. Wirumaal: paron Dellingshausen Guljast; krahw Rehbinder Udrifust; paron Brangell Roelast. Järwamaal: v. Lilienfeldt Albost; v. j. Mühlen Wahastust; v. Kuf-teschell Kolost. Läänemaal: paron Ewald Ungern-Sternberg Suure-mõisast; v. Gernet Waemlast; paron Jersen Loostrest.

Gestimaa mõisnikude kredittassa.

Ülem walitsjus: Präsident mõisnikude wanem. Liikmed: paron Rosen Ruskalust, paron Dellingshausen Guljast, v. Brevern Waost, ja lantraat paron Ungern-Sternberg. Sikretäär v. Lilienfeldt Riidakast.

Gestimaa ewangeliumu konfistoorium.

Präsident: Lantraat † † Sabast. Abiline: kindral-supertendent Woldemar Schulz. Ilmlikud assessorid: paron Stadelberg Kufsemalt, G. v. j. Mühlen. Waimulikud assessorid: Paul Eberhard Kullamaa õpetaja, praos Nikolai Spindler Madise õpetaja. Sikretäär Rud. Horschelmann.

Gestimaa praosed: 1) Shtu-Harju jauskonnas: Nikolai Spindler, Madise õpetaja. 2) Hommiku-Harju jausk.: (abti jaanud). 3) Wiru jausk.: Georg Paucker, Ratwere õpetaja. 4) Mutaguse jausk.: Carl Friedemann Bogt, Lüganeuse õpetaja. 5) Järwa jausk.: Woldemar Eugen Grohmann, Türi õpetaja. 6) Maa-Lääne jausk.: Carl Eduard Harten, Wigala õpetaja. 7) Ranna-Lääne jausk.: Leopold Minne, Hanila õpetaja. 8) Saare-Lääne jausk.: Ferd. Luther, Emastu õpetaja.

Gestimaa ülem kirikuwõõrmündri amet.

1) Harjumaal: Ülem kirikuwõõrmündri herra lantraat v. Baranoff Penningist. Abilised: paron Stadelberg Pajalast ja wanem maakonna praos. Sikretäär v. Gernet.

2) Wirumaal: Ülem kirikuwõõrmündri herra lantraat v. Baer Kihlewereest. Abilised: v. Dehn Beltst ja wanem maakonna praos. Sikretäär krahw Igelström.

3) Järwamaa! : Ülem kirikuwõõrmündri herra lantmaat paron Budberg. Abilised : v. Baranoff Hallikast ja wanem maafonna praos. Sikretäär krahw Igellström.

4) Läänemaa! : Ülem kirikuwõõrmündri herra v. Bartmann Haafikust. Abilised : paron R. Maydell Kirimäelt ja wanem maafonna praos. Sikretäär v. Gernet.

Koolid, kirikud ja kohtud linnades.

Tallinnas.

Gümnaasiumi kool.

Kubermangu koolide direktor Dr. Leopold Gahlbäck. Inspektor A. Bering.

Loomkool.

Direktor Dr. Köhler.

Kreiskool.

Inspektor Robert Jahneng.

Suur linna tütarlaste kool.

Gestseisja von Hirschhausen'i praua.

Linna poislaste elementaar kool.

Kooliõpetaja David Bieting.

Wene elementaar kool.

Kooliõpetaja Ananias Eilin.

Gesti poislaste rahwakool.

Kooliõpetaja Gottfried Krebsbach.

Esimene linna tüttarlaste elementaar kool.

Kooliõpetaja Erdmann'i praua.

Teine linna tütarlaste elementaar kool.

Kooliõpetaja Olga Strecker'i preili.

Tallinna linna konfistoorium.

Peaßident : ei ole. Abiline : supertendent ja ülemõpetaja R. Girgensohn. Asseßorid : raeherra Weisse ja õpetaja Rozski. Sikretäär Georg v. Gloy.

Kirikud.

Oleweste kirikuõpetaja : Reinhold Girgensohn ; abiline Nikolai von Stackelberg.

Rigula kirikuõpetaja : Julius Alf. Ripke ; abiline Hugo Neumann.

Saani kirikuõpetaja : W. Frese ; abiline Woldemar Grohmann.

Rootsi Miskli kirikuõpetaja: Mozelli.

Roomi kiriku ülemõpetaja: kindral-supertendent Wold. Schulz.

Geesti Kaarli kirikuõpetaja: J. H. Brasche.

Magistraati kohus.

Purjemeistrid G. Bätge ja A. M. Luther. **Sindikus** D. v. Riesemann. **Raeherrad:** August Heinrich Koch, Aleksander Höppe-
ner † †, Carl Landesen, Robert Weisse, Leopold Krich, Constantin
Meyer, Arthur paron Girard, Wold. Mayer, G. v. Gloy, J. Pfaff,
G. Elfenbein, A. v. Husen, L. J. Berling, Alek. Elfenbein. Ülem
sikretäär W. Greiffenhagen.

Politsei kohus.

Politseimeister v. Wolff. **Assessorid:** paron Stadelberg ja
G. v. Gloy. **Sikretäärid:** G. Schumann ja A. Berg.

Rubermangu rentei.

Rentmeister Leop. Müller. **Tema abiline** A. Spreckelsen.
Rasameistrid: P. Rusow, A. Willig, M. Müller. **Sikretäär** Fr.
Biedmann.

Rubermangu postkontor.

Direktor Becker. **Abiline** Iljin.

K a f w e r e s.

Koolid.

Kreiskooli-inspektor A. Löffreng.

Linna tütarlaste koolieestseisja Olga Johanson'i preili.

Poislaste elementaar kooliõpetaja Michael Rentnik.

Tütarlaste elementaar kooliõpetaja Amalie Freibach'i
preili.

Wohiteikohus.

Präsident L. Mattly. **Abilised:** W. Gohs ja Christiansen.
Sikretäär M. Rosenbaum.

Kreis-rentei.

Rentmeister G. Wenger. **Abiline** J. Gorbatschewsky. **Sikre-
täär** Alek. Studemeister.

Postkontor.

Postmeister Kahn.

P a i d e s.

Koolid.

Kreiskooli-inspektor L. Jürgens.

Linna tütarlaste koolieestseisja Adele Adams'i preili.

Poislaste elementaar kooliõpetaja Andreas Luik.

Tütarlaste elementaar kooliõpetaja Julie Zeibich'i preili.

Wohiteikohus.

Präsident C. Silsky. Linna wanemad: Daniel Müller ja R. Ottenberg. Sekretäär H. G. Neumann.

Kreis-rentei.

Rentmeister J. v. Haekz. Abiline W. Beniko. Sekretäär Carl Brasche.

Postkontor.

Postmeister Neumann.

S a a p s a l u s.

Koolid.

Kreiskooli-inspektor Carl Zadomsky.

Linna tütarlaste koolieestseisja C. Berg.

Poislaste elementaar kooliõpetaja Jakob Prost.

Tütarlaste elementaar kooliõpetaja Wilhelmine Linse preili.

Magistraati kohus.

Purjemeister H. F. Berg. Abiline Carl Friedrich Leidig.

Kreis-rentei.

Rentmeister Th. Gloeckner. Sekretäär J. Gloeckner.

Postkontor.

Postmeister v. Kettler.

B a l t i s k a s.

Elementaar kooliõpetaja Otto Müller.

Wohiteikohus.

Präsident G. Kalk.

P i h u l a s.

Elementaar kooliõpetaja Jakob Pärn.

Liivi- ja Gestiina linnade suurus.

I. Liivi ehk Riimaa linnad.

1.	Riias, kubermangu päälinnas, elavad.	102,043	inimest.
2.	Tartus	22,780	"
3.	Pärnus	9,288	"
4.	Valgas	3,546	"
5.	Bönnus	3,428	"
6.	Kuresaare (Saaremaal)	3,378	"
7.	Billandis	3,091	"
8.	Börs	2,076	"
9.	Wolmris	2,029	"
10.	Lemsalus	1,276	"
11.	Schlofis (alew)	749	"

II. Gesti ehk Tallinnamaa linnad.

1.	Tallinnas, kubermangu päälinnas, elavad.	31,529	inimest.
2.	Kokweres	2,420	"
3.	Haapsalus	2,218	"
4.	Paides	1,756	"
5.	Baltiskis	637	"
6.	Lihulas (alew)	—	"

Liivimaa kihelkonnad ja wallad.

Liivimaa (Gesti jausfond).

A. Tartu maakond.

I. Tartu (Dorpat) kihelkond.	9. Ilmajaar (Ilmajahl).
Spetaja: konsistor. nõuam.	10. Kawasto (Kawast).
H. N. Willigerode.	11. Luunja (Lunia).
Wallad:	12. Marama (Marrama).
1. Saawri (Unrepshof).	13. Maarjamõisa (Marienhof).
2. Piiskopi (Bischofshof).	14. Pilla (Pillen).
3. Kabina (Cobina).	15. Raadinõisa (Rathshof).
4. Karlowa (Carlowa).	16. Keola (Kewold).
5. Karoli (Carlsberg).	17. Kopla (Koploy-Kenningshof).
6. Worbuse (Forbushof).	18. Lemmatfi (Ruhenthal).
7. Haage (Haakhof).	19. Sammist (Sammist).
8. Jaama (Jama).	

20. Weiberi (Wimmofer).
21. Ulenurme (Uellenorm).
22. Wasula (Wassula).
24. Wesneri (Weslershof).

II. Wönnu (Wendau) kihelkond.

Spetaja: G. D. Dehn.

Ballad:

1. Abja (Aya).
2. Kriimanni (Brinkenhsf).
3. Kastre (Kaster).
4. Põkkamõisa (Heidhsf).
5. Kaagwere (Kawershsf).
6. Kiidjäärwe (Kiidjäärw).
7. Kurista (Kurrista).
8. Wastse Kuuste (Neu-Kusthsf).
9. Mätsamõisa (Mekhsf).
10. Kasina (Kasin).
11. Sarakuse (Sarrakus).

III. Kambja (Kamby) kihelkond.

Spetaja: praos K. A.
Häffelblatt.

Ballad:

1. Suure Kambja (Gr.-Kamby)
ja Maidla (Maidelshof).
2. Wäike Kambja (Kl.-Kamby).
3. Kameri (Duckershsf).
4. Haaslawa (Haselau).
5. Kodijäärwe (Kodijäärw).
6. Krüneri (Krüdnershsf).
7. Wana Kuuste (Alt-Kusthsf).
8. (Klienheim).
9. Drifo (Mühlenhsf).
10. Kaanitse (Neuhof).
11. Tõdem. (Tödwenshsf).
12. Wana Prangla (Alt-Prang-
gelschhof) ja Wastse Keola
(Neu-Kemold).

IV. Rõo (Rüggen) kihelkond.

Spetaja: G. Mickwitz.

Ballad:

1. Kro (Krohsf).

2. Keeri (Kerimois).
3. Lule (Lugden).
4. Meeri (Meiershsf).
5. Wana Rõo (Alt-Rüggen).
6. Wastse Rõo (Neu-Rüggen).
7. Pangodi (Spankau).
8. Tähkwere (Tschelser).
9. Unipiha (Unnipicht).

V. Otepä (Odenpäh) kihelkond.

Spetaja: J. Hurt.

Ballad:

1. Mrola (Mrool).
2. Pikkuse (Bremenhsf).
3. Kastolatši (Kastolah).
4. Priidikom. (Friedrichshof).
5. Pühajäärwe (Heiligensee).
6. Ilmjäärwe (Ilmjäärw).
7. Niplim. (Knippelschhof).
8. Meerot (Megel).
9. Otepä (Odenpäh).
10. Palopere (Palloper).
11. Paidlam. (Samhsf).

VI. Sangaste (Zheal-Fölk) kihelk.

Spetaja: Hesse.

Ballad:

1. } Wana Pula (Alt-Bockenhsf).
1. } Wastse Pula (Neu-Bockenhsf).
1. } Wäike Pula (Kl.-Bockenhsf).
2. Pringi (Prinkenhsf).
3. Laatre (Fölk).
4. Rõõni (Röbnhsf) ja Lotam.
(Charlottenthal).
5. Kuigaste (Löwenhsf).
6. Rõsto (Rösthsf).
7. Sangaste (Sagnis).
8. Tõlliste (Teils).
9. Uniküla (Unniküll).
10. Waalom. (Wahlenhsf).

VII. Rõngu (Ringen) kihelk.

Spetaja: L. Körber.

Ballad:

1. Kaire (Kafar).

2. Hellenurme (Hellenorm).
3. Kirumpä (Kirrempäh).
4. Suure Rõngu (Schloß-Ringen).
5. Väike Rõngu (Kl.-Ringen).
6. Soontaguse (Sontak).
7. Uderna (Udern).

VIII. Rannu (Randen) kihelk.

Spetaja: Asmuth.

Ballad:

1. Rannu (Schloß-Randen).
2. Tamme (Zammenhof).
3. Walguta (Walguta).

IX. Puhja (Kawelecht) kihelk.

Spetaja: F. Meyer.

Ballad:

1. Kawiida (Kawelecht).
2. Suure Kongota (Groß-Congota).
3. Väike Kongota (Klein-Congota).
4. Väike Ulila (Uhlfeld).
5. Suure Ulila (Ulila).

X. Äksi (Gels) kihelkond.

Spetaja: G. Wegener.

Ballad:

1. Elstwere (Elstfer) ja Mäe
2. Kärkna (Falkenau).
3. Wedom. (Fehthenhof).
4. Kärewere (Kerrefer).
5. Kukulina (Kuckulin).
6. Moramaa (Marrama).
7. Saadjärwe (Sadjerw).
8. Sootaguse (Sotaga).
9. Woldi (Labifer).
10. Wistuste (Wissust).

XI. Maarja Madleena (St. Marien Magdalenen) kihelk.

Abikirik: Prigitta, Wara

mõisa. Spetaja: praos Mikwis.

Ballad:

1. Jõem. (Jägel).
2. Kaiwere (Kayafer).
3. Kudina (Kudding).
4. Saarem. (Sarenhof).
5. Wara (Warrol).

XII. Kodawere (Koddafer) kihelkond.

Abikirik: Mlatš-kiwi. Spetaja: Woss.

Ballad:

1. Mlatškiwi (Mlagkiwi).
2. Halliko (Hallik).
3. Kadrinam. (Hohensee).
4. Kokora (Kockora).
5. Pala (Palla).
6. Kannam. (Zellerhof).

XIII. Torma (Torma) kihelk.

Abikirik: Lohusuu. Spetaja: K. Landesen.

Ballad:

1. Kõnnum. (Kondo).
2. Toikwere (Toikfer).
3. Rääbisem. (Repshof).
4. Waiatum. (Somel).
5. Terafwere (Terrafter).
6. Torma (Tormahof).
7. Wwinurme (Wwinorm).

XIV. Laijuse (Lais) kihelkond.

Spetaja: Spränger.

Ballad:

1. Kaarde (Kardis).
2. Laijuse-Täikwere (Flemmingshof) ja Wotikwere (Wottigfer).
3. Kibijärwe (Kibijerw) ja Mora (Morra).
4. Laijuse (Schloß-Lais).
5. Jõgewamõisa (Laišholm) ja Pakaste (Pakast).

6. Leedi (Ledis).
7. Räästwere (Rästfer).
8. Waimastwere (Waimastfer)
ja Ripoka (Rippoka).

XV. Palamuse (St. Bartholo-
mäi) kihelkond. Spetaja:
P. G. Girsch.

Ballad:

1. Kassinurme (Kassinorm).
2. Kurema (Jensel) ja Woit-
were (Woitfer).

3. Imowere (Immoser).
4. Karepere (Kersel).
5. Luuamõisa (Luhdenhof).
6. Koela (Kojel).

XVI. Kurši (Tallhof) kihelkond.
Spetaja: A. Lõpffer.

Ballad:

1. Härjanurme (Herjanorm).
2. Sadoküla (Saddoküll).
3. Puurmani (Tallhof).
4. Laiwa (Laiwa).

B. Wõru maakond.

I. Põlwa (Pölwe) kihelkond.
Spetaja: Schwarz.

Ballad:

1. Pragi (Alexandershof).
2. Uibumõisa (Uppelsee).
3. Kährimõisa (Heimadra).
4. Kiioma (Kioma).
5. Wana Koiola (Alt-Koiküll).
6. Wasse Koiola (Nen-Koiküll).
7. Timu (Klein-Koiküll).
8. Mooste (Moisklag).
9. Partsi (Parjimois).
10. Perimõisa (Perrist).
11. Saarjärwe (Saarjerm).
12. Tilsimõisa (Tilist).
13. Waimla (Waimel).
14. Toosu (Waimel-Neuhof).
15. Warbuse (Warbus).
16. Wõrumõisa (Werrohof).
17. Wiira (Wira).

II. Räppina (Rappin) kihelk.
Spetaja: Fr. Masing.

Ballad:

1. Räppina (Rappin).
2. Kahlwa (Kachlwa).
3. Meeksi (Meeks).
4. Pallamõisa (Pallamois).

5. Weriora (Paulenhof).
6. Toolama (Zolama).

III. Wastfeliina (Neuhausen) ki-
helf. Spetaja: G. Masing.

Ballad:

1. Wastfeliina (Neuhausen) ja
tema karjamõisad:
2. Põhu (Braunsberg).
3. Laswa (Gichhof).
4. Mitsu (Illingen).
5. Loosi (Lobenstein).
6. Drawa (Waldeck).

IV. Rõnge (Rauge) kihelkond.
Spetaja: — —.

Ballad:

1. Pintimõisa (Bentenhof).
2. Wana Kaseritsi (Alt-Casse-
rig).
4. Dooru (Ziehrehof).
5. Haani (Hahnhof).
6. Rõrgepalu (Hohenheide).
7. Wiitina (Kosse).
8. Lõwi (Löweküll).
9. Rogosi (Rogosinsky).
10. Wana Kurši (Alt-Kurši).

11. Baste Nurf (Neu-Nurf).
12. Rõuge (Rauge).
13. Rõõsamõisa (Rosenhof).
14. Salusi (Salishof).
15. Sänua (Sennen).
16. Krabi (Schönangern).
17. Luutsniku (Lugnik).
18. Juba (Quellenhof).

V. Sargla (Sargel) kihelkond.

Spetaja: Kristiani.

Ballad:

1. Kowaküla (Kosel-Koiküll).
2. Lanemetsa (Lannemeh).
3. Tahewa (Taimola) ja Kaea (Didriküll).
4. Mõniste (Menzen).
5. Saru (Saara).

VI. Karola (Karolen) kihelkond.

Spetaja: G. Paskal.

Ballad:

1. Karola (Karolen) ja Baste-mõisa (Langensee).
2. Igaste (Igast).
3. Kaagjärweim. (Kawershof).

VII. Urwaste (Anzen) kihelkond.

Spetaja: Stein.

Ballad:

1. Wana Antsu (Alt-Anzen).
2. Baste Antsu (Neu-Anzen).
3. Truutam. (Gertrudenhof).
4. Kargola (Kerfel).
5. Urwaste (Urbs).

6. Babinamõisa (Mellen).
7. Linnomäe (Linnomägi).
8. Sommerpalu (Sommerpahlen).
9. Jäärwere (Järwen).
10. Koigo (Koik) ja Nunemõisa (Nunenhof).
11. Mustja (Mustel).
12. Lööni (Lühnen).

VIII. Kanepi (Kannapäh) kihelkond.

Spetaja: G. v. Holt.

Ballad:

1. Walgjärwe (Weissenfee).
2. Sawerna (Sawern).
3. Tamme (Tammen).
4. Kistemõisa (Johannishof).
5. Karstemõisa (Karstemois).
6. Wana Piiganti (Alt-Pigandt).
7. Baste Piiganti, Heistri (Neu-Pigandt).
8. Eõrista (Errist).
9. Wana Piigaste (Alt-Pigast).
10. Baste Piigaste, Sootla (Neu-Pigast).
11. Krootuse (Alt-Köslitz).
12. Kooraste (Korast).
13. Muste-ehf Mellam. (Schwarz-hof) ja Karaste (Karrast).
14. Kaagri (Kaifer).
15. Telsi (Telsi) ja Palamaa (Pallama).
16. Graßwere (Grassfer).
17. Põlgaste (Pöls).
18. Hurmi (Hurmi).

C. Pärnu maakond.

I. Pärnu (Pernau) kihelkond.

Spetaja: Bergwitz.

Ballad:

1. Keiu (Reidenhof).

2. Sauga (Saug).
3. Rääma (Rawasar).
4. Surju (Surri).
5. Tammiste (Tammist).
6. Uula (Uhla).

II. Audru (Audern) kihelkond.

Spetaja: Kählbrandt.

Ballad:

1. Jõõpre (Jöpern).
2. Wõlla (Wölla).
3. Audru (Audern).
4. Lindimõisa (Woldenhof).

III. Testama (Testama) kihelkond.

Spetaja: —

Ballad:

1. Selli (Selli).
2. Kastna (Kastna).
3. Testama (Testama).
4. Pootsi (Podis).
5. Kihno saar (Kühno, Insel.)

IV. Mihkli (St. Michaelis) kihelkond.

Spetaja: H. R. Schmidt.

Ballad:

1. Kallimõisa (Kalli).
2. Wõringi (Wöring).
3. Koonga (Kokenau).
4. Kõima (Köima).
5. Uhassem. (Friedenthal).

V. Jaakubi (St. Jakob) kihelkond.

Spetaja: S. Mezler.

Ballad:

1. Parasma (Parrasma) ja Sõõrit.
2. Weemõisa (Weehof).
3. Enge (Enge) ja Udawere (Uddaser).
4. Alliku (Hallik).
5. Uru (Urohof).
6. Kallaste (Kallies).
7. Katsma (Kaisma).
8. Kerku (Kerkau) ja Kõnnu (Könno).
9. Põõrawere (Pörafer).
10. Koodimõisa (Sallentack).
11. Wähenurme (Wähenorm).
12. Libatje (Wildenau).

VI. Wändra (Fennern) kihelkond.

Spetaja: G. Sokolowsky.

Ballad:

1. Wilowere (Willofer).
2. Wana Wändra (Alt-Fennern).
3. Uue Wändra (Neu-Fennern).
4. Kärri (Kerro).
5. Lelle (Lelle).

VII. Tori (Torgel) kihelkond.

Spetaja: G. Dffe.

Ballad:

1. Torimõisa (Torgel).
2. Suigu (Suick).
3. Siindi (Zintenhof).
4. Taolim. (Staelenhof).

VIII. Ademeste (Gutmannsbach) kihelkond.

Spetaja: Karlblom.

Ballad:

1. Ademeste (Gutmannsbach).
2. Zahforanna (Zakerprt).
3. Drajde (Drenhof).

IX. Saarde (Saara) kihelkond.

Spetaja: —

Ballad:

1. Kilingi (Kurfund).
2. Laiksaare (Laiksaar).
3. Pati (Patenhof).
4. Saara (Sarahof).
5. Woltweti (Zignis ja Kärso (Kerfel).
6. Talli (Freyhof).

X. Halliste-Karksi (Hallist-Karkus) kihelkond.

Spetaja: G. W. Schneider.

Ballad:

1. Abja (Abia).
2. Wana Pornuse (Alt-Bornhusen).
3. Kaubi (Neu-Bornhusen).
4. Weelikse (Felix).

5. Wanamõis (Friedrichsheim).
6. Wana Kariste (Alt-Karrishof).
7. Uue Kariste (Neu-Karrishof).
8. Pennoja (Penniküll).
9. Kaarli (Karlsberg).

Karksi kihelkonnas:

10. Bööklari (Bööklershof).
11. Karksi (Schloß Karkus).
12. Polli (Pollenhof).
13. Tuhlane (Tuhlane).

D. Willandi maakond.

I. Willandi (Jellin) kihelkond.

Spetaja: Fr. Hörschmann.

Ballad:

1. Willandi (Schloß-Jellin).
2. Suure Rõppo (Groß-Rõppo).
3. Väike Rõppo (Klein-Rõppo).
4. Perimõisa (Kinigal).
5. Pärstimõisa (Persi).
6. Pujatu (Pujat).
7. Wana Tennašilma (Alt-Tennašilm).
8. Ušnamõisa (Neu-Tennašilm).
9. Wälgeta (Wälfeta).
10. Wiiratsi (Wiratz).
11. Wana Woidomaa (Alt-Woidomaa).
12. Uue Woidomaa (Neu-Woidomaa) ehk Karola (Carolen).

II. Suure Jaani (St. Johannis) kihelkond.

Spetaja: Speer.

Ballad:

1. Nimla (Nimel).
2. Enge (Enge).
3. Jäskamõisa (Jäskamois).
4. Lahmuse (Lahmus).
5. Lõhawere (Lehowa).
6. Rawastu (Rawast).
7. Dlustwere (Dluster).
8. Zaewere (Zaifer).
9. Wastemõisa (Wastemois).
10. Reguldi (Weißdifer).
11. Sürkawere (Surgefer).

III. Kolga Jaani (Klein St. Johannis) kihelkond.

Spetaja: H. Rücker.

Ballad:

1. Woifiku (Woifek).
 2. Soosaare (Sosar).
 3. Painaste (Pajusbi).
- ### IV. Põltsamaa (Oberpahlen) kihelkond.

Spetaja: K. Maurach.

Ballad:

1. Udawere (Uddafer).
2. Kaawa (Kawa).
3. Kaaweri (Kawershof).
4. Kurista (Kurrista).
5. Lustiwere (Lustifer).
6. Uue Põltsamaa (Neu-Oberpahlen).
7. Wana Põltsamaa (Schloß-Oberpahlen).
8. Pajuse (Pajus).
9. Rutikwere (Ruttigfer).
10. Tappiku (Tappik).

V. Põltsamaa (Pillistfer) kihelkond.

Spetaja: G. Mikwiz.

Ballad:

1. Arrosaare (Arrosaar).
2. Kabala (Cabbal).
3. Gistwere (Gistfer).
4. Härmani (Herrmanshof).
5. Imawere (Immafer).

6. Laimetši (Laimes) ja Jalametši (Jallemes).
7. Loope (Loperi).
8. Kõdo (Kolmarshof).
9. Olepää (Olepä).

VI. Paisto (Paistel) kihelkond.

Spetaja: W. Hansen.

Wallad:

1. Mido (Midenhof).
2. Siiso (Suseküll).
3. Gimtaali (Heimthal).
4. Holstre (Hollifershof).
5. Loodi (Keriel).
6. Morna (Morne).
7. Wardi (Schwarzhof).
8. Tahumere (Willust).
9. Kaarli (Karlsberg).

VII. Tarwastu (Tarwast) kihelkond.

Spetaja: Eichen-
schmidt.

Wallad:

1. Kuresaare (Kurreaar).

2. Saaremõisa (Saaremois).
3. Wana Suislepi (Alt-Suislepi).
4. Uue Suislepi (Neu-Suislepi).
5. Tarwastu (Schloß-Tarwast).
6. Booro (Boroküll).

VIII. Helme (Helmet) kihelkond.

Spetaja: G. Behse.

Wallad:

1. Leewiko (Abenkatz).
2. Mlomõisa (Mistlas).
3. Tõgeweste (Beckhof).
4. Helme (Helmet).
5. Uumuli (Hummelschhof).
6. Kärstna (Kerstenhoff).
7. Koorküla (Korküll).
8. Lõwe (Lauenhof).
9. Riidaja (Morsel).
10. Oidre (Hollerschhof).
11. Patküla (Dwerlack).
12. Roobe (Ropenhof).
13. Takerpere (Wagentüll).
14. Murikatse (Murikatz).

E. Saaremaa.

I. Kaarma (Karmel) kihelkond.

Spetaja: Girgensohn.

Wallad:

1. Suure Kaarma (Karmel).
2. Praakli (Brackelschhof).
3. Kaarma (Karmelhof).
4. Loona (Klausholm).
5. Siküla (Suküll).
6. Kellamäe (Kellamäggi).
7. Kudjapää (Kudjapäh).
8. Ladjala (Latjall).
9. Elme (Wagnushhof).
10. Meedia (Medel).
11. Mullaute (Mullut).
12. Muraste (Murratz).
13. Pähkla (Pechel).

14. Piila (Piibla).

15. Randwere (Randeser).

16. Tahula (Tahul).

17. Tõgist (Tingist).

18. Siksjaare (Sizsar).

19. Hanpuseküla (Hanpus).

II. Pihla (Pyha) kihelkond.

Spetaja: Gahlnbeck.

Wallad:

1. Kõlljala (Gölljall).
2. Ilpla (Ivel).
3. Kangroselja (Kangern).
4. Kasti (Kast).
5. Pihla (Pihlendaht).
6. Reo (Reo).

7. Kaali (Sall).
8. Sandla (Sandel).
9. Tõliste (Tõlist).

III. Wajjala (Wolde) kihelk.

Spetaja: Frank.

Wallad:

1. Wana Löwe (Alt-Löwel).
2. Saasi (Rabbit).
3. Lööne (Köln).
4. Haiska (Hass).
5. Tööri (Töör).
6. Tüsi (Tühs).
7. Kogula (Koggul).
8. Uue Löwe (Neu-Löwel).
9. Rööia (Rösarshof).
10. Sakla (Sackla).
11. Wehlie (Werholm) ja Turja (Turja).

IV. Põide (Pende) kihelkond.

Spetaja: paron Rolfen.

Wallad:

1. Mudla (Hauküll) ja Kuke (Kufemois).
2. Saaremois (Holmhof).
3. Rahtla (Rahtla).
4. Kestwere (Kestfer).
5. Koigi (Köfi).
6. Koikuste (Koigust).
7. Laimjala (Laimjall).
8. Maasi (Mas).
9. Kingli (Müllershof).
10. Uue (Neuhof).
11. Otte (Peudehof).
12. Reinu (Saltack).
13. Zumala (Thomel) ja Drisaare (Drisjaar).

V. Jaani (St. Johannis) kihelkond.

Spetaja: —

Wallad:

1. Kardja (Kartidahl).

2. Keinaste (Keinast).
3. Kannaküla (Kannaküll).
4. Urju (Toggaser).
5. Taaliku (Thalik).

VI. Karja (Karris) kihelkond.

Spetaja: Wistler.

Wallad:

1. Armondja (Arromois).
2. Triigi (Tetterort).
3. Karja (Karrishof).
4. Koikla (Koiküll).
5. Laii (Laisberg).
6. Laugo (Laugo) ja Murme (Murm).
7. Luulupää (Lulupäh).
8. Metsaküla (Mestküll).
9. Parasmetsa (Parrasmes).
10. Pärjamaa (Parsema).
11. Kopaka (Kopaka).
12. Pamma (Serrrenhof).

VII. Mustjala (Mustel) kihelk.

Spetaja: H. Doll.

Wallad:

1. Kudemä (Kiddimeg).
2. Mustjala (Mustelhof).
3. Paatja (Paag).

VIII. Kärja (Kergel) kihelkond.

Spetaja: Weder.

Wallad:

1. Konda (Candel) ja Järwa Mets (Järwameg).
2. Karmise (Carmis).
3. Mäenõmpa (Hohnempa).
4. Kääsla (Käsel).
5. Kärja (Kergel).
6. Kulli (Kully).
7. Mõnuste (Mönnust).
8. Drisküla (Drisküll).
9. Paadla (Padel).
10. Tärkimäe (Terkimägg).

IX. Rihelkonna (Riellond) kihel-

kond. Spetaja: Neder.

Wallad:

1. Atla (Attel).
2. Karala (Carrah).
3. Kotlandi (Gotland).
4. Pikkuse (Hoheneichen).
5. Rihelkonna Loona (Ratsel).
6. Uue Nõmme (Rusenõm).
7. Lahentaguse (Lahentaggo).
8. Lümada (Lümmada).
9. Pidula (Piddul).
10. Pajo (Pajomois).
11. Rootsiküla (Rotsiküll).
12. Tagomõisa (Taggamois).

X. Anseküla (Anseküll) kihelk.

Spetaja: M. Kõrber.

Wallad:

1. Abroko (Abro).
2. Tiinuse (Ticht).
3. Lõmala (Lemalsneese).
4. Leo (Lea).
5. Tiirimetsa (Tirimeß).

XI. Jaama (Jama) kihelkond.

Spetaja: Masing.

Wallad:

1. Karli (Karfi).
2. Kaunispaä (Kaunispäh).
3. Mõnto (Mento).
4. Torgo (Torkenhof).
5. Seere (Serell).

XII. Muhu (Moon) kihelkond.

Spetaja: Nerling.

Wallad:

1. Kantse (Ganzenhof).
2. Hellomaa (Hellama).
3. Rappimõisa (Rappimois).
4. Kuivaste (Kuivast).
5. Rogowaküla (Rogowa).
6. Wõla (Magnusdahl).
7. Muhu Suuremõisa (Moon Grobhf).
8. Murme (Mürms).
9. Kesselaidu (Schildau).
10. Tamsa (Tamsel).

Gestimaa kihelkonnad ja wallad.

A. Harju maakond.

I. Jüri (St. Jürgens) kihel-

kond. Spetaja: K. Luther.

Wallad:

1. Lehmja (Rosenhagen).
2. Waida (Walt).
3. Kurna (Cournal).
4. Lagedi (Laadt).
5. Sausti (Groß-Saust).
6. Rabala (Rappel).
7. Rae (Johannishof).
8. Kautjala (Kautel).
9. Mrowalla (Mrowalk).
10. Moigo (Moif).

II. Jõelaskme (Jegelacht) kihel-

kond. Abikirikud: Kanna-
were ja Prangli saarel. Spe-
taja: P. Loppenove.

Wallad:

1. Wiimse (Wiems) ja Megna
saar (Wulff).
2. Habinõm (Habinem).
3. Lubja (Kolkofen).
4. Jägala (Jaggowal).
5. Rehato (Rehhat).
6. Maardo (Maart).
7. Kostiwere (Kostfer).

8. Tõelaskme (Tegelacht).
9. Saha (Saage).
10. Wõõ (Fächt).
11. Algassi (Algas).
12. Kääniku (Känik).

III. Kuuksalu (Kusal) kihelk.

Abikirik: Jumida ja Loksa.

Spetaja: W. Kemtman.

Wallad:

1. Kolga (Koif).
2. Kiu (Kyda).
3. Kolga Kõnnu (Kõnda).
4. Loo (Neuenhof).
5. Kõnnu (Kumm).
6. Kodasoo (Kogum).
7. Waskla (Wasküll).
8. Koitjärwe (Koitferw).
9. Suru (Surro).

IV. Harju-Jaani (St. Johannis in Harrien) kihelkond.

Spetaja: A. Christoph.

Wallad:

1. Kambi (Kampen).
2. Kaasiku (Kasik).
3. Krukula (Krooküll).
4. Penningi (Penuingby).
5. Pärila (Pergel) ja Ketta.
6. Kehra (Kedder).
7. Pranglisaare (Groß- und Klein-Prangelsholm).
8. Haljawa (Hallinap).
9. Hanijäe (Annia).
10. Kiwiloo (Tegelfeuer).
11. Kaunisaare (Kaunisaar).

V. Kose (Kosch) kihelkond.

Spetaja: K. Hirschelmann.

Wallad:

1. Põunküla (Põunküll).
2. Saarnakõrwe (Saarnakorh).
3. Uuemõis (Neuenhof) ja Kiri-mäe (Sammerhof).

4. Ojõsuu (Alt-Harm).

5. Harmi (Neu-Harm).

6. Kõwila (Kets).

7. Põlwere (Põlfer) ja Eõmeru (Sammerhof).

8. Abaja (Abbat).

9. Põkwa (Pikwa).

10. Tuhala (Toal).

11. Kõoküla (Kohküll).

12. Dru (Drrenhof).

13. Triigi (Rau).

14. Kõmmiku (Kammik).

15. Põlawere (Pikfer).

16. Saumetsa (Saumets).

VI. Juuru (Jörden) kihelkond.

Spetaja: S. Berg.

Wallad:

1. Kaio (Kay).
2. Kuimetsa (Kuimes).
3. Purila (Purgel).
4. Kõdwa (Kedwa).
5. Kõtla (Groß-Kttel) ja Kiuro (Klein-Kttel).
6. Pae (Payel).
7. Ingliste (Haeht).
8. Hõreda (Hoerdel).
9. Hõrgla (Herkül).
10. Saaramõisa (Saaremois).
11. Juuru (Jorden).
12. Maidla (Maydel).
13. Põrgo (Pirk).
14. Jõrlepa (Jerlep).
15. Umro (Ummern).
16. Selli (Selli).
17. Kõhtra (Kachters).

VII. Kõppla (Koppel) kihelkond.

Spetaja: E. Malm.

Wallad:

1. Kõlo (Klo) ja Kõppla (Koppel).
2. Kõldu (Kaldau).
3. Kõarto (Hermet).

4. Raiküla (Raiküll).
5. Rehtna (Rehtel).
6. Kabela (Kappel).
7. Kuusiku (Saage).
8. Sikeldi (Sickleht).
9. Kodila (Koddil).
10. Järwakõnno (Jermakant).
11. Wahakõnno (Wahhakant).
12. Lellawere (Lellefer).
13. Dholatto (Ddentat).
14. Kääwa (Kedenpäh).
15. Dholotso (Ddenwald).
16. Hagudi (Haggud).
17. Pühatu (Pühhot).
18. Riidaka (Ridaka).

VIII. Sageri (Saggers) kihelk.

Spetaja: M. Horschelmann.

Wallad:

1. Adila (Addila).
2. Sutlepa (Sutlep).
3. Limandu (Limmat).
4. Maidla (Bredenhagen).
5. Salutaguse (Sallentack).
6. Loho (Loal).
7. Rõa (Rõa).
8. Kuila (Kuil).
9. Haiba (Haiba).
10. Tohise (Tois).
11. Kirno (Kirna).
12. Koheto (Kohhat).
13. Kohila (Koil).
14. Kirdala (Kirdal).
15. Kurtna (Kurtna).
16. Pähkla (Pachel).
17. Mäeküla (Mäyküll).
18. Rabiwere (Rabbifer).
19. Uuemõisa (Neuhof).
20. Kelba (Kelp).
21. Dholepa (Erlenfeld).
22. Angria (Angern).

IX. Nissi (Nissi) kihelkond.

Spetaja: — —

Wallad:

1. Lehete (Lehhet).
2. Ruusalu (Russal).
3. Laitse (Lais) ja Jauniku (Jaunif).
4. Wana-Riisipere (Alt-Riesenberg).
5. Uue-Riisipere (Neu-Riesenberg).
6. Pajaka (Pajat).
7. Munalaskme (Munnalas).
8. Murme (Mürms).
9. Wardi (Schwargen).
10. Polli (Poll).

X. Keila (Kegel) kihelkond.

Spetaja: praos K. Fick;
abiline: M. Fick.

Wallad:

1. Jõgise (Jõggis) ja Määro.
2. Rahola (Rahhola).
3. Wallinguse (Walling).
4. Tuula (Tuhla).
5. Lihula ehk Kulna (Lihhola).
6. Wana-Karjaküla (Alt-Karjaküll).
7. Knoobuse (Kumma).
8. Hargu (Hark).
9. Rannamõisa (Strandhof).
10. Murastu (Morraß).
11. Humala (Hummula).
12. Laulasmaa (Laulasma).
13. Hüüro (Hüer).
14. Dhto (Dhto).
15. Kääsmäe (Kjemäggi).
16. Koppelmanni (Koppelman).
17. Wanaweski (Alte-Mühle).
18. Klooga (Loodensee).
19. Uue-Karjaküla (Neu-Karjaküll).
20. Kääsalo (Käesal).
21. Boora (Forby).
22. Üksnurme (Uxnurm).

23. Wäana (Jaehna und Zackenpönal).
24. Meremõisa (Merremois).
25. Wanamõisa (Wannamois).
26. Sako (Sack).
27. Saue (Friedrichshof).
28. Jälgimäe (Jelgimäggi).
29. Witipööwla ehk Pääwla (Wittenpöwel).
30. Habersti (Habers).
31. Iwa (Fall).
32. Keila (Kegel).
33. Suur-aru (Suurarro).
34. Raisjaar (Rargen, Insel).

XI. Madise (St. Mathias) kihelkond. Spetaja: R. Spindler.

Ballad:

1. Amari (Habbinem).
2. Leetsi (Leetz).
3. Palaste (Pallas).
4. Põiküla (Pöiküll).
5. Kloostrimõisa (Padis-Kloster).
6. Wafalemme (Wassalem).

XII. Risti (Kreuz) kihelkond. Spetaja: R. Alsmuth.

Ballad:

1. Risti (Kreuzhof).
2. Kemnastu (Kemnast).
3. Rewa (Rewe).
4. Wihterpalu (Wihterpale).
5. Hattu (Hattoküll).
6. Pakersaared (Groß- und Klein-Rogoe).

B. Wiru maakond.

I. Waiwara (Waiwara) kihelkond. Abikirik: Peetri. Spetaja: Zomberg.

Ballad:

1. Waiwara (Waiwara oder Siemershof).
2. Waasowi (Wasahoff).
3. Mustjõe (Mustjõggi).
4. Ammäre (Ampfer).
5. Suure-Soldina (Groß-Soldina).
6. Peen-Soldina (Klein-Soldina).
7. Jaola (Jaola).
8. Kudruküla (Kutterküll) ja Samokrasõ (Samokras).
9. Laagena (Lagena).
10. Hermomäe (Herrmansberg).
11. Keepniku (Kepnick).
12. Wana-Sõtküla (Sötkküll).
13. Jaama ehk Wafnarwa (Wichtisby).

II. Jõhwi (Zewe) kihelkond. Abikirik: Pühajõgi. Spetaja: Th. Christoph.

Ballad:

1. Kurtua (Kurtua).
2. Jõhwi (Zewe).
3. Lammiko (Eichenhain).
4. Kalina (Kallina).
5. Sompä (Sompäh).
6. Järwe (Trüpsal).
7. Kukuruse (Kuckers).
8. Mõise (Gg).
9. Woka (Ghudleigh).
10. Zoila (Zoila).
11. Tursala (Tursell).
12. Konjo (Kaußfer).
13. Pühajõe (Pühajõggi).
14. Dndika (Dutika).
15. Kõhtla (Kochtcl).
16. Greda (Grides).
17. Kiifla (Kicfel).
18. Mäetaguse (Mehntack).

19. Waiwino (Sophienhof).
20. Peeri (Perifer).
21. Pagari (Paggari).
22. Agima (Aggimal) ja Jõe-
taguse (Jöetack).
23. Weife-Pungerja (Klein-Pun-
gern).
24. Illuka (Illuf).
25. Peite (Peuthof).

III. Jisako (Isak) kihelkond.

Abikirik: Tudulin. Spen-
taja: Hippus.

Wallad:

1. Jisako (Isak).
2. Kaufe (Kauks).
3. Tudulinna (Tuddolin).
4. Terewere (Terrefer).
5. Dhakwere (Dhagfer).
6. Donürme (Dnorm).

IV. Lügauuse (Luggenhusen) kihelk.

Spen-
taja: R. Bogt.

Wallad:

1. Saka (Sackhof).
2. Ma (Hackhof).
3. Puri (Alt-Jsenhof).
4. Hirmuse (Hirmus).
5. Püsi (Neu-Jsenhof) ja
Woorepere (Woraper).
6. Ürra (Gras).
7. Maidli (Maydel).
8. Kääsu (Uando).

V. Rakwere (Wesenberg) kihelk.

Spen-
taja: Paufer.

Wallad:

1. Mädapä (Mettpäh).
2. Rakwere (Schl.-Wesenberg).
3. Karitsa (Karrig).
4. Piira (Piera).
5. Kohala (Tolfs).
6. Uhtna (Uhten).
7. Kaarli (Alt-Sommerhusen).

8. Ürra (Ürral).
9. Sömero (Neu-Sommerhusen).
10. Kloodi (Peuth).
11. Korjooido (Korjoth).
12. Zoomla (Zomel).

VI. Nigula (Naholm) kihel- kond.

Spen-
taja: Gunnus.

Wallad:

1. Unusse (Unnuss).
2. Nalla (Nalla).
3. Andja (Addinal).
4. Kalwi (Pöddes).
5. Üseri (Üfferien).
6. Koogu (Kook).
7. Pada (Paddas) ja Satsu.
8. Samma (Samm).
9. Ulwi (Dehrten).
10. Wasta (Wafhel).
11. Wana-Warudi (Alt-Wardes).
12. Uue-Warudi (Neu-Wardes).
13. Runda (Runda).
14. Rabala (Rappel).
15. Haansalu (Lilienhoff) oder
Hahnsall.

VII. Haljala (Haljall) kihelk.

Abikirikud: Esso, Kasper-
wik ja Wainopä. Spen-
taja: Striedter.

Wallad:

1. Warangu (Wrangelschhof).
2. Haasper (Kattentack).
3. Loobo (Loop).
4. Esso (Zess).
5. Kaawastu (Kawast).
6. Sagadi (Saggad).
7. Wihula (Wiol).
8. Wöle (Wollschell).
9. Sauste (Saus) ja Tammi-
pää (Tammiapäh).
10. Metfik (Megikus).
11. Idawere (Itfer).
12. Satruse (Tatters).

13. Wanamõisa (Wtenhof).
14. Karola (Karrohl).
15. Annikwere (Annigfer).
16. Beltsi (Belts).
17. Selja (Selgs).
18. Randle (Randell).

VIII. Kadrina (St. Katharinen)

kihelf. Spetaja: Treuer.

Wallad:

1. Kolo (Heinrichshof).
2. Imastu (Mönnikforb).
3. Polli (Kurrisaar).
4. Udriku (Uddrich).
5. Keeroti (Bukshöwden).
6. Jõetagus (Jõhntack).
7. Wodomere (Woddoser).
8. Wando (Wando).
9. Pala (Pallal).
10. Bohnja (Jonal).
11. Kihlewere (Kichlefer).
12. Lissala (Lissala).
13. Undla (Undel).
14. Saksi (Saximois).
15. Jõepere (Jõmper).
16. Wasiwere (Wassifer).
17. Gulja (Guljal).
18. Hõbeda (Hõbbet).
19. Arbawere (Arbaser).
20. Watku (Wattküll).
21. Jõdwa Kõnnu (Kõndes).
22. Palmse (Palms).

IX. Jaakubi (St. Jakobi) kihelf.

Spetaja: H. Hoffmann.

Wallad:

1. Põlula (Põll).
2. Waeküla (Wayküll).
3. Rätti (Rurtüll).
4. Mereküla (Mereküll).
5. Kubna (Kupnal).
6. Koela (Kuil) ja Koosendaali (Kosenthal).
7. Inju ehk Inno (Innis).

8. Kulina (Kullina).

9. Winni (Winn).

10. Moore (Forell).

11. Rågawere (Raggaser).

12. Mõdriku (Mõdders).

13. Tudo (Tuddo) ja Aru (Arroshof).

X. Weike-Maarja (Klein-Marien) kihelfond. Spetaja: Fankhaenel.

Wallad:

1. Porkuni (Schl.-Borchholm).
2. Põdrangu (Põddrang).
3. Bao (Bach).
4. Kõlpi (Kf) ja Wõrsti (Sternhof).
5. Raeküla (Raiküll).
6. Triigi (Ttenküll).
7. Araski (Araska).
8. Kaarma (Koarmann).
9. Kärfa (Kersell).
10. Pandiwere (Pantifer).
11. Antu (Engdes).
12. Uniküla (Unniküll).
13. Koono (Kono).
14. Arina (Erinal).
15. Rõmme (Rõmme).

XI. Simuna (St. Simonis)

kihelf. Spetaja: Paucker.

Wallad:

1. Woiwere (Woibifer).
2. Wwanduse (Wwandus).
3. Rahkla (Rachküll).
4. Pudiwere (Poidifer).
5. Moora (Mohrenhof).
6. Lausa (Laus).
7. Muuga (Münchenhof).
8. Paaswere (Pastfer).
9. Määri (Meiris).
10. Salla (Sall).
11. Koila (Koill).

12. Moissamäe (Moissama).
13. Sammiku (Sammick).
14. Wenewere (Wennefer).
15. Luusiku (Lusik).
16. Laekwere (Ladigfer).

17. Robo (Rocht).
18. Lasnurme (Lassinorm).
19. Káro (Kerro).
20. Emumäe (Emmomaggi).
21. Seli (Selli).

D. Järwa maakond.

I. Ambla (Ampel) kihelkond.

Spetaja: Paulsen.

Ballad:

1. Jämeda (Sendel).
2. Kufewere (Kuckofer).
3. Kärawete (Kerrafer).
4. Kassa (Kassamois).
5. Prümlü (Heidemeg).
6. Koosna (Sonorm).
7. Uudeküla (Udenküll).
8. Kalle (Kalle).
9. Trilli (Lilienbach).
10. Jootma (Jotma).
11. Kuru (Kurro).
12. Koigi (Koik) ja Kro (Kro).
13. Rõmküla (Rõmküll).
14. Järwajõe (Jervajoggi).
15. Karkuse (Karkus).
16. Tapa (Taps).
17. Moe (Muddis).
18. Lehtse (Lichts).
19. Kurge (Kurfüll).
20. Kro (Krohof).
21. Pruuna (Tois).
22. Porika (Porrick).
23. Rägawere (Reggaser).
24. Linnopä (Linnapäh).
25. Räsna (Resna).
26. Kaarli (Carlschhof).
27. Tamsalu (Tamsal).
28. Saiakopli (Neuhof).
29. Lehtmetsa (Lechtmets).

II. Madise (St. Matthäi) kihelk.

Spetaja: Nerling.

Ballad:

1. Mhola (Mffel).
2. Mbo (Mlp).
3. Kaalepi (Kaulep).
4. Kurisoo (Kurisal).
5. Seidla (Seydell).
6. Drgmetsa (Drgmeg).
7. Ugeri (Uggers).

III. Järwa-Jaani (St. Johannis in Järwen) kihelkond.

Spetaja: Gebhardt.

Ballad:

1. Halliko (Kaltenbrunn).
2. Kufsemaa (Sürgensberg).
3. Metstaguse (Nestacken).
4. Einmani (Korps).
5. Wõhmuta (Wechtmuth).
6. Drina (Drgena).
7. Põhu (Pähho).
8. Kaawa (Kawaküll).
9. Kuie (Kuy).
10. Karinu (Kardina).
11. Kuusna (Kusna).
12. Sälisküla (Selliküll).
13. Metsamõis (Carlsbrunn).

IV. Koern (St. Marien-Magdalenen) kihelkond. Spetaja: Hoffmann.

Ballad:

1. Marango (Barrang) ja Tamasküla (Tammasküll).
2. Liigwalla (Löwenwolde).
3. Aruküla (Arroküll).

4. Erwita (Erwita).
5. Morra (Kaltenborn).
6. Udewa (Uddewa).
7. Raigu (Raik).
8. Preedi (Sig) ja Rāho (Rēho.)
9. Kapu (Kappo).
10. Hao (Hackweid).
11. Bao (Baoküll).
12. Bāinjārwe (Beinjermen).
13. Ramma (Ramma).
14. Piibe (Piep).
15. Rawere (Rfer).
16. Wāhu (Wāho).
17. Zammil (Zammik).

V. Peetri (St. Petri) kihelk.

Spetaja: von Henning.

Ballad:

1. Koordi (Kirrisaar).
2. Põhjaku (Pochjak).
3. Wodja (Wodja).
4. Koigi (Koik).
5. Gēna (Drrisaar).
6. Rodaseme (Roddasem).
7. Sargwere (Sargfer).
8. Palo (Pallo).
9. Dõtla (Dthel).
10. Prandi (Brandten).
11. Huukfi (Hukas).
12. Pāinurme (Pisfik).
13. Rōifi (Reis).
14. Wāife-Rareda (Essensberg).
15. Silmfi (Silms).
16. Wiisu (Wieso).

17. Mūsleri (Seinigall).
18. Arumōis (Arrohof).

VI. Paide (Weissenstein) fa Anna (St. Annen) kihelkond.

Spet.: paron Tiefenhausen.

Ballad:

1. Giewere (Gyefer).
2. Purdi (Roisfer).
3. Pittaküla (Pittaküll).
4. Māo (Merhof).
5. Prāama (Bremerfeldt).
6. Mūnti (Müntenhof).

VII. Türi (Turgel) kihelkond.

Spetaja: Grohmann.

Ballad:

1. Kirna (Kirna).
2. Keopalo (Keopal).
3. Wāātsa (Wāh).
4. Laupa (Laupa).
5. Türi Halliko (Mtenküll).
6. Lokota (Tefnal).
7. Rōa (Rōal).
8. Diso (Diso).
9. Rārewere (Kerrefer).
10. Tori (Torri) ja Põhato (Põhhat).
11. Sāārewere (Serrefer).
12. Māeküla (Mehheküll).
13. Kolo (Kollo).
14. Piometsa (Piomes).
15. Wabastu (Wabhast).
16. Perisaar (Perrisaar).
17. Warmesaar (Warmesaar).

E. Lääne maakond.

I. Märjamaa (Merjama) kihelkond. Spetaja: Pezold.

Ballad:

1. Wana-Rasti (Alt-Rasty).
2. Uue-Rasti (Neu-Rasty).
3. Waimōis (Waddeniois).
4. Moisamaa (Moisama).
5. Drgita (Rosenthal).
6. Pāādewa (Peduga).
7. Märjamaa (Merjama).

8. Balga (Wald).
9. Ainre (Heimar).
10. Nurtu (Nurms).
11. Paeküla (Pänküll).
12. Limandu (Limmat).
13. Rõrmetagu (Rörmentack).
14. Eõrküla (Eõrküll).
15. Männiku (Tannenhof).
16. Kuuda (Kuda).
17. Tallista (Tallista).

II. Kullamaa (Goldenbeck) kihelk.

Abikirik: Piirsalu (Piersal).

Spetaja: Eberhard.

Ballad:

1. Kolowere (Schloß-Lohde).
2. Suure-Kullamaa (Groß-Gol-denbeck).
3. Väike-Kullamaa (Klein-Gol-denbeck).
4. Wailna (Waidna).
5. Maidle (Doekumbeck) ja Pajo (Neuenhof).
6. Suure-Kalju (Groß-Kaljo).
7. Leila (Leilis).
8. Kuie (Kuijõggi).
9. Piirsalu (Piersal).
10. Käända (Kända) ja Kase-nurme (Kassenorm).
11. Leewri (Lewer).
12. Rohatu (Rohhat).
13. Sooniste (Soinig).
14. Kütke (Kütke).
15. Liivi (Alt- u. Neu-Parmel).
16. Päre (Kattentack).
17. Turpla (Turpel).
18. Jõgise (Jõggis).
19. Sipa (Sipp).
20. Murasto (Fersenau).
21. Tõlli (Parjenthal).
22. Teenusel (Stenhusen).
23. Luisti (Luist).
24. Dhtla (Dhtel).

25. Loodna (Pall) ja Kääsalu (Käsal).
26. Uue-Salo (Neu-Hall).
27. Kuuda (Kuda).
28. Sooselu (Sosal).

III. Wigala (Fickel) kihelkond.

Spetaja: Garten.

Ballad:

1. Päärdu (Kojch).
2. Welikje (Fels).
3. Jädewere (Jedese).
4. Wana-Wigala (Alt-Fickel).
5. Kiwi-Wigala (Stein-Fickel).
6. Konowere (Konoser).
7. Rõlwa (Relwa).

IV. Mihkli (St. Michaelis) kihelk. Spetaja: Schmidt.

Ballad:

1. Rebaste (Reblas).
2. Beltja (Wels).
3. Aru (Arrohof).
4. Didrema (Didenorm).
5. Karinemma (Karrinömm).

V. Saapsalu (Sapsal) kihelk.

Spetaja: M. v. Horschelmann.

Ballad:

Uuemõisa (Neuhof) ja Dämus-saar (Ddensholm, Insel).

VI. Ridala (Röthel) kihelkond.

Spetaja: L. Horschelmann.

Ballad:

1. Ülewelt-Rebla (Rebbelhof).
2. Laufute (Laufota).
3. Mõkula (Mjoküll).
4. Angru (Linden).
5. Mäemõisa (Berghof).
6. Alt-Rebla (Rebbelhof).
7. Pärila (Pargel).

8. Wönnu (Wenden).
 9. Kils (Weissenfeld).
 10. Wiltilai (Wiltfilby).
 11. Sinalepa (Sinnalep).
 12. Kiwidepae (Kiwidepäh) ja
 külad: Tanskaküla (Danzig)
 ja Whila (Whit).

VII. Martna (St. Martens)
 kihelk. Spetaja: D. Hör-
 schelmann.

Wallad:

1. Jõesa (Jesse).
2. Haasku (Hask).
3. Pultse (Putkas).
4. Wäike-Lehtu (Klein-Lehtigall).
5. Ennikwere (Sternberg).
6. Kannamõisa (Vogelsang).
7. Suure-Kunde (Gr.-Kuhde).
8. Wäike-Kunde (Klein-Kuhde)
 ja Kurewere (Kurrefer) ja
 Libumäe (Lihomäggi).
9. Kestwere (Kestfer).
10. Suure-Lehtu (Gr.-Lehtigall).
11. Miinja (Miens).
12. Ohmja (Ohms).
13. Laiküla (Layküll).
14. Patju (Pag).

VIII. Lihula (Leal) kihelkond.
 Abikirik: Kirewere (Kirre-
 fer). Spetaja: Spindler.

Wallad:

1. Lihula (Schloß-Leal).
2. Sipa (Sippa).
3. Penijõe (Pennijõggi).
4. Kasküla (Groß-Kesküll).
5. Kasari (Kasargen).
6. Loostre (Klosterhof).
7. Wõhma Wanamois (Wanna-
 mois).
8. Lautna (Lautel).
9. Seira (Seyer).

IX. Karuse (Karusen) kihelkond.
 Spetaja: — —

Wallad:

1. Matsalo (Magal).
2. Saastna (Sastama).
3. Tuudi (Tuttomäggi).
4. Watla (Wattel).
5. Kiska (Kiska).
6. Rootsi (Pivarog).
7. Nehatu (Nehhat).

X. Hanila (Hanehl) kihelkond.
 Abikirik: Warbla (Werpel).
 Spetaja: L. Rinne.

Wallad:

1. Wooti (Wosel).
2. Moisküla (Moisküll).
3. Uue-Warbla (Neu-Werpel).
4. Wana-Warbla (Alt-Werpel).
5. Saulepa (Saulep).
6. Waisti (Waist).
7. Masso (Massau).
8. Wana-Wirtso (Alt-Werder).
9. Uue-Wirtso (Neu-Werder).
10. Padrome (Padenorm).
11. Illuste (Illust).
12. Paatsalu (Pagal).
13. Mõtsu (Megebo).

**XI. Nigula (Pöнал oder St.
 Nikolai) kihelk. Spetaja:**
 Th. Frese.

Wallad:

1. Kirimäe (Kirrimäggi).
2. Miibi (Myby).
3. Salaja (Sallajõggi).
4. Kerbla (Kermel).
5. Käägu (Hohenheim).
6. Tagawere (Tackfer).
7. Widruk (Widdruk).
8. Palewere (Palliser) ja Drkse
 (Drks).
9. Hardu (Hardo).

10. Taibla (Taibel).
11. Uegla (Undenkül).
12. Keedika (Kedik).
13. Roosna (Rosenhof).
14. Seljaküla (Sellenküll) ja
Saunja (Saunja).
15. Drumdija (Drrenhof).
16. Konvere (Konfer).

XII. Noarootsi (Nusk oder St.
Gatharinen) kihelkond. Abi-
kirikud: Sutlepi, Rooslepi
ja Ddisholmi. Spetaja:
W. Girsensohn.

Ballad:

1. Paslepa (Paschlep).
2. Saaremõisa (Lückholm).
3. Tahko (Schottanes).
4. Böhla (Bisholm).
5. Pirkki (Pirkas).
6. Rikoldi (Rickholz).
7. Rõmfküla (Rõmfküll).
8. Sutlepi (Sutlep).
9. Nuglepe (Dirset).

XIII. Wormse (Worms od. St.
Olai) kihelkond. Spetaja:
Nordgreen.

Ballad:

1. Suuremõisa (Magnushof).
2. Karjamõisa (Söderby).

XIV. Pühalepa (Pühalep)
kihelf. Abikirikud: Kärde-
la, Saaremõisa ja Paloküla.
Spetaja: Sengbusch.

Ballad:

1. Saaremõisa (Kasfar).
2. Suuremõisa (Großenhof).
3. Soonlepa (Soonlep).
4. Billwala (Billiwalla) ja
Looja (Loja).
5. Partsi (Pardas).
6. Kärkla (Kertel).

XV. Käina (Keinis oder St.
Martin) kihelf. Abikirik:
Seeru. Spetaja: Haller.

Ballad:

1. Kadma (Khdma).
2. Drjaku (Drjak).
3. Waemla (Waimel).

XVI. Emastu (Emmast) kihel-
kond. Abikirik: Mänspä.
Spetaja: F. Luther.

Ballad:

1. Emastu (Emmast).
2. Putkaski (Putkas).

XVII. Koigi (Koife) kihelf.
Abikirik: Kõpu. Spe-
taja: L. Rödder.

Ballad:

1. Kõrgesaare (Hohenholm).
2. Lauka (Lauk).

Weneriigi ülem walitsjus.

Riikisraat (riigi nõuandja selts). Präident: suurwürlst Konstantin Nikolajewitsch'i herra; abiline: würlst Sagarin.

Ministride Komitee. Präident: jalawäe kindral Pamel Ignatjew.

Keiserliku majatallituse-ministeerium. Minister: kindral-adjutant krahw Wladiimir Adlerberg. (Tema wõtab palweid wastu iga hargipääw, hommiku kellu 12).

Wäljaspidiste asjade-ministeerium. Minister: würlst Aleksander Gortschakow. Abiline: senator Wladiimir Westmann. (Wõtabad palweid wastu iga pääw, kellu 10 hommiku kuni kellu 1 pärast lõunat).

Sõa-ministeerium. Minister: kindral-adjutant ja jalawäe kindral Dmitri Miljutin. (Tema wõtab palweid wastu sõa-ministeeriumi kantsleis iga esmaspääw, hommiku kellu 10 kuni 12).

Mere-ministeerium. Kindral-admiral: suurwürlst Konstantin Nikolajewitsch'i herra. Ministeeriumi präident: kindral-adjutant ja admiral Nikolai Krabbe. Abiline: kindral-adjutant ja wiitse-admiral Stanislaw Lesfowsky. (Wõtabad palweid wastu iga pääw, kellu 11 homm. kuni kellu 3 p. l.)

Seede ja awaliku ehituste ministeerium. Minister: kindral-major krahw Wladiimir Bobrinský. (Wõtab palweid wastu iga kesknädala ja laupääw, homm. kellu 10 kuni 11).

Koolide-ministeerium. Minister: krahw Dmitri Tolstoi. Abiline: riigi-sikretäär Iwan Deljanow. (Wõtabad palweid wastu iga laupääw, homm. kellu 11).

Seespidiste asjade-ministeerium. Minister: kindral-adjutant ja kindral-leitnant Aleksander Timaschew. Abilised: senaator würlst Aleksei Lobanow-Rostowsky ja Boris Duhow. (Wõtabad palweid wastu iga teisipääw ja reede, kellu 11 homm. kuni kellu 5 p. l.)

Raha-ministeerium. Minister: riigi-sikretäär Michail Kentern. Abiline: kindral-adjutant ja wiitse-admiral Samuil Greigh. (Wõtabad palweid wastu iga teisipääw, kellu 11.)

Tomeen-ministeerium. Minister: riigi-sikretäär Walujew. (Wõtab palweid wastu iga neljapäw ja laupääw, hommiku kellu 11 kuni 12.)

Kohtu-ministeerium. Minister: riigi-sikretäär krahw Konstantin Pahlen. (Wõtab palweid wastu iga teisipääw ja laupääw, kellu 12 kuni 2 p. l.)

Soomemaa suurwürsti riigi-minister: krahw
Aleksander Armfeld.

Sinati kohus. Präident: senaator Grigori Mitusow.
(Wõtab palweid wastu iga päaw, kellu 12 kuni 3 p. l.) Ülem
prokuröör: Aleksander Bolowjow. Abiline: Aleksander Grenzin.
(Wõtawad palweid wastu iga päaw, kellu 12 kuni 3 p. l.)

Reeglid uue posti = säädusest

(mis 1. Jaan. 1872 saadik pruugiks wõetud).

Kõik kirjad, mis läbi Weneriigi postiga saadetakse, jagatakse kahte jalku, „lihtkorraliste“ ja „kinnitatud“ kirjadesse. Lihtkorraliste kirjade sekka arwatakse: lihtkorralised ja lahtised kirjad, kirjad päälkirjaga „*заказное*“, ristpaelaga, pakid ilma hinnata; kinnitatud kirjade sekka: rahapakkid, rahakirjad, hinnalised pakid.

I. a) Lihtkorralised kirjad. Nende sekka arwatakse: 1. wäljalised, iga paika Weneriiki saadetawad kirjad ja 2. linna-kirjad, läbi linna saadetawad, kus linnapostid säädetud on. 3. Ühe wäljalise kirja eest maksetakse 10 kopp. iga loodi päält. 4. Ühe linnakirja eest 3 kopp. kirja päält ilma raskuse tähelepanemiseta. 5. Ühe kõrwalise ehk awaliku kirja raskus ei tohi mitte enam kui 32 looti kaaluda. 6. Kirjasaatjatel on luba, wäljaliste kirjade pääle mitte täielise raskuse mööda postmarka pääle panna, siiski peab kirja pääl, mis enam kui üks loot kaalub, 10 koppikuline mark pääl olema. Kirjad aga, mis kroonu kohtudesse saadetakse, peawad täie raskuse mööda maksetud olema, muidu ei saadeta neid mitte adressi pääl nimetatud kohta. 7. Mitte täieliste maksetud wäljalise kirja eest peab kirja wastumõtja iga loodi päält 15 kopp. maksma. Loot, mis mitte täieliste maksetud ei ole, arwatakse ilma maksmataks. 8. Kui wäljalise kirja pääl vähem kui 10 kopp. eest postmarka pääl on, siis teda ei saadeta postiga ära. Seesama säädus puutub linna kirja-desse, kus vähem kui 3 kopp. eest marka pääl on. 9. Postmargid peawad selle külje pääl olema, kus kirjaadress seisab.

b) Kirjad päälkirjaga „заказное“. 10. Niisugune kiri peab paberist kumwääri sees olema, selle nukkad ühe ehk rohkem pitseritega kinni pantud on. Külje pääl, kus adress seisab peab sõna *заказное* tähendatud olema. 11. Selle kirja eest maksetakse: 10 kopp. loodi päält kaluraha, 10 kopp. kinnitamise ja 5 kopp. kuitungi eest. 12. Neid kirju wiiakse kirja wastumõtjale majasse. 13. Kui niisugune kiri posti pääl kaitse jääb, siis on ärasaatjal õigus, 10 rubla kirja päält tasumise raha nõuda. 14. Maksu nende

Kirjade eest võetakse sel viisil, et postmarka selle kuuvääri külje päale pannakse, kus adress seisab. 15. Riisugusti kirjasi võib ka kirjakasti panna, aga kroonu ei maksa siis mitte tasumise raha, kui nad kausse jäävad. 16. Kui kirja kastist leitud *заказное* kirjad mitte täieliste kaalu järele maksetud ei ole, ehk kui adressi pääl parandamised nähtakse, siis saadetakse neid nagu lihtkorralisi kirju edasi.

II. Lahtised kirjad. 17. Lahtine kiri on walge paber, mis 16. jagu ühest poognast on. Paberi ühe külje päale kirjutatakse täieline adress, teise külje päale kiri, mis pliiatse ehk tindiga igas keeles, ka sala tähtedega, võib kirjutatud olla. Lahtiste kirjade paberid müüakse postkontorides. 18. Lahtise väljalise kirja saatmise eest maksetakse 5 kopp., lahtise linnakirja eest 3 kopp. 19. Lahtised kirjad peawad täielikult maksetud olema; mitte täielikult maksetud kirja ei saadeta ära.

III. Riistpaelast. 20. Riistpaelaga võetakse vastu: a) trükkitud, litograhveeritud ja muu mehaaniku viisil valmistatud kirjad, mis postiga saatmiseks sündsad on, üksi mitte käepressi läbi tehtud kirjad; b) kauba proovid ja tüllid, mis müümise hinna väärilised ei ole. 21. Riisuguste saatmiste eest maksetakse 2 kopp. iga 3 loodi päält. 22. Iga saadetud asja raskus ei tohi enam kui 21 looti kaaluda. 23. Riistpaelaga saadetud asjad peawad nõnda kinnipantud olema, et hõlpsalt järele waadata võib, mis riistpaela sees on. 24. Riistpaela al ei tohi midagi kirjutatud olla, üksi saatja ja koha nimi, ja kuupäew, mil ärasaadeti; kauba proowi ja tüllide küljes võib tähendatud olla: wabriku stempel ehk kauba maja nimi, ja kauba number ja hind. 25. Wastuwõtja adress peab riistpaela päale kirjutatud olema. 26. Iga riistpaelaga saadetakse asi peab täielikult maksetud olema postmargidega, mis riistpaela päale pannakse, iga asja kaalu mõõda; muidu ei saadeta neid ära.

IV. Pakkid ilma hinnata ja hinnalised pakkid. Üleüldised reeglid pakside saatmisest. 27. Pakkid, mis postiga tahetakse ärasaata, peawad lasti sees, naha, wahariide ehk linase riide sees posti päale antud saama. Pakkid, mis mitte rohkem kui 5 naela ei kaalu, võiwad ka kohade wahel, mis raudtee ääres seisawad, kōwa paberi sees riistpaelaga wahariide ehk linase riide sisse pakitud olla. 28. Iga pakk, mis mitte lasti ehk naha sees ei ole, peab kōwa nõõriga ristiviisi kinnikõidetud olema, nõnda et nõõri otsad lakkid ehk tingga kinnipanna võib. Iga pakki pääl peab ärasaatja nimi ja elukoht tähendatud olema. 29. Pakkid võib posti päale anda nende hinda tähendates ehk ilma tähendamata. 30. Pakki raskus ei tohi mitte rohkem kui 3 puuda kaaluda. 31. Pakkid ilma hinnata ehk hinnaga, mis mitte enam kui 10 rubl. suur ei ole ja mis mitte rohkem kui 5 naela ei kaalu, võiwad saatja soowimise järel paa-

linnades ja kubermangu linnades vastumõõtjale majasse viidud saada, mis eest seesmine 15 kopp. iga palki kättemiimise eest maksma peab. Siis peab palki püäl tähendatud olema „kättemiia“ (cz *доказкою*). 32. Palkide saatmise eest maksetakse: kuni 300 wersta kauguseni 3 kopp. naela püält, kuni 400 wersta 4 kopp. naela püält, kuni 500 wersta 5 kopp. naela püält j. n. e. kuni 2500 wersta kauguseni 1 kopp. rohkem naela püält iga 100 wersta kaugemale. 2500 kuni 2750 wersta kauguseni 26 kopp. iga naela püält j. n. e. iga 250 wersta kaugemale 1 kopp. rohkem naela püält. Kaaluraha kõige wähem maks palkide eest on iga ühe kauguseni 10 kopp. püäle aramääratud. 33. Palkide vastumõitmise eest saavad posti püäl 5 koppifulised kuitungid antud. 34. Wähem aramääratud kaalu raha maks, 10 kopp., ei puttu raamatu palkidesse, kui neid lahtiselt posti püäle antakse. Raamatu palkide saatmise eest maksetakse 1501 kuni 2500 wersta kauguseni 16 kopp., 2501 kuni 5000 wersta kauguseni 18 kopp., üle 5000 wersta kauguseni 20 kopp. naela püält. Kinnipõutud raamatu palkid seisawad üleüldise taksi al. 35. Postiga kätte tulnud palkid ei mõeta neid wäljaandes mitte enam lahti, kuid üksi raamatu palkid ja siis, kui täieste arwada mõib, et palki sees teeldud asjad leida on.

Iseäralised reeglid. 36. Kui palkid ilma hinnata kaudse jääwad, kelle eest kinnitamise raha ei mõetud, siis ei wasta postkontor selle eest mitte. 37. Hinnalise palkide eest saab tähendatud hind posti poolest saatjale tasutud, kui ta postkuitungi ettenäitab. 38. Palkid, kelle hind enam kui 5000 rubl. suur on, ei mõeta posti püäl arasaatmiseks wastu.

V. Rahapalkid. 39. „Rahapalkide“ selles arwatatakse: kirjad, kus sees krediidipiletid ja puhas raha, riigi wõlakirjad, tresooripaberid, aktsiad, obligatsioonid, kupongid ja talongid, puhas itempel- ja wesselpaber on. Arasaadetawa rahasummade ja wäärtpaberite eest maksetakse kinnitamise raha. 40. Puhast raha mõib kirjade sees maksraha kuni 9³/₄ kopp., hõberaha kuni 1 rubl. ja kuldraha kuni 21 rubl. 41. Rahakirjade järele mõib lahtisi kirju ja teisi paberid, kelle eest kinnitamise raha ei makseta, jissepanna. 42. Rahakirjad peab lahtiselt posti püäle wiima, et nende sees olewad summad järele lugeda mõib. 43. Kui wäärtpaberid rahakirja sees arasaadetakse, rahasummadega ühes ehk ilma nendeta, siis peab arasaatja selle kirja juure lisama üht wäärtpaberite nimikirja wene keeles, kus tema nimi alla kirjutatud ja kõik arasaadetawad paberid numri järele ülespantud, ja iseäralikult nende hind ja puhta raha summa ülestähendatud peab olema. Need nimikirjad mõiwad ka saksa keeles kirjutatud olla, aga aga üksi siis, kui kiri ühe Balti kubermangude linna lähel. Iga ühe hinna summa peab numridega ja poolstawiidega ülespantud olema. Nimikirja sees ei tohi midagi mahakustutatud ehk ümbermuu-

detud olema. Täheendus. Kui puhost raha üksi saadetakse, ei ole nimekirja tarwis. 44. Rahaparki kumäär peab raskuse järele lõwa lesta paberist, wahariidest ehk linaseriidest olema. 45. Rahaparki kumäär kuni ühe naela raskuseni wõib paberist olla; kuni 5 naela raskuseni paberist, mis linaseriide pääle liimitud on; üle 5 naela raskuses aga peab kumäär iga ferd wahariidest ehk linaseriidest olema. 46. Adressi külje pääl peab seisma „rahakiri“ (денежный) ja kõit sisepantud paberite täis summa kokku arwatud, poofstamiwitega tähendatud. 47. Rahakirjade eest maksetakse: kaalu eest: 10 kopp. loodi päält; kinnitamise eest: a) 1 kuni 100 rbl. eest 1 kopp. rubla päält, b) 100 kuni 400 rbl. eest $\frac{1}{2}$ kopp. rubla päält ja weel 50 kopp. kõige saatmise eest, d) 400 kuni 1600 rbl. eest $\frac{1}{4}$ kopp. rubla päält ja weel 1 rbl. 50 kõige saatmise eest, e) hinnade ehk summade eest üle 1600 $\frac{1}{8}$ kopp. ja weel 3 rbl. 50 kopp. kõige saatmise eest. Pääle selle on kwiitungi eest 5 kopp. maksta. 48. Kui rahaparki sisse weilest raha juure lisatud on, siis peab see nõnda paberi sisse mäsitud olema, et ta mitte liifuda ei wõi, ja kumääri mitte ära ei weru ehk rikku. 49. Suurem summa metalli raha peab esiti lõwa linaseriide sisse ja pääle selle naha sisse pakitud olema. Adressi kirjutatakse kotti pääle. 50. Metalli raha saatmise eest maksetakse: kaalurahapakkide tassi järel, kinnitamise raha rahasummade tassi järel ja kwiitungi eest 5 kopp. 51. Rahaparki raskus ei tohi mitte enam kui 20 naela ja kotti raskus mitte enam kui 60 naela kaaluda. 52. Wäärtpaberid ärasaates on saatjal luba, oma tahtmise järel, hinda tähendada; siiski ei tohi seesmine mitte alla nimewäärilise hinna ehk kahe wõrra suurem olla. 53. Poolimperial peab maksta 5 rbl. 15 kopp. 54. Kui üks raha pakk ära kaob, maksab kroonu saatjale täielise summa wälja, kui ta postkwiitungi ettenäitab.

VI. Hinnalised pakkid. 55. Pakkid wäärtpaberitega wõib kinnipantud ehk lahtiselt posti pääle anda. 56. Kinnipantud pakk ei tohi mitte wähem kui 5 ühesarnaste pitseritega kinnipantud olla. 57. Adressi pääl peab tähendatud olema „hinnaline“ (ценный), hind ise aga peab rubla aru järel poofstamiwitega üleskirjutatud olema. 58. Kinnipantud kumääri pääl peab saatja nimi ja elukoht tähendatud olema. Pääle selle peab posti pääle antama üks iseäraline paber, kus seesama pitser pääl on, sellega pakk pitseritud ja saatja nimi ning elukoht, kui ka wastuwõtja adress ülestähendatud on. Kõik kirjad pakki ja paberi pääl peawad ühe ja sellesamma käega ning sellesama tindiga kirjutatud olema. 59. Iga hinnalise pakki juure on üks nimekiri wenekesles neist sääl sees olewaist wäärtpaberitest juure lisada, sellest kinnitamise raha nõutakse, ning peab saatja nimi al seisma. 60. Paberite hinna summa peab rublades (ilma koppi-kuta numridega ja poofstamiwitega) ülesantama. Sääl juures ei tohi midagi wäljakustutatud ega parandatud ehk muudetud olla. 61.

Lahtise hinnalise pakki sees mõib wäärtpaberid kuni 15,000 rublani, kinnipantud pakki sees aga ei mõi mitte enam kui 500 rbl. ärasaata. 62. Wäärtpaberid ärasaates on saatjal luba, iga üht tofument, ka pankpiletit ehk 100 rublast präämia tähte, oma tahtmise järel üle ehk alla tema hinda kinnitada ja nimelt 1 rbl. saadik kuni 15,000 rublani hõb. 63. Lahtise hinnalise pakki rasfus ei tohi mitte enam kui 20 naela, kinnipantud mitte enam kui 10 naela kaaluda. 64. Hinnalise pakki saatmise eest maksetakse: 10 loodi päält kaalurahja, kinnitamise eest raha tassi järel ja 5 kopp. kuitungi eest. 65. Kui hinnaline pakki ehk mõned paberid tema seest ära kaunwad, maksab kroonu puundawat summa wälja. 66. Postkontor wastab pitserite ilmpuutumata oleku eest ühe kinnipantud tema kätte antud hinnalise pakki küljes. Selle järel on wastuwõtjal õigus, kuuwääri, selle küljes ehk murtud pitserid pääl on, mitte wastu wõtta. Siis aga peab tema, enne kui ta postkontorist wälja läheb, selle üle üht tunnistuskirja kirjutama, et ta pakki mitte wastu ei wõtnud ja miks pārašt ta seda ei teinud, ning oma risti- ja wäärnime pakki pitseri külje pāale üleskirjutama; siis saab kiri ärasaatja kätte tagasi saadetud. Kui ka ärasaatja pakki wastu ei wõtta, siis on ka tema kohus, selle üle, miks pārašt ta seda ei tee, tunnistuskirja anda ning ühel hoobil kōik pakki sisse pantud wäärtpaberid üleslugeda. Wiimne otsus saab siis postdepartemangust antud.

VII. Zeitungide saatmisest. 67. Wenemaal wälja tulema zeitungide saatmise eest wõetakse redaktšia poolt määratud tellimise hinna pāält, selle sekka ka saatmise hind arwatakse: a) zeitungide eest, mis mitte enam kui üks kord kuus wälja ei tule, 8 protsenti (kõige wāhem maks on 50 kopp. aastas); b) mis mitte enam kui wiis kord kuus wälja ei tule, 12 prots. (kõige wāhem maks on 60 kopp. aastas, 35 kopp. poole aastas); d) mis mitte enam kui üks kord pāawas wälja ei tule: 16 prots. (kõige wāhem maks on 1 rbl. 20 kopp. aastas, 65 kopp. poole aastas, 35 kopp. kolme ja 12 kopp. ühe kuu eest).

VIII. Üleüldised reeglid kirjade ja pakside saatmisest. 68. Asju, mis pōlema wõimad minna, teisi läbi sõõwad, ehk ise enesest pōlema süütawad, ei tohita postiga saata. 69. Lihtkorraliste kirjade sees ei tohi raha summad ega wäärtpaberid, pakside sees ei rahasummad, wäärtpaberid ega kinnipitseritud kirjad sees olla. 70. Mitte kahjutegewat wedelikku mõib üksi siis suure hulga kaupa ärasaata, kui ta paksu klaasist pudeli sees, kuhu kōik hoolega pāale surutud, hermeetiku wiisil kinnitatud metalli pudeli sisse ja pāale selle weel kōwa puukasti sisse pantud on. 71. Wedelikku weikesema hulga kaupa paksidega, kus teisi asju sees on, on üksi siis lubatud saata, kui ta hāste kinnikorgitud kōwa klaasist pudeli sees on. Ühe pakki sees ei tohi mitte enam kui kaks niisugust pudelit

olla, mis kumbgi mitte enam kui üks nael ei kaalu. 72. Kui selle vastu tehakse, võetakse kõik pakk ära. 73. Dokumentide ja paberite eest (ükski pakkimise paber maha arvatud), mis pakki seest leitakse, võetakse 1 rubl. loodi päält trahwi raha. 74. Kui neid reeglid tähelepanemata ehk rasvaste pakki sisse pantud asjade läbi teised rikkutud saavad, siis on süüaluse kohus, seda kahju kahjustandjale tasuda. 75. Rahasummad, mis pakki seest leitakse, võetakse kroonu hääts ära. 76. Kui keeldud asju ristpaela al ärajaadetakse, võetakse 1 rubl. loodi päält trohviraha. 77. Kui pakki seest ilmaakšimata tubakat, sigarid ehk papirossid leitakse, siis antakse neid ainu üksi siis vastu võtja kätte, kui temal patent on, mis kauplemist niisuguste asjadega lubab. Kui temal sedasarnast lubakirja ei ole, siis võetakse pakk ära. 78. Kohtudel ja ametnikudel on luba, ilma kaaluraha maksmata, ära-
saata: lihtforralised ametlikud kirjad, pakkid ilma hinnata, rahapakkid. Selle järel peab kaaluraha maksetama ametliku kinnitatud kirjade eest, lahtiste kirjade eest, hinnaliste pakside eest. 79. Ilma maksuta kviitungid rahasummade, rahapakkide ehk hinnaliste pakside vastuvõtmise üle ei anta ei kohtudele ei ametnikudele, olgu siis mõne isearaliste rahaministee-
riumi kohtudele. 80. Kinnitamise raha peabkirja äraandes puhta rahaga maksetud saama. 81. Kirjade ja pakside pääl, mis postiga ilma kaalu maksmata ärajaadetakse, peab adressi kätte pääl seisma, mis kohus ehk ametnik seda saatnud. 82. Adress kõigi postiga saadetava kirjade ja pakside pääl peab venekeelses kirjutatud olema. 83. Kui kirjakastidest kirju leitakse, kus adress mitte venekeelses kirjutatud ei ole, siis ei vasta postkontor mitte selle eest, et nad õigeste kätte tulewad. 84. Kirjakasti sisse võib panna: täielikult maksetud rist-
paelakirjad, kinnipantud, lahtised, lihtforralised ja *заказные* kirjad kui ka mitte täielikult maksetud wäljalised kirjad. 85. Kinnipantud kirjad kohtudesse peawad kaalu järele täielikult maksetud olema, muidu ei saadeta neid mitte adressi järele ära. 86. Kinnitatud kirju ja pakki vastuvõtta, kelle adressi ehk päälkirja pääl midagi wäljalus-
tutatud, muudetud ehk parandatud on, on ära keeldud. 87. Kõige kinnipantud hinnaliste pakside pääl, mis hinda tähendades postiga saadetakse, peab saatja nimi ja elukoht ülewel seisma. Kui niisugust pakki lahtiwõttes mitte üksi trükitud ehk litograheeritud raamatuid ei leita, waid ka weel teisi asju, siis võetakse pakk kõige oma sisuga ära. 88. Kui kinnitatud kirju, rahakirju ja hinnalisi pakki, kelle pääl saatja nimi ülewel ei seisa, tagasi saadetakse, siis saab see awalikus lehtedes kuulutatud. 89. Tagasi saadetud kinnitatud kirjad, raha- ja
hinnalised pakkid antakse üksi siis ärajaatja kätte, kui ta postkwiitungi tagasi annab. 90. Kõik posti pääle antud kinnitatud kirjad, raha- ja hinna-
lised pakkid kirjutab postiwastuvõtja isearaliste nõõrraamatude sisse ja annab selle vastu kwiitungi. 91. Stempeltud kuwääride hind saab pool lõppikut wähendatud. 92. Kui raha- ehk hinnalise pakkid posti

pääl ära kaduwad, siis on saatjal kahe aasta aja sees õigus, tasumist kroonu poolt nõuda. Kui see aeg mööda on, kustub see õigus ära. 93. Kui keegi oma nime pääle adressseeritud kirjad mitte ise, waid uštawa inimeste läbi posti päält äratuua lasta tahab, siis peab tema kirja läbi seda postkontori käest, kust ta oma kirjad äratuua lasta tahab, selts üht iseäralist pileti paluma. Selle kirja sees peab nimetatud olema, mis sugused kirjad pileti ettenäitjale peawad kätte antud saama, kas lihtkorralised kirjad ehk postiteadaandmised, finnitatud kirjad, raha pakkid, hinnalised pakkid ehk pakkid ilma hinnata. Paluja käekiri peab kohaliku politsei lohtu läbi ehk ametnikudele nende ülemate läbi finnitatud olema. Pilet saab kirjasajale 1 aasta pääle antud. Teadaandmiste pääle peab kirjasajaja selle nime üleskirjutama, kelle kätte pakki peab antama ja seda oma käekirjaga tunnistama. Kui kirjasajaja ise oma hinnalist kirja wastu wõtta soowib, siis ei ole temal muud kui oma nime teadaandmise pääle kirjutada. 94. Kui üks selts niisugust piletit saada tahab, siis peab palwekirja kõigist inimestest allakirjutatud olema, kes tema tallitajad on. Palwekirjas peab see nimetud olema, kelle kätte kirjade wastuwõtmist usutakse. Kõik need, kelle nimed palwekirja al seisawad, peawad ka pileti pääl oma nimed alla kirjutama. Seltsi pisser peab nii hääste palwekirja kui ka teadaandmiste ja pileti alla litsutud olema. Käekirjad palwekirja pääl pileti pärast peawad politsei poolest finnitatud olema. 95. Kui üks pilet ära kaub ehk riffutud saab, wõib nut saada, mis 25 kopp. maksab. Arakadumise pärast peab kohaliku postkontorile kirja läbi teadust antama. 96. Raha- ja hinnalised pakkid, kui ka teised pakkid, kelle tuleku üle wastuwõtjale teadaandmist läkitakse, antakse pileti ettenäitjale üksi siis kätte, kui teadaandmise ja pileti pääle selle nime kirjutatud on, kelle kätte pakki peab antama. 97. Kui juba kõik kolm pileti leheküljed täiskirjutatud on, siis peab nut piletit 25 kopp. eest antama. Lehta pileti külge õmmelda ei ole lubatud. 98. Piletid antakse üksi käesolewa aasta pääle wälja. 99. Pileti hind kubermangu linnades on 1 rbl. 50 kopp., kreis linnades 1 rbl. 100. Kui posti ametnik kirjawastuwõtjat, kes posti teadaandmist ette näitab, mitte ei tunne, siis peab seefinane politsei poolest tunnistus kirja tooma, et ta tõeste seefama on, kuhu alla kroonu pisser peab litsutud olema, ehk ka postametnikust tuntud inimese poolest. Wolikirjad teadaandmiste pääl peawad ka finnitatud olema. Tunnistuskirjad ametnikudele ehk nende käekirja üle wõiwad ka ülemate poolest antud olla, kuhu ka kroonu pisser peab alla litsutud olema. 101. Tagasi ehk laugemale saadetud kirjade eest wõetakse teist korda kaalu raha. 102. Kirjad, keda mitte kätte anda ei wõi, sest et adressi pääl nimetatud meest ülesse ei leita, saawad posti pääl 2 kunn alali hoiatud. 103. Kirjad päälkirjaga „*poste restante*“ saawad 4 kunn alali hoiatud. 104. Tagasi saadetud

kirjad saavad postkontorides 3 kuud alali hoietud. 105. Mitte täielikult maksetud kiri võib kirjaäraandja kätte tagasi antud saada, kui tema eest kaalu mõnda juure maksetakse. 106. Kui kirjad ja teadaandmised vastuvõtjate kätte viiakse, on neil maksta: küberrangu linnades iga kord 3 kopp., kreislinnades iga kord 2 kopp. 107. Kui kirjast ehk posti teadaandmisest posti pääl, olgu pileti pääle ehk ilma selleta, peab vastuvõtja 2 kopp. kirja päält maksuma. 108. Kui kirjad posti jaamade päält kätte antakse, siis ei ole midagi maksta.

Tartu post-kontor.

Tartu linna post-kontor võtab kirjad järelseisvail päävil vastu:

Raha, dokumentid ja pakkid:

wahe pääl **Miiga** ja säält edasi, esmaspäāwal ja neljapäāwal kellu 9 hommiku kuni kellu 12 lõuna ajal;

wahe pääl **Tallinna** ja säält edasi, teisipäāwal ja reedel kellu 9 hommiku kuni kellu 12 lõuna ajal;

wahe pääl **Pihkwa** ja säält edasi, esmaspäāwal ja neljapäāwal kellu 9 hommiku kuni kellu 12 lõuna ajal;

wahe pääl **Peeterburgi** ja säält edasi, teisipäāwal ja reedel kellu 9 kuni 12 lõuna ajal.

Siht-korralised kirjad:

wahe pääl **Miiga** ja säält edasi, esmaspäāwal, kolmapäāwal, neljapäāwal ja laupäāwal kuni kellu 6 pärast lõunat;

wahe pääl **Tallinna** ja säält edasi, teisipäāwal ja reedel kuni kellu 12 lõuna ajal;

wahe pääl **Pihkwa** ja säält edasi, esmaspäāwal ja neljapäāwal kuni kellu 12 enne lõunat;

wahe pääl **Peeterburgi** ja säält edasi, teisipäāwal, kolmapäāwal, reedel ja laupäāwal kuni kellu 6 pärast lõunat.

Raha kirju ja pakkid posti pääle andes, peab igakord lask ja pitser kaasa toodama.

Sel ajal, millal aurulaewad Pihkwa käiwad, läkitakse kõik kirjad Tartust Pihkwa igal esmaspäāwal ja reedel, ja Pihkwast Tartu igal teisipäāwal ja pühapäāwal; kirjad üksi igal päāwal, millal postaurulaew „Aleksander“ Pihkwa lähab ehk Pihkwast tuleb.

Adressid ehk päälkirjad on neile kirjadele, mis Wenemaale lähawad, meenekeeli kirjutada. Postkontorid ei võta zeitungi tellimist vastu. Üksi neid zeitungid, mis mõral maal wäljaantakse, võib Riia, Miitawi ja Peeterburgi postkontoris tellida.

Postmargid. Iga kiri, keda stempeltud kumääri alla ei panta, peab oma kaalu mõõda tarviliku postmargi pääle saama, keda igas postkontoris enne lõunat müüakse. Reid on 6 seltsi: 10 köppikulisi üheloodi rasfuse, ja 20 köpp. kahe loodi ja 30 köpp. 3 loodi rasfuse kirjadele; pääle selle on väljamaa, linna ja lahtiste kirjadele veel marka 1, 3 ja 5 köpp. eest saada. Marki peab ära saatja ise kirja adressi külje pääle panema. Reid kirja kinnipanemiseks lasti asemel pruukida, ei ole mitte lubatud. Postmarkiisi mõib üksi lihtkorraliste kirjade saatmiseks tarvitada, raha- ja hinna- lise kirjade eest on postikulude puhta rahaga tasuda.

Kirjad väljamaale maksawad (1 $\frac{1}{4}$ loodi päält):

Preisi- ja Saksamaale	10 köpp.
Belgimaale	14 "
Austriamaale (otsekohse)	14 "
" (Preisi kaudu)	10 "
Danimaaale	14 "
Hollandimaale	13 "
Hispaaniaamaale	18 "
Inglismaale	16 "
Itaaliaamaale	16 "
Kreekamaale	22 "
Prantsusemaale	20 "
Rootsimaale	16 "
Norramaaale	18 "
Türgimaale	18 "

Taama = wahed.

1. Peeterburgi teed.

Tartust	wersta.
Igawere	22 $\frac{3}{4}$
Torma	23 $\frac{1}{4}$
Rina	25 $\frac{1}{2}$
Rannapungerja	14
Wäikepungerja	26 $\frac{1}{4}$
Jõhwi	21
Woffa	12
Waiwara	17 $\frac{3}{4}$
Narwa	21
	183 $\frac{1}{2}$
Samburgi	20 $\frac{1}{2}$
Dopolja	15

Eserkowiitsi	22 $\frac{1}{2}$
Raskowo	21
Klipen	19
Strelna	23 $\frac{1}{2}$
Peeterburgi	20 $\frac{1}{2}$
	142
	325 $\frac{1}{2}$

2. Tallinna teed.

Tartust	wersta.
Wõisamaa	27
Kurista	23 $\frac{1}{2}$
Wägewa	19 $\frac{1}{2}$
Koeru	20

Uniküla	27	Ruhja	22
Mustlandmme	18	Laatre	21 $\frac{1}{2}$
Kiisa	14 $\frac{1}{2}$	Killingi	23 $\frac{3}{4}$
Kru	22 $\frac{1}{2}$	Surju	19 $\frac{1}{4}$
Tallinna	26	Pärnu	18 $\frac{1}{2}$
	208		128 $\frac{1}{4}$
			259 $\frac{1}{4}$

3. Riia teed.

Tartust	wersta.	
Uderna	25	
Kuikatsi	24 $\frac{1}{4}$	
Telliste	22 $\frac{1}{4}$	
Walsa	10 $\frac{1}{4}$	
	81 $\frac{3}{4}$	
Kulpi	8	
Trentsi	21 $\frac{1}{4}$	
Wolmri	20	
	49 $\frac{1}{4}$	
Lentsi	18 $\frac{3}{4}$	
Kaupa	22 $\frac{1}{2}$	
Englanti	20 $\frac{3}{4}$	
Roodenpoissi	23 $\frac{1}{2}$	
Riiga	20	
	105 $\frac{1}{2}$	
	236 $\frac{1}{2}$	

4. Wönnu teed.

Tartust	wersta.	
Wolmri	131	
Lentsi	18 $\frac{3}{4}$	
Wönnu	14	
	32 $\frac{3}{4}$	
Ramogky	14	
Sigulda	24 $\frac{3}{4}$	
Roodenpoissi	23 $\frac{1}{2}$	
Riiga	20	
	81 $\frac{3}{4}$	
	245 $\frac{3}{4}$	

5. Pärnu teed, Wolmri kandu.

Tartust	wersta.	
Wolmri	131	
Kantsu	23 $\frac{1}{4}$	

6. Pärnu-Tallinna teed.

Pärnust	wersta.	
Hallinga	25	
Tedewere	17 $\frac{3}{4}$	
Ediküla	19 $\frac{1}{2}$	
Kunawere	25	
Kanamäe	28 $\frac{1}{2}$	
Tallinna	19 $\frac{1}{2}$	
	135 $\frac{1}{4}$	

7. Pärnu-Kuresaare teed.

Pärnust	wersta.	
Kaja	27	
Lihula	29 $\frac{3}{4}$	
Wirtsu	22	
Suure Wäina üle		
Kuivasti	10	
Wahtna	19	
Wäikese Wäina üle		
Drisaare	3	
Une-Lõwe	29	
Kuresaare linna	26	
	165 $\frac{3}{4}$	

8. Willandi teed, Wolmri kandu.

Tartust	wersta.	
Wolmri	131	
Kantsu	23 $\frac{1}{4}$	
Ruhja	22	
Laatre	21 $\frac{1}{2}$	
Disu	18 $\frac{3}{4}$	
Willandi	21	
	106 $\frac{1}{2}$	
	237 $\frac{1}{2}$	

Lähem tee käib Pittasilla
kaudu Suislepa jaama (61
wersta) Willandi 37 w., kofku
98 wersta. Uus Willandi tee
käib Sangla (34 w.) kaudu Wil-
landi (31 w.) kofku 65 wersta.

Sanna	27
Wõru	28 $\frac{1}{4}$
Pihkwa	81 $\frac{1}{2}$
	94 $\frac{3}{4}$
	176

11. Riia-Pihkwa teed.

	wersta.	Riia	wersta.
Tartust		Roodenpoest	20
Maidla	22	Sigulda	23
Warbusse	23	Ramotky	24 $\frac{3}{4}$
Wõru	22	Panikowitsi	19 $\frac{1}{2}$
	67	Isboräki	16 $\frac{1}{2}$
Wastfeliina	27 $\frac{1}{2}$	Stanki	13
Panikowitsi	22	Pihkwa	15 $\frac{3}{4}$
Isboräki	16 $\frac{1}{2}$		132 $\frac{1}{2}$
Stanki	13		
Pihkwa	15 $\frac{3}{4}$		
	94 $\frac{3}{4}$		
	171 $\frac{3}{4}$		

12. Pärnu-Willandi teed.

	wersta.	Pärnu	wersta.
Walga		Surju	18 $\frac{1}{2}$
Siidreküla	26	Killingi	19 $\frac{1}{4}$
		Laatre	23 $\frac{3}{4}$
		Sissu	18 $\frac{3}{4}$
		Willandi	21
			101 $\frac{1}{4}$

Telegrahwi-kontor Tartus.

Tartu telegrahwi-kontor saadab sõnumid kõige Wene riiki ja ka
wõderale maale. Sõnumed wõiwad wene, prantsuse ja saksa keelel
saadetud saada. Tartu telegrahwi-kontor wõtab sõnumid wastu iga
pääw, kellu 8 hom. kuni kellu 8 õhtu. — Hinnad, mis sõnumide
saatmise eest maksetakse, on 20 sõna eest:

Astrahaani	3 rubl.	Iskutski	6 rubl.	Narwa	1 rubl.
Atshinski	6 "	Kaasani	2 "	Nishni Now-	
Dubelni	1 "	Kiewi	2 "	gorodi	2 "
Dünaburgi	1 "	Kroonlinna	1 "	Nowgorodi	1 "
Haapsalu	1 "	Liibawi	1 "	Odesa	2 "
Harkowi	2 "	Liwaadia	2 "	Smäski	5 "
Helsingi	1 "	Minski	1 "	Drelli	2 "
Jõhwi	1 "	Moskwa	2 "	Pärmi	3 "

Pärnu	1 rubl.	Taaganrogi	2 rubl.	Bershhoolowo	1 rubl.
Peeterburgi	1 "	Sammernorft	1 "	Bönni	1 "
Pihkwa	$\frac{1}{2}$ "	Sihwlißi	3 "	Wißlandi	$\frac{1}{2}$ "
Ratwere	1 "	Tobol'ski	4 "	Windami	$\frac{1}{2}$ "
Rüiga	1 "	Warka	$\frac{1}{2}$ "	Wolmci	1 "
Tallinna	1 "	Warsfawi	2 "		

Mis pääle 20 sõna saadetakse, selle eest maksab sõnumesaatja iga 10 sõna eest poole hinna rohkem.

Wõerale maale: Alžäär 3 rubla 88 kop. kuni 4 rubla, Baadeni maale 2 rubla, Baieri maale 2 rubla, Belgia maale 2 rubla 13 kop., Daani maale 2 rubla 13 kop. kuni 2 rubla 38 kop., Inglis maale 3 rubla kuni 3 rubla 25 k., Prantsuse maale 2 rubla 63 kop. kuni 3 rubla, Kreeka maale 2 rubla 50 kop., Itaalia maale 2 rubla 75 kop. kuni 3 rubla, Moldawi ja Walahia maale 1 rubla 50 kop. kuni 2 rubla 25 kop., Norweegia maale 2 rubla 13 kop., Austria maale 2 rubla, Portugaalia maale 3 rubla 50 kop., Rooma linna 2 rubla 75 kop. kuni 3 rubla, Rootsi maale 2 rubla kuni 2 rubla 63 kop., Schweitsi maale 2 rubla 25 kop., Serbia maale 1 rubla 75 kuni 2 rubla 25 kop., Suunise linna 3 rubla 88 kop., Türgi maale 2 rubla 25 kop. kuni 3 rubla, Württembergi maale 2 rubla.

Sõnumed peawad kindiga kirjutud olema, wõiwad juba enne walmis olla ehk telegrahwi-kontoris kirjutud saada. Telegrahwi paber olgu ühe ainsa poole pääl täis kirjutud, kiri ühetasane täieline, ilma wälja riipsutamata ja iseäranis märgideta.

Iga telegrammi pääl olgu wastuwõtju selge ja täieline adres ja kirjasaatja liigunimi all.

Kõige telegrahwi ametnikude kohus on kõik telegrammid, mis nende kae läbi käiwad ja kõik, mis telegrahwi asjusse puutub, salaja pidada ja ei kellegi wiisil mõne inimesele wälja lobiseda. Ka ei tohi kellegile neid inimesi nimetada, kelle kätte telegramm on tulnud.

Baltia raudtee.

Baltia raudtee jaamawahed ja sõiduhinnad.

Baltiskist	Wersha.	I. plats.	II. plats.	III. plats.
Klooka	12	— rbl. 36 kop.	— rbl. 27 kop.	— rbl. 15 kop.
Keila	20	— " 60 "	— " 45 "	— " 25 "
Tallinna	45	1 " 35 "	1 " 1 "	— " 56 "
Tallinnast				
Raasku	28	— " 84 "	— " 63 "	— " 35 "

Tallinnast	Versta.	I. plats.	II. plats.	III. plats.
Megwilde	53	1 rbl. 59 kop.	1 rbl. 19 kop.	— rbl. 66 kop.
Tappa	73	2 " 19 "	1 " 64 "	— " 91 "
Kadrina	86	2 " 58 "	1 " 94 "	1 " 8 "
Kakvere	98	2 " 94 "	2 " 21 "	1 " 23 "
Kabala	115	3 " 45 "	2 " 59 "	1 " 44 "
Püsti	135	4 " 5 "	3 " 4 "	1 " 69 "
Tõhvi	157	4 " 71 "	3 " 53 "	1 " 96 "
Waiwara	174	5 " 22 "	3 " 92 "	2 " 18 "
Narwa	197	5 " 91 "	4 " 43 "	2 " 46 "
Jamburgi	219	6 " 57 "	4 " 93 "	2 " 74 "
Moloskowitsi	244	7 " 29 "	5 " 47 "	3 " 4 "
Woloskowo	267	7 " 98 "	5 " 99 "	3 " 33 "
Jelisawetinskaja	283	8 " 49 "	6 " 37 "	3 " 55 "
Gatshina	303	9 " 9 "	6 " 82 "	3 " 79 "
Krasnoe Selo	323	9 " 69 "	7 " 27 "	4 " 4 "
Liigowo	334	10 " 2 "	7 " 52 "	4 " 18 "
Peeterburgi	347	10 " 41 "	7 " 81 "	4 " 34 "

Raudtee sõidud.

Tallinna ja Peeterburgi wahel.

		Kellu, min.		Kellu, min.
Õidurong	lähab Tallinnast ära	9, 37 e. l.	ja	8, 12 õhtu.
"	jõuab Narwa	3, 55 p. l.	ja	2, 39 õse.
"	lähab Narwast ära	4, 10 p. l.	ja	2, 49 õse.
"	jõuab Peeterburgi	9, 40 p. l.	ja	8, 10 e. l.
"	lähab Peeterburgist ära	10, 30 e. l.	ja	11, 10 õhtu.
"	jõuab Narwa	3, 42 p. l.	ja	4, 11 õse.
"	lähab Narwast ära	3, 57 p. l.	ja	4, 21 õse.
"	jõuab Tallinna	9, 54 p. l.	ja	10, 27 p. l.

Tallinna ja Baltiski wahel.

		Kellu, min.		Kellu, min.
Õidur.	lähab Tallinnast ära	11, 37 e. l.	jõuab Baltiski	1, 44 p. l.
"	" Baltiskist "	4, 44 p. l.	" Tallinna	7, 5 p. l.

Stempelpaberid, mis wekslide ja laenu- paberide juures pruugitakse.

Kõik wekslid ja teised rahalaenu-paberid, kellel laudaasamises mitmesugused nimed on, ja kes, olgu määratud termini ajal ehk

wõlakirja omaniku nõudmise järel peawad wäljamaksetud saama, peawad stempelpaberi püäl kirjutatud olema, kelle hind paberi püäl ülestähendatud rahasumma suuruse mööda järeleisaw on :

Ühe stempel- poogna hind.	Rubla järele arwatud.		
Kop.	Wesklibe ja rahapaberide tarbeks.		Laenupaberideks.
5	1 heft	100 ni	
15	101 heft	200 ni	1 heft— 100 ni
30	201 heft	400 ni	
45	401 heft	600 ni	101 heft— 200 ni
60	601 heft	800 ni	
75	801 heft	1000 ni	201 heft— 500 ni
150	1001 heft	2000 ni	501 heft—1000 ni
300	2001 heft	4000 ni	
450	4001 heft	6000 ni	1001 heft—2000 ni
600	6001 heft	8000 ni	
750	8001 heft	10,000 ni	2001 heft—3500 ni
900	10,000 heft	12,000 ni	
1050	12,001 heft	14,000 ni	3501 heft—5000 ni
1200	14,001 heft	16,000 ni	
1350	16,001 heft	18,000 ni	5001 heft—7500 ni
1500	18,001 heft	20,000 ni	

R a h a d.

		Meie raha järele hõbedat	
		rubla.	kop.
Wenemaal.	1 rubla. ehk 100 kopikut	1	—
"	1 imperial	10	30
Austriamaal.	1 fuldna ehk 100 uut kreitsserit on . . .	—	62
Preisjimaal.	1 taaler ehk 30 hõbekrossi ehk 360 penin- gat on	—	93
Lõuna-Saksjamaal.	1 fuldna ehk 60 kreitsserit on . . .	—	53
Saksjenimaal.	1 taaleri ehk 30 uunkrossi ehk 300 penin- gat on	—	93
Belgiamaal	arwatakse Prantsusemaa raha järele		
Hollandimaal.	1 fuldna ehk 100 sent on	—	52½
Daanimaal.	1 riikstaaler ehk 6 marka ehk 96 shilingat ehk 480 peningat on	—	70
Inglismaal.	1 nael sterling ehk 20 shilingat ehk 240 peningat on	6	28½
"	1 froom ehk 5 shilingat ehk 60 peningat on . . .	1	45

		rubla	kop.
Prantsufemaal.	1 prant ehk 20 suu (Sous) ehk 100 santimi (Centimes) on	—	25
Rootsimaal.	1 riiststaaler ehk 100 ööri on	—	35½
Norwegiamaal.	1 speežestaaler ehk 5 ööri ehk 120 shilingat on	1	40½
Hispaaniamaal.	1 real ehk 100 zentiimo on	—	6½
Portugaaliamaal.	1 milreeis ehk 1000 reeis on	1	40
Kreekamaal.	1 trahm ehk 100 lepta on	—	22½
Itaaliamaal.	1 liire ehk 100 zenteefimi on	—	23
Schweitsimaal.	1 prant ehk 100 rappi (santiimi) (Prantsufemaa rahad) on	—	25
Türgimaal.	1 piaster ehk 40 paara ehk 120 asperni on	—	5½
Põhja-Ameerika ühendatud riigikogus.	1 dollar ehk 100 zenti on	1	34

Pitkuse mõõdud.

Wene mõõdu järele
jalg, toll, arshin.

Wenemaal.	1 jalg = 12 tolli ehk 120 liiniat		
	1 juld = 7 jalga ehk 3 arshinat ehk 48 werihofi		
	1 werst = 500 julda ehk 3500 jalga.		
Prantsufemaal.	1 meeter = 10 deetsimeeter ehk 100 santimeeter ehk 1000 millimeeter.	3	3½ 2½
	1 kilomeeter = 10 hektomeeter ehk 100 deka-meeter ehk 1000 meeter on	3208	11
	1 miriameeter = 10 kilomeeter ehk 1000 meeter on	32089	jalga ehk 9¼ wersta.
	1 uus jalg = ⅓ meeter	1	1⅓ ½
	1 uus toas (Toise) = 2 meeter	6	6½ 3
	1 wana jalg = 12 tolli ehk 144 liiniat	2¾	— ½
	1 wana toas (Toise) = 6 jalga	6	4¾ 2¾
	1 oon (aune) = 12 deetsimeeter	3	11½ 1½

Maa-laiuse mõõdud.

Wene mõõdu järele
desjatiin.

Wenemaal.	1 desjatiina = 2400 □ julda	
	1 □ juld = 9 □ arshinat ehk 49 □ jalga	
	1 arshin = 5½ □ jalga	
Siiwimaal:	1 wak maad = 25 rappi ehk 10,000 maamõõtja □ küünart	

1 tunder maad = 35 kappi = 14,000 maa	
möö ja □ küünart	$\frac{1}{2}$
Geßtimaal: 1 waf maa = 400 seitsmejalast □ iulda	$\frac{1}{2}$
8 wafamaad ehk 3200 □ iulda teemod ühe pöllu-	
har'm'ie (ökonoomia) deßfätlini, täistulbas ehk	
ehk liising.	
Kuuramaal: 1 waf maad	$\frac{1}{2}$
Wilna kubermangus: 1 wloka = 30 morgen	19 $\frac{1}{2}$
1 morgen	35 $\frac{1}{2}$
Soomemaal: 1 tunder maad = 8 wafamaad ehk 32 kappi	15 $\frac{1}{2}$
Poolamaal: 1 wloka = 30 morgen	15 $\frac{1}{2}$
1 morgen	35 $\frac{1}{2}$
Prantsufemaal: 1 hektar = 100 areen ehk 10,000	
□ meter	10

Wilja mõõdud.

Wene mõõdu järele
tshetwerik.

Wenemaal: 1 tshetwerik = 8 karnitsat	1
1 tshetwert	8
Liwi- ja Kuuramaal: 1 Riia waf = 6 külimitu	
ehk 54 toopi	2 $\frac{3}{4}$
1 Riia tunder = 2 waffa	5 $\frac{1}{4}$
Tallinnamaal: 1 Tallinna waf = 3 külimitu	
= 6 matti ehk 36 toopi	1 $\frac{3}{4}$
1 fälitus = 24 tündret ehk 72 waffa	116 $\frac{1}{4}$
Soomemaal: 1 tunder = 30 fapar ehk 63 fanor	6 $\frac{1}{4}$
Poolamaal: 1 tshffel = 2 pool korwof ehk 4	
tshwiertfi ehk 32 garsfi ehk 128 kwarti ehk	
512 kwarterti	4 $\frac{3}{4}$
1 fälits = 30 tshffel	146 $\frac{1}{4}$
Prantsufemaal: 1 hektoliiter = 10 dekaliter ehk 100 liiter	3 $\frac{3}{4}$
1 liiter = 10 deetsiliiter = 100 santiliiter	10

Sõned mõõdud.

Wene mõõdu järele
wedroo.

Wenemaal: 1 wedroo = 10 trushki ehk 10 toopi	1
1 potshka = 40 wedroo	40
Liwi- ja Kuuramaal: 1 maat = 120 Riia toopi	12 $\frac{1}{2}$
1 oksohwt = 1 $\frac{1}{2}$ aami ehk 6 ankrut ehk 30 weeran-	
diku ehk 180 uut Riia toopi ehk 720 korterit	18 $\frac{1}{2}$

veedroo.

1 kann — 2 Riia toopi	12
1 waat miina — 120 toopi	12
1 waat õut — 105 toopi	10
1 pudel — $\frac{3}{4}$ toopi	—
Gestimaal: 1 waat — 120 toopi	12
1 kann — 2 toopi	1
1 pudel — $\frac{3}{4}$ toopi	—
Soomemaal: 1 waat — 4 ankrut ehk 60 kanor	12
1 kann — 2 toopi ehk 4 korterit ehk 4 jungskaur	1
Poolamaal: 1 waat — 25 karniitsh ehk 100 kwarti	8
ehk 400 kwarterti	1
1 kann — 5 karniitsh	1
1 fwart	8
Prantsufemaal. 1 hektoliiter	8

Teiied mõõdud on needsamad, mis wiljamõõtmise juures pruugitakse.

K a a l u d.

Wene kaalu järele
nael, solotnik.

Benemaal. 1 nael — 32 looti ehk 96 solotniku	1
1 puut — 40 naela	40
1 pärkomeß — 10 puuta	400
Riimis, Gestis ja Kuuramaal arwatakse:	
1 kaal (pärkpund) — 20 leifikat	400
1 nael — 32 looti	1
Soomemaal: 1 nael — 100 ort — 1000 krooni	1 3
1 zentner — 100 naela	—
1 salits — 1000 zentneri	—
Poolamaal: 1 zentner — 4 kiwi ehk 100 naela	99 2
1 nael — 16 untfi ehk 32 looti ehk 128	—
trabmi ehk 384 skrupeli ehk 9216 fraani	95
Prantsufemaal. 1 kilogramm — 10 hektogrammi ehk	
100 dekagrammi ehk 1000 grammi	2 42
1 gramm — 10 deetsigrammi ehk 100 santi-	
grammi ehk 1000 milligrammi	1

Suurem osa riigivalitsuses on ennakst ühendanud, aega mõõda igal pool Prantsufemaa mõõdude pruukimist üleswõtta.

Ajaarwanised.

	Aastat.
Raailma loomistest armatakse	5824
Kristuse sündimisest	1874
	Aastat p. Kr. sünd.
Bene riigi hakatus	862
Nowgorodi suurvürsti Wladiimiri risti usku ristimine	988
Tartu linna ehitamine	1030
Moskwa linna ehitamine	1147
Breemeri linna kaupmeeste esimene tulek Liiwimaale	1159
Kiia linna ehitamine	1201
Tallinna toomi-kooli asutamine	1319
Iwan Kalita, esimene Moskwa suurvürst	1329
Raamatu trükitmise ülesõõtmine	1440
Pihkwa linna ärawõõtmine Wenelaste läbi	1510
Lutheri usu puhastamine Saksamaal	1517
" " meie maal	1532
Raasani linna ärawõõtmine Wenelaste läbi	1552
Astrahani linna ärawõõtmine Wenelaste läbi	1554
Moskwa linnas antakse Wenem. esimest trükitud raamatut wälja	1564
Siberimaa saab Bene walitsuse alla	1583
Bene talurahwa pärisorja põlwe hakatus	1592
Poolakad põletawad Moskwa linna	1611
Poolakad aetaks Bene riigi piiridest	1612
Mihael Weodorowitsh, esimene Weneriigi walitseja Romano- wa suguwõsast	1613
Esimene gümnaasiumi kooli ehitamine Tartus	1630
Esimene suurekooli ehitamine Tartus	1632
Bele- ja Suure-Wenemaa ühendamine	1654
Peeter I., Bene riigi suure keisri sündimine	1672
Esimene seiswa sõdawa asutus Wenemaal	1686
Bene riigis hakatakse aega arvama Kristuse sündimise saadik	1700
Lahing Narwa linna juures	1700
Esimene wenekese Zeitung antakse Moskwas wälja	1703
Peeterburgi linna ehitamine	1703
Balti meresse asutatakse laewawäge	1703
Weneriiki jagatakse kubermangudeks	1708
Lahing Pultawa linna juures	1709
Liiwi- ja Gestimaa ärawõõtmine Wenelaste läbi	1710
Sinari-kohtu asutakse	1711
Peeterburgi linna tehakse Bene riigi päälinnaks	1713
Esimene hingekirjutus Bene riigis	1719
Kiistadti linna rahutegemine	1721
Bene riigi walitseja nimetab ennast esimest korda keisriks	1721

Roskwa linna suurekooli ehitamine	1755
Rigipanka asutakse	1762
Keiserliku kunst-akadeemia asutakse	1764
Tartu linna wiimne ärapälemine	1775
Rüla koolide asutamise hakatus	1782
Raamatu-trükimaja asutada lubatakse igauhele	1783
Krimmi poolsaar saab Wene walitsuse alla	1783
Musta meresse asutakse laewawäge	1784
Poliinia, Podoolia ja Winski kubermang saawad Wene walitsuse alla	1793
Kuuramaa saab Wene walitsuse alla	1795
Tartu suurekooli uueste asutamine	1802
Ministeeriumi hakatus	1802
Esimese wene laewa teekond ümber maailma	1803
Raasani ja Harkowi suurte koolide ehitamine	1804
Soomemaa saab Wene walitsuse alla	1809
Peeterburgi uue raamatukogu asutamine	1812
Prantiuste Wenemaale tulemine ja Roskwa linna põlemine	1812
Pariisi linna esimene äravõtmine	1814
Pariisi linna teine	1815
Meie Keisri Aleksander II. sündimine	1818
Peeterburgi suurekooli ehitamine	1819
Zalurahwa priikslaskmine Liwimaal	1819
Zalurahva priikslaskmine Gestiimaal	1825
Esimese Weneriigi sääduse raamatu wäljaandmine	1833
Esimese raudtee ehitamine Wenemaal	1851
Meie Keisri Herra Aleksander II. walitsuse hakatus	1855
Meie Keisri Herra Aleksander II. ja tema abikaasa Maarja Aleksandrowna kroonimine	1856
Wiimne hingekirjutus (revision) Liwimaal	1858
Zalurahwa priikslaskmine Wenemaal	1861
Keiserlik kätik keelab ihunuhtlust ära	1863
Suurwürist auujärjepärija Nikolai Aleksandrowitschi surm	1865
Auujärjepärijaks saab suurwürist Aleksander Aleksandrowitsch	1865
Meie Keisri Herra Aleksander II. pääseb mõrtsuka käest	1866
Liwimaal kuulutakse kätitööde priiust	1866
Suurwürist auujärjep. Aleksander Aleksandrowitschi laulatamine	
Daanimaa printsessi Maarja Seodorownaga	1866
Pärisemõisade ostmise luba antakse igauhele	1866
Pariisis päästetakse meie Keisri herrat teist korda mõrtsuka käest	1867
Walitsuse kuulutuste tarbis asutakse iseäranis zeitung	1868
Gesti- ja Lättirahwa 50-aastane priiuse Juubelipüha	1869

Benemaa suurus ja rahvahulk.

	Maa suurus.	Ruutwersta.	Ruut- penitoormad.
Bene riigi kubermangud Euroopa maal		4,350,811	89,920
Kaukasia maa		386,066	17,979
Siberi maa		13,193,590	272,679
Poola maa		107,221	2,216
Soome maa		306,842	6,367
	Kokku	18,836,807	389,311

	Rahwa hulk.	
Beneriit Euroopa maal		63,658,934
Kaukasia maa		4,545,319
Siberi maa		6,159,786
Poola maa		5,705,337
Soome maa		1,843,245
	Kokku	81,912,621

Euroopamaa Beneriigi suurus ja rahvahulk.

Kubermangud:	Ruut- penitoormad.	Rahwa hulk.
Arhangelski	13,486 ⁴⁶	275,779
Astrahaani	3,998 ⁴⁷	573,954
Besaraabia	659 ⁰⁹	1,052,013
Varsovi	988 ³⁴	1,681,486
Kersoni	1,292 ⁵¹	1,497,995
Donau Kasakamaa	2,913 ⁰⁷	1,010,135
Gestimaa	357 ⁹⁸	322,668
Grodno	703 ³⁰	958,852
Jaroslawi	621 ³³	999,383
Jekaterinoslawi	1,229 ⁵⁰	1,281,482
Kalishi	197 ⁵	601,029
Kalinuga	564 ²⁶	984,255
Kaasani	1,116 ⁰⁰	1,670,337
Kjelezi	170 ⁴	470,300
Kiewi	925 ⁵²	2,144,276
Kostroma	1,449 ²⁵	1,101,099
Kowno	741 ⁷⁹	1,131,248
Kuuramaa	496 ⁴³	597,288
Kureki	886 ⁷⁴	1,866,859
Liivimaa	837 ³⁰	990,784
Lubliini	294 ⁶	659,483

Rubermangud : Runt- Rahwa hull.

peniloormad.

Lomsha	207, ⁰	456,429
Minefi	1,659, ⁹³	1,135,588
Mobilewi	872, ²³	908,858
Moffwa	601, ⁷⁰	1,678,784
Rishui Romgorodi	923, ³⁴	1,262,913
Romgorodi	2,128, ⁷¹	1,016,414
Olonezi	2,376, ¹⁶	302,490
Dreli	848, ¹¹	1,578,013
Drenburgi	3,463, ⁰⁴	840,704
Pensa	707, ¹⁰	1,197,393
Permi	6,030, ⁴⁶	2,173,501
Piotrkowi	212, ⁴	635,473
Plotki	188, ⁰	442,356
Podoliini	763, ⁸⁴	1,946,761
Poltaawa	904, ⁶³	2,002,118
Pihkwa	793, ⁰⁰	717,816
Radoomi	223, ⁸	498,852
Rääsani	744, ²³	1,438,292
Peeterburgi	802, ⁶³	1,160,930
Samaara	3,056, ⁵⁴	1,743,422
Saraatowi	1,533, ⁸⁹	1,725,478
Simbirski	898, ⁵⁰	1,192,510
Eedletfi	249, ²	504,606
Smoleniski	1,013, ⁶⁶	1,163,594
Suwalti	218, ⁸	511,170
Samboowi	1,199, ⁹²	2,055,778
Sauriini	1,110, ³⁷	658,549
Tuula	561, ⁸⁶	1,154,292
Tweeri	1,157, ⁷⁴	1,521,577
Tihernigoowi	952, ²⁶	1,560,378
Uufa	2,044, ⁹⁰	1,297,577
Warsawi	258, ⁷	925,639
Wilna	771, ⁶³	973,574
Wiitebski	819, ⁸³	838,046
Wätfa	2,605, ¹⁹	2,347,796
Wladimiiri	859, ⁶⁵	1,239,051
Wologda	7,291, ²⁴	974,585
Wolhiini	1,303, ⁸⁵	1,643,261
Worooneshi	1,196, ⁴⁹	2,068,998

Rokku 87,485,⁵³ 69,364,271

Soomemaa kubermangude suurus ja rahvahulk.

Kubermangud:	Ruut- penifoormad.	Rahwa hulk.
NuSIMaa	210, ₃	172,592
Wärsinais Suomi	467, ₃	327,044
Hämeenmaa	327, ₆	172,137
Karjala	634, ₁	279,493
Keehi Sawonmaa	419, ₈	163,310
Itä Sawonmaa	776, ₂	225,949
Pohjanmaa	733, ₅	314,423
Satakunta	2,798, ₄	188,717
Kokku	6,367,₂	1,843,245

Wii maailma jagude suurus ja rahvahulk.

	Ruut- penifoormad.	Rahwa hulk.	ühe ruut- penifoorma peal elawad.
Eüroopa	181,678	295,800,000	1,628
Aasia	806,772	782,000,000	970
Afrikka	543,570	192,500,000	350
Ameerika	746,610	84,365,000	113
Austraalia	161,105	4,350,000	27
Kokku	2,440,090	1,359,000,000	560

Keskmine inimese iga arwatakse 33 aastat 6 kuud kestwad. Üks weerand inimestest sureb enne 7. a. ja pool enne 47. aastat. Sada (100) inimestest soawad kuni 60 aastat wanaks ja pääle seda; 500st saab üks 80 aastat ja 1000st üks 100 aastat wanaks. Igas aastas surewad 33 miljoni, igas päawas 96,000, igas tunnis 3730, igas minutis 60, ja igas sekundis üks inimene. Nende 33 miljoni ajemele astuwad 42½ miljoni inimesi, kes aastas sündiwad, nõnda et iga aasta 9½ miljoni enam sündiwad kui surewad, ja inimese sugu lähaks selle wõrra ikka suuremaks, kui mitte oeg ajalt sõad, torkud ja teised juhtumised, mis loomuse korralise käigu wastu on, inimeste hulka jälle ei wähendaks. On tähele pantud, et inimesed kõige enamist kõige sündiwad ja surewad. 120 inimestest lähawad läbiastiku kaks paari, nõnda et iga aasta maa pääl 82,500,000 pulmi peetakse.

Rahwa sugud Eüroopa maal.

Eüroopa maal elowad 295,800,000 inimest, keda suuremalt osalt kolme suure rahwa sugude sellä arwatakse, ja need on Ger-

maani, Romaani ja Slaawi sugu rahwas; nimelt arwatakse Germaani sugu 86,930,000, Romaani sugu 89,110,000, ja Slaawi sugu 78,710,000 inimest suurt olewad. Pääle nende elawad veel Euroopa maal teised wäikesemad rahwa sugud, ja need on: Keltid, Kreekalased, Albaneesid. Pätlased, Eittawi rahwas, Juudid, Mukslased, Baskid, Ungria rahwas (Magiarid), Soomlased, Gesticlased, Laplased, Türlased ja Mongoolid.

Usutunnistuse järelle on: 146 miljoni Rooma-katoliku usku, 70 miljoni eewangeeli usku, 68 miljoni Kreeka-katoliku usku, 4,500,000 Juudid ja 6,644,000 Muhameedlased.

Euroopa kõigeförgemad mäetjad.

Maatööst põhiapool (o),	Maa rht mägestik.	Mäetjade nimed.	Kui mitu jalga förged.
640	Islandi saar	Draefa-Zöfoll	6030'
62020'	Horramaa	Enchaetten	7099'
63047'	Ural	Löll-Pos	5198'
56048'	Schottimaal	Ben-Rewis	4098'
51048'	Harzi mäed	Brekken	3508'
50044'	Riifi mäed	Schneefoppe	4930'
5005'	Sudeti mäed	Altwater (wanaisa)	4589'
49070'	Tatra mäed	Geroldsdorff, tipp	8149'
4907'	Pöömimets (mäed)	Arber	4530'
47054'	Bogeseni mäed	Eulzer-Belchen	4408'
47052'	Muistmets (mäed)	Feldberg	4601'
46016'	Jura mäed	Crét de la Neige	5304'
45050'	Alvide mäed	Mont-Blanc	14,807'
45035'	Siezenbürge mäed	Kegai	7830'
45012'	Mont Dore	Puy de Sanzy	5807'
43021'	Kaukasus	Elbrus	17,425'
42038'	Pirenaide mäed	Pif d' Anethou	10,478'
42017'	Abruzzi mäed	Korno	8955'
37045'	Eizilia saar	Anna	10,171'
3705'	Sierra Nevada	Mula hazen	10,941'

Euroopa kõigesuuremad jõed.

Jõgi (jooksleb —)	Penikoor- mat pikk.	Jõgi (jooksleb —)	Penikoor- mat pikk.
Neda (Poo jõtte)	34½	Wler (Weeseri jõtte)	21½
Adour (Kaskonja lahte)	44½	Arno (Bahemerde)	31

Jõgi (jookseb —)	Peni- foor- mat pilt.	Jõgi (jookseb —)	Peni- foor- mat pilt.
Berešina (Dnjepr-i jõkke)	77	March (Donau jõkke)	52
Brenta (Adria merde)	19 $\frac{1}{2}$	Mintshio (Poo jõkke)	28
Bug (Müsta merde)	107	Moldau (Elbe jõkke)	44
Bug (Weitseli jõkke)	99	Mosel (Reini jõkke)	80
Dal-Elf (Lääne merde)	64	Murr (Drau jõkke)	60
Dnjepr (Müsta merde)	213	Narowa (Eoome lahte)	10
Dnjeſter (Müsta merde)	214	Reſſar (Reini jõkke)	53
Don (Müsta merde)	240	Reisse (Sõrtlige jõkke)	25
Donau (Müsta merde)	380	Reſſe (Warte jõkke)	45
Drau (Donau jõkke)	83	Rjemen (Lääne merde)	115
Duero (Atlanti merde)	100	Rdet (Lääne merde)	111
Düüna (Lääne merde)	140	Dſa (Wolga jõkke)	182
Dwiina (Wolge merde)	160	Dnega (Jea merde)	96
Ebro (Wähe merde)	105	Perno (Pernu lahte)	17 $\frac{1}{7}$
Elbe (Sakſa merde)	161	Perſante (Lääne merde)	22
Emajõgi (Peipsi järwe)	24 $\frac{2}{7}$	Perihora (Jea merde)	150
Enſ (Sakſa merde)	43	Poo (Adria merde)	88
Enus (Donau jõkke)	27 $\frac{1}{2}$	Pregel (Lääne merde)	25
Etſh (Adria merde)	52 $\frac{1}{2}$	Prut (Donau jõkke)	72
Garonne (Wiſſaja lahte)	80	Raab (Donau jõkke)	39
Guadalquivir (Atlanti m.)	65	Regnis (Maini jõkke)	28
Guadiana (Atlanti merde)	85	Rein (Sakſa merde)	180
Hawel (Elbe jõkke)	47 $\frac{1}{2}$	Roone (Wähe merde)	140
Jagala (Pappi lahte)	11 $\frac{3}{7}$	Ruur (Reini jõkke)	31
Jler (Donau jõkke)	27	Saale (Elbe jõkke)	48
Jrn (Donau jõkke)	67	San (Weitseli jõkke)	50
Jſar (Donau jõkke)	47	Saawe (Donau jõkke)	96
Jſonzo (Adria merde)	18	Sehide (Sakſa merde)	48 $\frac{1}{2}$
Kama (Wolga jõkke)	263	Seine (Atlanti merde)	92
Karente (Wiſſaja lahte)	43	Spree (Haweli jõkke)	47 $\frac{1}{2}$
Kaſari (Matſalo lahte)	13	Tajo (Atlanti merde)	97
Keila (Eoome lahte)	11 $\frac{3}{7}$	Tbeis (Donau jõkke)	183
Koiwa (Kiia lahte)	40	Tbemiſe (Sakſa merde)	46
Lahn (Reini jõkke)	29	Tiiber (Wähe merde)	50
Lehh (Donau jõkke)	38	Waag (Donau jõkke)	41
Leine (Alleri jõkke)	25	Warte (Dderi jõkke)	106
Leitha (Donau jõkke)	24 $\frac{1}{2}$	Weitsel (Lääne merde)	130
Lippe (Reini jõkke)	30	Werra (Weeſeri jõkke)	34 $\frac{1}{2}$
Loire (Atlanti merde)	130	Weeſer (Sakſa merde)	70
Maas (Sakſa merde)	97	Wolga (Kaſpia merde)	510
Main (Reini jõkke)	66	Wulda (Weeſeri jõkke)	24

Eüroopa riigide suurus ja rahwa hulk.

	Riik- penifoormat.	Inimest.
001,851. Benemaa (üleühtse) . . .	389,311	82,000,000
002,852. Austria-Ungria . . .	11,305	35,904,435
003,853. Saksa riik . . .	9,812	41,058,139
004,854. Prantsusemaa . . .	9,599	36,469,836
005,855. Hispaaniamaa . . .	9,076	16,374,844
006,856. Rootsimaa . . .	8,024	4,168,525
007,857. Türgimaa (Eüroopa jagu) . . .	6,302	10,510,000
008,858. Norramaa . . .	5,751	1,753,000
009,859. Inglismaa ja Iirimaa . . .	5,697	31,817,108
010,860. Italiamaa . . .	5,376	26,716,809
011,861. Rumäänia . . .	2,197	4,500,000
012,862. Portugalia . . .	1,623	3,995,153
013,863. Kreekamaa . . .	910	1,457,894
014,864. Serbia . . .	791	1,319,283
015,865. Schweitsimaa . . .	752	2,669,147
016,866. Daanimaa . . .	694	1,784,741
017,867. Hollandimaa . . .	596	3,688,337
018,868. Belgia . . .	535	5,021,337
019,869. Monteneegro . . .	80	100,000
020,870. Luksemburg . . .	47	197,504
021,871. Andorra . . .	17	12,000
22. Lichtenstein . . .	2,9	8,320
23. San Marino . . .	1,0	7,303
24. Monako . . .	0,2	3,127

Eüroopa kõigesuuremad linnad,

fus pääle 100,000 inimest sees.

Linnad.	Inimeste hulk.	Linnad.	Inimeste hulk.
London	3,251,804	Moskwa	399,321
Pariis	1,825,274	Maushester	355,665
Konstantinopol	1,075,000	Birmingham	343,696
Wiin	833,855	Madrid	332,024
Berliin	825,389	Lijon	323,954
Peeterburg	700,000	Brüssel	314,077
Liverpool	493,346	Marsellje	300,131
Glasgow	479,227	Dubliin	295,841
Neapel	448,743	Amsterdam	264,694

Linnad.	Snimeste hull.	Linnad.	Snimeste hull.
Mailand	261,985	Köln	129,233
Leeds	259,201	Benedig	128,901
Warsawi	251,684	Newkastle	128,160
Room	244,484	Zoulaufe	128,936
Hamburg	240,251	Antwerpen	126,663
Sheffield	239,947	Salford	124,804
Lisfabon	224,063	Buarest	121,734
Palermo	219,398	Gull	121,598
Breslaw	208,025	Gent	121,469
Turiin	207,770	Dessa	121,335
Edinburg	201,728	Rotterdam	116,232
Pest	200,476	Bologna	115,957
Bordoo	194,241	Magdeburg	114,552
Bristol	182,524	Portsmouth	112,954
Kopenhagen	181,291	Königsberg	112,123
Barzelona	180,014	Nantes	111,956
Dresden	177,089	Messina	111,854
München	169,093	Leipzig	106,925
Florenz	167,093	Lüttich	106,442
Praag	157,275	Hannover	104,248
Lille	154,741	Riiga	103,000
Bradford	144,827	Rouen	100,671
Stokholm	136,932	Adrianoopol	100,000
Genua	130,269		

Ringwaatus

möödalainud Kalendri-aastast ja tema suuremaid sündinud asjast.

(Juuni kuu 1872 kuni Juuni kuu 1873.)

- Mai 30.** Sel pääwal pühitseti Insa keiser Peeter I. 200-aastast sündimise pääwa ja selsamat pääwal algati suuret politehniku näitust Moskwa linnas.
- Juuni 3.** Ameerika ja Inglismaa Alabama-tüli ülekuulamise ja dienduse hankatus Genfi linnas.
- 6.** Suur muusikupidu Bastoni linnas Ameerikamaal. — Eseni linna ümberkaudu Saksamaal jätsiwad 42 isekaewanduse töömehed tööd maha ja lootsiwad sellega suuremat palka saamad; tühiõhtu sundis neid aga peagi jälle töösse minema.
- 8.** Pariisis suri Prantsuse kuulus marshall Forei ära.

17. Saks ja Prantsusemaa wahel tehti koupa, kuidas wiim-
sed 3 miljardi idawõlga pidiwad äramakstud ja 6 Prant-
suse departemangu Saksa idameestest lahti saama.

23. Sel pääwal anti Jesuiitide ja muu sarnaste ordude
wastu saadus wälja ja pidiwad Jesuiitid Saksa riigist
wäljarändoma; ja kes kui Saksa riigi alawad weel järele
jääwad, need ei wõinud mitte oma tahtmise järele elada,
kus tahtsiwad, waid pidiwad elama, kus neid walitsuse
poolest elada lubati.

Juuli 6. Mehhikumaal suri präsident Benito Suarez; ära, kes
mittu aastat Mehhikumaad oli walitsenud, kui keiser Maks-
similian Mehhikumaale tuli, korras ametist lahti saanud;
kui aga marshall Bazaine oma Prantslastega Mehhiku-
maalt tagasi tuli, sai Maksimilian ärawõidetud, wangi-
wõdetud ja Suarez'i kogu pääle püssiga mahalastud. Tema
abikaasa, Belgia kuninga õde, keiserina Charlotte, oli
enne seda Euroopamaale tagasi tulnud, Napoleon III.
ja Pius IX. käest abiotsuma, ja kui seda ei leidnud, jäi
ta pääst nõrgaks, on seda proegu alles ja elab Belgia-
maal oma kuningliku wenna juures kurbliku elu.

7. Hispania kuningas Amadeus ja kuninga abikaasa oliwad
sel pääwal surma hädas, sest nende meeletumad poliitika
waenlased püüdsiwad neid salaja mahalasta, aga see kuri
tegu ei läinud neil õnneks.

10. Perumaal tõstis idaminister Gutierrez mässamist ja
präsident Baltat sai mässamises mahalastud. Mässa-
mine sai aga selfamal pääwal äralammatud ja Gutierrez
oma wendadega, kes tema nõus olnud, ka püssiga maha-
lastud. Need asjad läksiwad ruttu.

19. Pidas Baierimaal, Münkeni linna suurkool ehk uniwer-
sität oma 400-aastast mälestusepääwa väga pidulikul
wiisil, kus juures aga paawstlaste ja wabadmeeleliste
wastastiku wiha igalt poolt wäljapaistis.

August 10. Serbiamaa noor würst Milan Obrenowitsch sai
sel pääwal täiealiseks tunnistatud, wõttis walitsuse
ohjad oma kätte ja andis seda awaliku kuulutuste läb-
rahwale teada.

10. Selfamal pääwal algas Peeterburgis statistiku kongres,
kus igasi maailma riigidest õpetatud mehed oliwad kokku-
tulnud ja suuruwürst Konstantin Nikolajewitsch oli selle
suure kongressi aupräsident.

20. Euri Daanimaal, Kopenhagagi linnas, piiskop Grundt-
wig ära, kes Daanlastel niisama hästi piiskop kui luu-
leja, histooria tundja ja poliitika mees väga tähtjas
ja kuulus oli.

25. Kolmeleisr-kokkutulemine Berliinis, kus keiser Aleksander Mikolajewitsch, Prants Joosep ja Willem idraalikut kokku tulivad, keiser Willemi kutatsed olivad ja seeläbi Euroopa rahu põhjust kinnitatiwad.

31. Sadaaastane mälestusepääm Marienburgi linnos Lääne-Preisimaa ühenduiels Preisi riigiga. Keiser Willem ja tema aujärjepäria olivad ka ise seals pääwaks Marienburgi linna sõitnud. Ilm oli kül wihmane, aga pidu rõõmus; kuid kiusakas Grunlandi piiskop Kremer ei tulnud mitte pidust osawõtma ehk kül saäljamas maa-koonas elas.

September 2. Alabama-kohtu wiimne istumine Genfi linnas, kelle otsuse järele Inglismaa Ameerika ühendatud riigide walitsusele 15 1/2 miljoni tollari fulda kohjutatumist pidi maksma. Selle otsusega oli Inglismaa ka rahul.

7. Rootsi ja Norra kuningas Karl XV. suri sel pääwal, Daanimaalit tagasi tulles, oma riigi rannas Malmö linnas ära ja tema järgmiseks sai ta wend Oskar, selle nime al, Oskar II. Rootsi- ja Norramaa kuningaks.

8. Preisimaa katoliko piiskopid andsiwad Jüda linnas üheskous awaliku kirja wälja ja kirjutasiwad alla, mistäbi n'ad tunnistasiwad, et nemad parlamendi poolest tehtud ja keisri poolest kinnitatud uue kirikliku saaduste alla mitte ei heida ega neid ei toha pidada. — Rangelueldes mässojad! Kena eesmärk karjastest karjatalledele! Aga mis n'ad külawad, seda ütawad, nagu alati ajalehes des kuuleme.

16. Strasburgi linna uue wallide ja kindluste pannafls põhjustiwi. Ligi 200 aastat seifis Strasbutgi lin Prantslaste käes ja sunnetükkide orjad Sakljamaa poole, sest saadil aga jälle ümberpöördud.

21. Sel pääwal põles Hispaanioniamaal wäga suur, kuulus ja ütle mata ilus kuninglik loss Eskurial ära.

30. Sai prints Napoleon, endise keisri leslepöeg, wana Thiers'i walitsuse ajal Prantsusemaal wäljaetud. Selle üle oli omal ajal Prantsuse parlamentis ja ajaleheses palju kisa ja kära, asi jäi aga esiotsa ometi nõnda, kuida walitsus oli teinud, sest Bordoo linnas sai otsuseks tehtud, et Bonaparti suguseltfil Prantsusemaal eluasel ei tohi olla.

Oktober 2. Suri keiser Willemi wend prints Albrecht Berliinis ära.

3. Anri Preisimaal uued koolisäadused.

9. Austraalia ja Inglismaa wahel sai merealune telegrahw walmis, keda sennamaale weel ei olnud.

9. Selsamal pääwal andis keiser Willem, keda seks mõlemilt poolt oli palutud, Ameerika ja Inglismaa wahel San-Juan-saarde tüli pärast otsust, ja õigus langes Ameerika poole.

19. Weimari linnas peeti Luukas Kranach'i 400-aastast mälestuse pääwa. Tema elas Luteruse ajal ja oli kuulus maalija. Ka Luteruse piibli ümbertulkmises olla ta abiks olnud ja kallid kiwid näha muretlenud, mis Luterusel Joannese ilmutamise roomatu juures tarwis olivad. Dr. Martin Luterus ja Luukas Kranach olivad hääd sõbrad ja waderid.

28. Suur tulekahju Bostoni linnas Ameerikamaal.

29. Saksi kuninglikud kuldruulmad. — Kuningana elab külalles, aga kuningas Johann I., kuida teame, on hiljuti ärasjurnud ja poeg Albert tema asemel.

30. Suur tulekahju Londoni linnos, kus palju suuri wiljaaitasi kõige täiega ärapõlesiwad.

31. Kange torm Lääne mere pääl ja suured weeputusused põhjapool Sakjamaa randas.

Nowember 7. Adele Epigederi pankroti hakatus, mis läbi nii mitmed terguisulifud omast ilma jäiwad, mis n'ad suure intressi ahnusega ära olivad annud.

19. Lerjo de Tejada sai Suarezi asemele Mehikumaa präsidendiks.

29. Sel pääwal suri Austraalia mere Sandwitshi-saarde kuningas Kamehameha V. ära ja sai lähedalt sugulane Liliu tema asemele. Need saared seiswad teiskpaikas Aasia ja Ameerikamaa wahel ja waatwad ühendud riigide präsidenti silmad niisama suure himustamisega õhtu poole Sandwitshi-saarde, kui homiku poole Kuuba-saare pääle.

Detsember 28. Keiser Napoleon III. surmapääw Inglismaal.

31. Sel Nääri laupääwal oli Lääne-Indiamaal San-Salwadoris suur maawärisemine, mis linnad ja külad ärapurustas.

1873.

Januar 9. Keiserliku kõrguse õnna suurwürstina Helena Pawlowna surmapääw.

10. Sel pääwal, homikust ööd tõukas aurulaew „Murillo“ Inglismaa rannas nii rängaste teise laewa wastu, nimega „Nordfleeth“, et see warsti põhja hakas lange-

ma; 85 inimest said päästetud ja 412 upusiwad ära.

14. Lissaboni linnas, Portugalkiamaal, suri Brasilia keisri ema, keiserina Amalia Auguste, ära.

28. Sel pääwal suri Wiini linnas, leß keiserina Karolina Augusta, ära.

31. Kuningas Amadeus I. pani Hispaaniamaal oma krooni maha ja läks Madridist ära, Hispaaniamaa tunnistadi wanadriigiks ja Figueras sai esimiseks ministerpräsidendiks. Sest saadik ei ole Hispaanlased enam walget pääwa näinud.

Weebruar 7. Sel pääwal peeti Thorni linnas Preisimaal Nikolaus Kopernikus'e 400-aastast sündimispäawa.

20. Ameerika ühendatud riigide präsidend, kindral Grant wõttis teistkorda walitsuse ameti enese pääle.

26. Stuttgarti linnas, Würtembergimaal, suri kuninga ema, leß kuningana Pauline, ära.

Märts 5. Sel pääwal hakaswad Bene sõdawäehulgad kolmelt poolt Khiiwamaa wastu wälja minema.

18. Hollandi kuningas sõa hakkatus Atshini sultani wastu Sumatra saare pääl Ida-Indiamaal.

20. Snnetusepäaw, kus homiku puhte suur aurulaew „Atlantif“ Ameerika ranna lähedal hukka läks ja 700 inimest äraupusiwad.

April 6. Suri Münkeni linnas, Baierimaal, wäga tark ja kuulus heemikus professor Dr. Justus von Liebig ära, kes iseäranis ja kõige rohkem oma lahutuse kunstiga põllumeestele on kasu saanud ja mõistliku põllutundmiste laiali lantanud. Temale ehitatakse ka mälestuse ausammas ja korjatakse seks igal pool, ka meie maal, raha.

7. Sel pääwal alustas Pärsia shah Nasr-Eddin oma suurt Güroopa teekonda ja sõitis Teherani linnast wälja.

8. Esimisel Lihawõtte pühal sai Austria keisri tütar printsess Giesela Baieri prints Leopoldiga lautatatud.

15. Saksamaa keiser Wilhelm I. jõudis Warsawi randtee pääl Peeterburgi linna, kus ta 10 pääwa meie Keisril külaliskes oli.

19. Keiser Prants Joosep algas sel pääwal suurt Wiini maailma näitust, kellest zeitungid mõõdaläinud suwel nii palju kõnelesiwad.

Mai 3. Heidelbergi linnas, Baadimaal, suri würst Rusa ära, kes enne Rumääniamaad ehk Donau würstiriiki oma aeg walitses.

10. Jõudis Pärsia shah Peeterburgi linna.

12. See pääw oli Prantslastele tähtjas. Kuninglased ja Ultramontaanlased, nendega ühes ka Bonapartlased oliswad parlamentis asjad nii kaugele ajanud, et wana

Thiers praesidendi ameti ära pidi andma ja marshall Raf Mahoon walitedi tema asemele. Mis sest saadik sündinud, on zeitungi lugejatel tuttam.

19. Shah Nasr-Eddin jõudis Berliini linna.

Mis sest saadik Euroopamaal veel muid tähtsamaid sündusi olnud, on zeitungi lugejatele alles liig märsked ja meeles, seepärast jättame siit saadik poolele; pistame aga hoolega ülesse, et tulewa aasta, kui Jumal elu jätkab, jälle uue kalendri sisse wõitame panua ja säält pääle hakkata, kus tänawu seisma jääme. Senikaua on mitmed zeitungilugejad tähtsama sünduste kuud ja pääwa äraannustanud ja leidwad siis, nagu tänawu, seda oma meeletuletuse toels kalendrist. — Muidugi teada, ei anna meie ruum kõige sünduste kuu päiwi seia ülespanna, waid aga tähtsamaid ja niijugusist asjust, kellest kalendripidajad ka zeitungis laiemalt juba lugenud.

Mõned majatarwitused.

Hallid seisuplekkid linase riide sees wõiwad ära kautatud saada, kui plekki kohad wõiga äramääritakse ja niisket potast pääle riputakse ja nõnda hästi läbi õerutakse. Kui plekine pesu nõnda jälle pääwa kätte pleekada mahapannakse, siis kaunad seisuplekid täieste jälle pesu seest ära.

On külm mõne liikme ärawõtnud, siis wõetakse 1 lood aurawat weewlihapud, 1 lood sahwaantinkturi, 2 loodi kampripiiritust ja segatakse hoolega läbi. Sellega määratakse iga pääw kaks korda külmaõõtetud kohta ja hoitakse soja ahju ääres, kuni rohi sisse on tõmbunud.

Upteegist on ka Wehleri külmasalwi saada, mis niisama awistab ja see on kofkupandud poomõlist, wahast ja lambaraswast, igast ühest ühe palju.

Rotikihwt. Saks on kõige parem ja julgem meresibul (*Squilla maritima*). Sest sibulast wõetakse mõni lõige, hakkitakse diete peeneks, keedetakse hästi raswa ehk wõiga läbi, walatakse wedel päält ära ja pannakse pakš taldriluga senna, kuhu hiired ja rotid keelmata ligi pääsewad. Nemad sööwad raswast rooga häa meelega, aga sööwad sellega ühes surma sisse.

Mälkjaid feldritest ära kautada wõib kõige hõlpsam seeläbi, kui weiste soola feldri pörmandu pääle riputakse ja feldri seinad soola weega ärapritsitakse.

Kalu wõib seeläbi 2—3 pääwa märsked hoida, kui neil sisekond wäljawõetakse, lihajaund suhkruga ülekuputakse ja siis nõnda

pitkali wilu koha püäl seišta lastakse. Seeläbi jääwad kalad 2—3 püäwa niisama wärskeks, kui n'ad esimisel püäwal weesi tulles olid. Kellel tarwis on, lastugu järele.

Jääd snitsuliha wõib alamal seišwal wüsil walmistada. Liha räiutakse 5—6 kuni 10-naelase tüdikeks walmis, need tüdik lastetakse esmalt puhta wee sisse, wõetakse koke jälle wälja ja õerutakse siis kätte wahel ümbertrüangi hästi peenikele soolaga sisse, kuhu natuke salpeetert sekka on pandud. Selle püäle saawad lihatalükid weel ümbertrüangi jahuliidega sisse õerunud, siis 6—8 nädalaks suitsu pandud, suits peab aga nii üherasane kui wõimalik ja mitte kareda tüleõhu kohal olema. Nõnda suitses ja kuwab liha aegamööda ning ei lähä mitte pehmeks ega libedaks.

Wähki keedetakse kõige parem toop õlle sees, mis sedamööda enam ehk vähem wõetakse, kuidas vähki on. Kui need weeloomad kessimisest suuruselt on, siis pannakse 100 tüki püäle pool naela wõid juure, ka tarwiline jagu soola ja piparr. Kui see wedelik keema on läinud, siis pannakse wähd korraga sisse, kus n'ad warsti surma saawad, ja lastakse kaane al äraüia. — Wähki kälma wee sees tulele panna ja aegamööda keema ajada, on inetu looma piinamine, mis keegi haritud inimene ei te.

Tarwispuud mädanemise eest hoida. Sels pruugitakse püäle süsiseks põletamist ja kasetoho ümbermääsimist weel mõnesugusi asju, mis puud mädanemise eest peab hoidma, nimelt püäl maa. Wõtta 12 untsi kolowoniumi ja sulata raudpoti sees ära, pane 12 mõtetu raswa ja 1 nael weewlit juure, sulata kõi läbi ja pärast pane ooke ehk muud wärwi nii palju sekka, kui mustjat ehk heledat karmat tahad. Nõnda palawalt määritakse nüüd puu püäle: esimene kord nii õhubalt kui wõimalik ja paari püäwa pärast paksemalt. See wärm peab ka müüri kiwa lõhkemise ja pudenemise eest hoidma.

Seht-keeduwilja enne tarwitamist ushides ja mardlastest puhastada. Kui selle püäle hoolega ei waadeta, siis saawad kül sagedaste wärske kaapja, kallati, erneste ja mõnesuguse mu sellesarnatie wiljaga ushid ja mardlased ühtlasi ärakeedetud ja sisesöödud. Raejed, tüdrukud pesewad neid kül ka enne pruukimist, aga igakord see ei aita. Sugulismaa peremeestel on sels tulusam nõu. Neil seisab sels alati kausi täis soolwet walmis ja enne niisuguse wilja tarwitamist kastawad teda üleühtse soolwee sisse, mis läbi nimetud lomakesed sedamaid wälja tulewad. Pärast loputawad puhta weega soolwee jälle ära ja wõiwad julgelt olla, et n'ad võlgtud elukaid mitte wiljaga ühes ei keeda ega küpseta. Tahab mõni Gesti perenaine seda järele teha, siis on see keelmata.

Laada = pidamise pääwad.

Jaauarikuul: 7. Riias, 3 p. — 7. Tartus, suur saksa laat, 3 näd. — 7. Võrul, lina laat, 3 p. — 7. Dregital, 2 p. — 10. Haapsalus, 2 p. — 17. Koloweres, 2 p. — 25. Pernus, lina- ja hooste-laad, 3 p. — 25. Willandis, 3 p. — 25. Wolmris, 6 p. — 26. Reblastes, lina laat, 2 p. — 27. Rakweres, 2 p. — Raplas, 3. reedel pärast Rääri pääwa.

Weebruari-kuul: 2. Baltiskis, 2 p. — 2. Walgas, saksa laat, 8 p. — 2. Willandis, saksa laat, 8 p. — 2. Võrul, 1 p. — 2. Smiltenes, 1 p. — 4. Tartus, lina laat, 2 p. — 6. Narwas, 4 p. — 6. Paides, 2 p. — 8. Walgas, lina laat, 2 p. — Audru mõisas, reedi enne Wastla p. — Lihulas, esmaspääw enne Wastla p. — 12. Kuresaares, saksa laat, 10 p. — 15. Willandis, lina laat, 3 p. — 15. Wõnnus, lina laat, 2 p. — 15. Riias, hooste- ja kauba laat, 8 p. — 18. Jõhwis, 2 p. — 22. Võrul, saksa laat, 8 p. — 24. Wana-Kulbenes (Schwanenburg) 1 p. — 25. Wolmris, lina laat, 5 p. — 26. Kiwilo kõrtsi juures, 2 p. — 27. Lemsalis, lina laat, 2 p.

Märtsi-kuul: 15. Kokora mõisas, Kallaste külas (Krasnagor), 2 p. — 17. Jeerjemis (Neu-Bohlfahrt), 1 p. — 30. Kauses, (Neusenhof), 1 p. — Walgutaz, neljapääw enne Suurt neljapääwa. — Keila kiriku juures, esmaspääw pärast 3mat püha paastus, 2 p. — Palmi mõisas, pääw pärast Lihawõte püha.

Aprilli-kuul: Willandis, nädal pärast Suurt Neljapääwa, 1 p. — 10. Võrul, 2 p. — 19. Alamustenis (Krootuse mõisas), 1 p. — 20. Dofult m. (Roseneß), 1 p. — 23. Laudoones, 1 p. — 23. Wolmre m., Wolmri linna lähedal, 1 p. — 23. Annias, 2 p. — 25. Wana-Sakkenhovi m., 1 p. — Palmi m. (Gestim.), Witua kõrtsi juures, festunädal pärast Lihawõte püha, 3 p. — 27. Tirsenis, 1 p. — 28. Illingis, (Wastse-lüna kihelkonnas), 1 p.

Mai-kuul: 1. Karitatis (Kähri mõisas), 2 p. — 1. Kaarstaba Sesweine kihelk., 1 p. — 1. Strampes, 1 p. — 9. Wõõbus, Râpina kihelk. 1 p. — 22. Lüüderis, Lõõseri kihelk., 1 p. — 30. Rugeriitis 1. — Loodi m., pääw pärast Täewamine-mise püha, 1 p.

Juuni-kuul: 1. Döfelis, Leepkaine kihelk., 1 p. — 11. Wõnnus, 8 p. — 15. Rammes, 1 p. — 16. Rakweres, 2 p. — 17. Dodes, Kaltsnaue kihelk., 1 p. — 20. Riias, 3 näd. — 20. Võrul, 1 p. — 20. Paides, 1 p. — 20. Palmi m. (Gestim.) 3 p. — 20. Tallinnas, saksa laat, 2 näd. — 22. Willandis,

1 p. — 24. Kaale m., 1 p. — 24. Kenkas, Uue-Peebalga fihelf., 1 p. — 25. Beerjopnis, 1 p. — 25. Kaunas, 1 p. — 26. Tarwastu m., 1 p. — 27. Walgas, 1 p. — 27. Tallinas, willa laat, 8 p. — 29. Tartus, 2 p. — 29. Laodi m., 2 p. — 29. Weetole m., Kaltsnaue fihelf., 1 p. — 29. Keilas, 1 p. — 29. Trifates, 1 p.

Juuli-kuu: 2. Pärnus, karja laat, 2 p. — 2. Karku m., 1 p. — 2. Smilteneš, 1 p. — 2. Westeneš, 1 p. — 10. Dgeris, Ergle fihelf., 1 p. — 12. Schlotis, 8 p. — 13. Kropes, 1 p. — 20. Riias, willa laat, 3 p. — 20. Pärnus, saksalaat, 3 näd. — 22. Gergles, 1 p. — 25. Lauberes, Madaleena fihelf., 1 p. — 25. Seltinas, Aluksnese fihelf., 1 p. — 25. Sestweinas, 1 p. — 26. Wolmris, 1 p. — 26. Ergemes, 1 p. — 26. Palsmanes, 1 p. — 29. Kušeneš, 1 p.

Augusti-kuu: 1. Kuresaareš, Jamma fihelf., Sere m., hooste ja weiste laat, 3 p. — 6. Wälkas, Peebalga fihelf., 1 p. — 7. Wörul, 1 p. — 10. Walgas, 1 p. — 10. Westeneš, 1 p. — 10. Kerses (Goffenberg), Riitaure fihelf., 1 p. — Kolgowškis, Tirje fihelf., 1 p. — 10. Zoorupes (Kronenberg), Sigulda fihelf., 1 p. — 10. Uues Laignas, Dpekalna fihelf., 1 p. — 10. Ruusenis, Wolmri fihelf., 1 p. — 10. Lemsalis, 1 p. — 10. Moisekaste m., 1 p. — 15. Helmes, 2 p. — 15. Aluksneses, 1 p. — 15. Pudenbrofšis (Schujen), 1 p. — 15. Sestweinas, 1 p. — 15. Smilteneš, 1 p. — 24. Gergles, 1 p. — 24. Ruhjas, 1 p. — 24. Siguldas, 1 p. — 24. Rose ja Roosi m., 1 p. — 27. Uue mõisas (Wissandim.), 2 p. — 28. Killingi m., 1 p. — 29. Korme m., Dpekalna fihelf., 1 p. — 29. Tirses, 1 p. — 30. Kaantsus, 1 p.

Septembri-kuu: 1. Torgo m., Jaama fihelf., 1 p. — 1. Kuresaareš, 3 p. — 1. Dosolis, Leepkalne fihelf., 1 p. — 2. Abjas, 2 p. — 2. Sammistes, 1 p. — 4. Rāpinas, 2 p. — 5. Ruhjas, 1 p. — 5. Leelab (Essenhof), Madaleena fihelf., 2 p. — 5. Laasbergis (Glanden), Aluksnese fihelf., 1 p. — 5. Sindis, 2 p. — 6. Zaakerperes, 1 p. — 6. Westeneš, 1 p. — 6. Bormannis (Treppenhof), Gangene fihelf., 1 p. — 8. Roose, Skuje fihelf., 1 p. — 8. Laudoonis, 1 p. — 8. Zoorupes, Sigulda fihelf., 1 p. — 8. Kulbis, 1 p. — 8. Stofmannis, Kooknese fihelf., 1 p. — 8. Rõuge kiriku juures, 1 p. — 8. Põlwa kiriku juures, 1 p. — 8. Tartus, 3 p. — 8. Gangenes, 1 p. — 8. Puttnekis, 1 p. — 9. Kastnas, 1 p. — 10. Patkūlas, 1 p. — 10. Leeles, Daufawa fihelf., 1 p. — 10. Drustus, Serbene fihelf., 1 p. — 10. Oldre m., 2 p. — 10. Wana-Salafšis, 2 p. — 10. Paides, 2 p. — 10. Muhu

Suure mõisas, 4 p. — 12. Uues Laignas, Aluksnese kihelk., 1 p. — 12. Mõistes, Triikate kihelk., 2 p. — 13. Seltinas, Aluksnese kihelk., 1 p. — 13. Põraweres, 1 p. — 14. Ants-mõisas, 2 p. — 14. Saapsalus, 2 p. — Uudes mõisas, (Lõuna-Garjum.) hakab kolmandal teispäawal Mõhkli-kuul. — 15. Kuresaares, 2 p. — 15. Põltsamal, 2 p. — 15. Koorte ja Salatsi mõisas, 1 p. — 15. Narisemes, Umurge kihelk., 1 p. — 16. Kirepi m., 2 p. — 17. Suntsis, 1 p. — 17. Mõtkenis, 1 p. — 18. Andrus, 1 p. — 20. Wändras, 2 p. — 20. Karmas, 3 p. — 20. Schlotis, 1 p. — 21. Skulteses (Mõjamünde), 1 p. — 21. Paanuses, Smiltene kihelk., 1 p. — 21. Paunes, Madiise kihelk., 1 p. — 21. Kolgowskis, Tirse kihelk., 1 p. — 21. Wälfas (Hohenbergen), Wana-Peebalga kihelk., 1 p. — 21. Jaunas, 2 p. — 21. Mõlites (Reuhall), Madiise kihelk., 1 p. — 21. Praules, Lasdooni kihelk., 1 p. — 21. Sannas, 1 p. — 21. Wolmriz, 1 p. — 21. Baltiskis, 2 p. — 22. Palmi m., Witna kõrtsi juures, 3 p. — Pär-nus, esmaspäaw enne Mõhkli päawa, 1 p. — 23. Stalbas, Straupe kihelk., 1 p. — 24. Lasdoonis, 1 p. — 24. Kamkes, Uue-Peebalga kihelk., 1 p. — 24. Willandis, 2 p. — 24. Wõrul, 2 p. — 24. Lihulas, 1 p. — 25. Purnekis, 2 p. — 26. Tifelis, 2 p. — 26. Tallinnas, 3 p. — 26. Kure-saares, 3 p. — 27. Dogeris, Cergle kihelk., 1 p. — 29. Mõmwis, Aluksnese kihelk., 1 p. — 29. Keetses (Fosjenberg), Mõitauri kihelk., 1 p. — 29. Kooknesas, 1 p. — 29. Unger-piilis (Pürkeln), Aloja kihelk., 1 p. — 29. Wäikes Straupes, 1 p. — 29. Sesweinas, 1 p. — 29. Wibrofas, Maalpiisi kihelk., 1 p. — 29. Gaides, Rubeni (Papendorf) kihelk., 1 p. — 29. Walgas, 1 p. — 29. Tartus, 3 p. — 29. Kawanurmes, Wasteliina kihelk., 2 p. — 29. Keblastes, 3 p. — 29. Rakweres, 1 p. — 29. Mõhkli ja Keila kiriku juures, 3 p. — Jõeläh-mes, nädal pärast Mõhkli päawa. — Raplas, esimesel reedel pärast Mõhkli päawa.

Oktobri-kuul: 1. Kuresaares, 3 p. — 1. Wanas Kaltsenaues, 1 p. — 1. Kaarmas ja Hainastes (Saaremaal), 3 p. — 1. Mõitauris, 1 p. — 1. Triikates, 1 p. — 2. Kenses, Purneki kihelk., 1 p. — 2. Wastsemõisas, 2 p. — 3. Kaunas, 1 p. — 3. Sinoo-lis, Tirse kihelk., 1 p. — 4. Jumurdas, Cergle kihelk., 1 p. — 4. Kauses, Palsmane kihelk., 1 p. — 4. Wirkenis, Ruhja kihelk., 2 p. — 4. Koloweres, 2 p. — Pühajärwes, Ruus-tagu laot, 1 p. — 4. Jõhwis, 3 p. — 5. Wwinurme m., Lohusuu külas, 2 p. — 5. Wõõbsus, 1 p. — 6. Beetoles, Kaltsenaue kihelk., 1 p. — 6. Pirschus (Modohn), Sesweina kihelk., 1 p. — 6. Drustus, Serbeni kihelk., 3 p. — 6. Lust-

nifus, 1 p. — 6. Tarmastus, 2 p. — 7. Wõrul, lina laat, 3 p. — 9. Lemfalis, 2 p. — 9. Dpes, Dpetaalna kihelf., 1 p. — 9. Dgermengles (Altenwoga), Madaleena kihelf., 2 p. — 9. Staales, 2 p. — 10. Kõomõisas, 1 p. — 10. Moisekatis, 2 p. — 11. Laatres, 2 p. — 11. Krootuses, 1 p. — 13. Maaslenis (Marzen), Bårsoon kihelf., 1 p. — 13. Mlag, kivi m., Lahe kõrtfi juures, 1 p. — 14. Lubeja m., Lõõseri kihelf., 1 p. — 15. Lustiweres, 2 p. — 15. Drifu mõisa kõrtfi juures, 2 p. — 15. Weskimõisas, 2 p. — 16. Wõnnus, 2 p. — 18. Lünderis, Sesweina kihelf., 1 p. — 18. Sindis, Tori kihelf., 1 p. — 18. Wõnistes, 3 p. — 19. Kullina m., 2 p. — 20. Karijes, Skuie kihelf., 1 p. — 20. Loobos, Wastfeliina kihelf., 1 p. — 20. Wändras, 2 p. — 21. Praules, Lasdooni kihelf., 1 p. — 21. Kumeistre m., 1 p. — 22. Nissi m., 1 p. — 24. Leijas, Guldene kihelf., 1 p. — 25. Meere m., Palsmane kihelf., 1 p. — 28. Kaarstabas, Sesweina kihelf., 1 p. — 28. Pormannis (Treppenhof), Gougenese kihelf., 1 p. — 28. Wolmriss, 3 p. — 29. Leedurgas, Turaide kihelf., 1 p. — 30. Dodes (Ddenfer), Kalksnaue kihelf., 1 p. — Gewelis (Woblsfahrt), kolmandamal esmaspääw pärast Mihkli pääwa. — Keisenis, Geweli kihelf., selsamal pääwal.

Nowembri-kuu: 1. Tartus, 2 p. — 1. Kusse, Sesweina kihelf., — 4. Ploomes, Smiltene kihelf., 1 p. — 5. Paides, 2 p. — 10. Mustwe külas, 3 p. — 10. Wõrul, 2 p. — 10. Raupes, 1 p. — 10. Kujjas, 2 p. — 11. Weesene mõisas, Westene kihelf., 1 p. — 15. Wigalas, lina laat, 2 p. — 15. Woltweti mõisas, 1 p. — 20. Walgas, lina laat, 2 p. — 25. Wissan-dis, lina laat, 3 p. — 25. Wolmriss, lina laat, 3 p. — 30. Kumeistres, 1 p.

Deetssembri-kuu: 5. Põraweres, lina laat, 1 p. — 6. Wõõbsus, 1 p. — 10. Wõnnus, lina laat, 2 p. — 10. Riias, Jõulu laat kuni 10. Jaanuarini. — 10. Paides, lina laat, 2 p. — 12. Merjamaal, 1 p. — 17. Pärnus, 2 p. — 27. Walgas, saksa laat, 10 pääwa.

Kus piimapüt ehk õlletoop lahti lana pääal, sääal kårblased hulgani kallal.

Brits Martin oli 30 aastat linnas kaupmees olnud ja, et temal kõige selle aja sees midagi suuremat õnnetust ei olnud, waid kõif hästi korda läinud, siis ei wõinud ta jo mitte ilma kapitalita olla. Seda ei olnud tema ka mitte. Pääle oma maja, kõrwalise hoonete, oli temal weel vähemast nii palju tuhandid tagawaraks pandud, kui aastaid linnas kaubelnud. Kuni eluotsani ei tahtnud tema aga mitte kaubalisa sees elada ja muret ning waewa näha, kui wagusamalt läbi wõis saada. Poegi ei olnud tal sugugi ja tütrid üks ainus, seda oma „silma-teraks“ nimetas.

Brits Martin ei tahtnud oma wanema pääwade sees mitte enam linna müüride wahel elada ega uulitsa kiwa tallata, seepärast ostis ta paar wersta linnast ühe kauni maakoha, mis müüa oli ja tahtis sääal ilma mureta elada. Brits Martin wõis seda ka teha. Kui oma maja, tats poodi ja kaubakraami linnas ära oli müünud, oli ta igapäaw kaugelt pääle 50,000 hõbetükki raske. Sähärduse kufruga ei ole jo inimene enam paljas.

Tema ostetud maakoha pääal, mis enne ka rikka mehe käes olnud, seisis ilus maja kõrwalise hoonetega, ilus puiestik, weel ilusam rohtaed ja sääal ümber 50 wakkamaad wäga hääd rammust põldu ja jõekaldal tarmilist aasa heinamaad, mis ta kõif kofku 12,000 rbl. eest oli ostanud.

Siin elasidwad nüüd, Brits Martin, tema abikaasa Helena ja tüttar Maria, rahuliste ja rõõmsaste ühes kous. Brits Martin oli oma wana ea sees korruga põllumeheks ja kärneriks saanud ja asutas omale eeskujuliku majapidamise, mis linnarahwas pühapäiwiti hää meelega waatamas käisidwad. Tema kaunis puiestik, ilus lilleaed j. n. e. tegidwad temale palju sõbru ja iga pühapääw olidwad linnarahwas Weiksaares wäljas, nagu kärblased piimapütti ehk õlletoobi kallal.

See on tõsi, kaunimat kohta linna ümberkaudu ei olnud, kui Weiksaar, lahkedat peremeest, kui Brits Martin, ka mitte. Tema majapidamine, aiad ja loomad olidwad nõnda, et igamees neid rõõmuga wõis näha, temale õnne soowida, ehk teda kaetseda, sedamööda kuida kellegi süda oli, päälegi wõeti igaihte lahkestest wastu, anti süüa ja juua ja maksu ei küsinud keegi. Mo mis sääl wiga wõersil käia? Aga seda peab üttema, Brits Martini majapidamine oli ka wäärt, et teiste silmad seda pididwad nägema, kui aga kaua wastu jõudis pidada. Peremehe süda ei olnud, ehk küll igapidi kiiduwäärt mees, tühjusmeelest ka mitte üsna tühi. Tal oli nagu hanerask rinna pääl, kui teised tema lillest, wiljapuid, lihawaid loome j. n. e. kiites ütlesidwad: „Seda wõib Brits Martin, aga mõni teine mitte nii pea;“ sääl juures jõidwad n'ad tema kohwi ja sõidwad tema rooga, pühkisidwad nokad käikse külgi ära, ja sellega oli kõik makstud.

Kellele Brits Martin oma majapidamist näitas, see pidi ka kõik imeks panema, mis ta nägi. Lihawad lehmad hülgasidwad lautas ehk aasa pääl ja waatasidwad nii lahkestest nagu siidiriides prouad igaihte pääle, kes neid waatama tuli; tema porsad nii walged, ümmargused ja pehmed, mängisidwad rõõmsaste ja olidwad nii lõbusad näha, et anna igaihele suud; tema linnulaut ja hoow — ja kallid aeg — sääl oli nii rõõmus kisa ja kära, kuled laulidwad, kanad kaagutasidwad, kallunid kuljutasidwad ja haned kakerdasidwad, et kõige kurwem inimene sääl juures oma kurwtuse ära wõis unustada; puiestikus pidasidwad laululinnud

oma kontserti, oravad ühe otša päält teise pääle hüipates oma turnimängi ja wiljapuu ning lilleaedas — ära räägi — säääl ajastwad magusad õunad ja pirnid iga mehe suu wet tilluma jo roosid ja lilled — need waatastwad nii lõbusaste ja häbelikul naerul, nagu ehitatud noored neiid igatse otša, et waatjate südamed liikuma ja kõbisema hakkastwad; säääl juures oliwad Martini tüdrukud ja poisid nii priskeid ja wiisipäraseid riides, et igaüks wõis näha, nende käsi käib hästi ja nemad on oma eluga rahul.

Nõnda näitas asi Weiksaares wälja, kõik liitstwad Brits Martini õnnelikuks ja seda arwas Martin ise ka. Aga päästi tuleb wiimaks. Ehk kül tema majapidamine sel wiisil ka rohkestes sisse wõis tuua ja tõi ka — siiski ei olnud temal seda tarwis, sest ta wõis oma intressidest ilma mureta elada.

Kui aga Martinil neid intressi mitte ep oles olnud, siis oles tema kõige oma majapidamise juures ka peagi nälga jäänud.

Kuida nii? Tema majapidamine ei olnud jo mitte hooletu ega forratu?

Sedda kül mitte; aga tema majapidamine oli enam au ja ilu kui kasu pärast, ja tema tutwad ja sõbrad lugemata n'agu kärblaste hull. Kes ei tahtnud teda pühapäiwil ta kena Weiksaare mõisas mitte waatamas käia? N'ad tuliwad parwelaupa pühapäiwil wälja, just nõnda kui kärblased piimapüti ehk õlletööbi kallale; kõige lähemad sõbrad ka weel hargipäiwil. Mis n'ad ära sõiwad ja jõiwad, seda ei pannud Martin kuhugi kirja; t'al oli jo anda ja, kuida ööldud, pühkis keegi nokka puhtaks ja ütles ole terve, siis oli kõik tasutud. Seda kõik oli aga mõtleja inimesel weider päält näha.

Kes tähele on pannud, kuida kawal warblane mõne katkise aida afna ruudu leiab ja säält läbi nisusalwes kostil käib, see teab kül, et julge hallwatimees mitte kaua üksi kümnest ei wõtta ega oma pugu ei täida, waid tutwa kutselõnega: „siit, siit, siit, kõik siit, kõik siit!“ oma juure suguwõsa ja tutwade hulka kofkufutsub ja kaasa

wõtab; ja siis häda salwe peremehele, kui ta mitte aeg-
saste hauku linnu ei mõista teha; see wargade pesakond
mõistab aegamööda ka suure hunikuga walmis saada.
Warblased lähawad jäl juures patsemaks, aga peremees
lahjemaks.

Karwa päält seesama lugu oli Brits Martini wõe-
rastega. Aegamööda leidis peremees, et sellega enam läbi
ei saanud, mis majapidamine sisse tõi, waid pidi intressidest
juure panema. Sa jah, palju külalesti kustutawad leeme-
paja alt tule äre; aga Martinil oli jo, ta ei pannud seda
suuremat tähele ja warblased lendasiwad wana wiisi sisse
ja wälja. Ei telnud kaua, jäl olivad tema nõndani-
metatud sõbrad Weiksaare koha ümber ristinud ja nimeta-
sivad isefestkes naerdes oma pühapääwa lustipaita

„Lagassaar,“

kus alati anti, aga kunagi ei küsitud.

Nõnda läks nüüd iga pühapääwal pärast lõunat asi
edasi, ja Martini süda oli rõõmus, kui wõerad õhtu ära-
minnes kassiküüru tegiwad ja jalgu kaapides ütleiswad,
et L. lin igaw ja jurnud paik oleks, kui Weiksaar (ise
mõtlesiwad Lagassaar) mitte jäl lähedal ei seisaks; mit-
med ei wõtnudki waewaks äraminnes tänada.

Martini õnneks pidi ühel pühapääwal kasulik nali
waele tulema. Nagu iga pühapääw, seisiwad jälle kaetud
lauad rohkaedas ja wõerad hunikus jäl ümber; teenrid
ja ümmardajad lendasiwad nagu pääsukesed sisse ja wälja
ja kandiswad kätte, mis kellegil tarwis oli. Korraga kõlas
ühe suure õunapuult alt laua äärest wali hää:

„Tuhawiihsadapombi! Mis pagana seategu see
on, siin wiletsas kohwimajas, et ma nii kaua pean ootama
ja wahtima, enne kui saan, mis tahan?“

Wanduja oli koguni wõeras mees, kes Weiksaare
külaliste parwega ühes ka senna oli läinud ja muud ei
teadnud mõelda, kui et jäl „suwetrakteris,“ kuida tema
arwas, igamees oma raha eest pidi sööma ja jooma; oma
raha eest aga ei tahta keegi tänada, ei ka mitte kaua oodata.

Nuttu tõttas Brits Martin tema juure, järele küsima,

mis ta tahaks, ja naeris iseeneses, kuidas mõeras juured silmad saaks tegema, kui pärast hinda küsib ja keegi ei võtta. Enne kui Martin tema juure jõudis, pelsis mees tepiga laua pääle ja wandus edasi. Kui aga warsti kuulis, kuidas loud on ja et peremees ennast rõõmustada, teda ka oma sõbrade seas wastuvõtta, aga „trahter“ ehk „hotel“ ei olla siin mitte, ei maks ka keegi selle eest, mis ta saab.

Mees kohmetas kül oma jämeduse pärast esmalt natuke ära ja palus andeks, aga warsti ütles ta peremehele: „Auustatud herra, mina võttan Teie sõbraliku pakumist tänuga vastu; aga lubage mulle maksu asemel Teile midagi ütelda, mis mo südame pääl seisab. Teie püüate suure hoolega, nagu ma näen, niisama majapidada, nagu Teie mesilased (ta näitas sõrmega mesipuude poole). Niisama kui nemad kõigest sest, mis n'ad hoolega kokkukandvad, ise midagi ei saa, nõnda saab ka, ma kardan, pärast Teie lugu olema. Kõik need, keda Teie siin laudade ümber oma toiduga ilma hinnata täis topite, selle pääle võiksin kihlawedada, ei saa pärast Teiest mitte suuremat lugu pidama, kui tühjast mesipuust, kui jääl enam midagi sees ei ole. Kuni raswane olete, saavad nemad hoolega Teid imema, ollete lahjaks jäänud, siis ei anna keegi enam raswatilka tagasi. Mina olen siin kül mõeras, ei tunne neid inimesi, weel vähem nende südant ja mõtteid, agga nii palju ma tean, et inimesed igal pool ühesugused on, ja hääd kurjaga tasuma, on maailma tänu. Ratsuge ometi furd järele, ja nüüd jumalaga!“ Nende sõnadega andis ta oma adressi peremehe kätte, kummardas ja läks ajast wälja.

Brits Martin jäi pea pärani suuga taktajärele waatama, ümises iseeneses ka jämedast ja harimata elumiihist j. n. e., aga praegu ei olnud t'al aega mõera sõnu pitkemalt järele mõelda.

Shtu hilja, kui mõeraste hulk, nagu färbased piimapüti kallalt oliwad äräläinud, istusiwad abielu rahwas oma tultrega wagusi toas laua ümber ja puhkasiwad päewawaewast. Brits Martin imes oma pittawarrega piipu,

rüüpas lonksaawalt marjamiina klaasist, ja siin tuli t'al jälle meele, kirujast külalistest ka omastele kõnelda.

„Kui ma ometi teaksin,“ ütles tema, „kes see weider mees peaks olema; oli pärdif wiis kül, kuida ta mind tänas; aga pea finni, mul on jo tema adres — no, seda saame warsti näha: no eks ole, siin seisab pääl: „Dr. Hoblikas, advokat R. linnas.“ So; sellega on ta mulle tänu asemel hapu sõnu annud, mis keegi muu ep ole teinud; eks nüisugusti pea ka olema; aga just wale ei näita tema sõnad mitte olevad — mis sa arwad, mamma?“

„Mina arwan,“ kostis Helena, „et t'al päälegi ülewäga õigus on. Eks ta wiimaks mitte suur jõledus ei ole, ennast wõera inimeste pärast, kellest suurema hulga waewalt tunneme, ennast igapäaw ja isearanis weel pühapäawal, nõnda piinata ja waewata, kes juu puhtaks pühivad ja oma teed lähawad? Õigust ütelda: minu himu on sest kist ja lagastamisest ammu täis.“

„Minul niisama,“ kostis Brits ja sügas kullatagust; kui ma aga teaksin, kuida sest ilma pahandujeta lahti saada? No ehk mul tuleb üle bö mõni kõlblik mõtte. — Mis ma pidin küsima, Maria, juhtusid ehk nägema, kas Dr. Banner ka täna siin pidi olema?

„Ja muidugi oli ta siin,“ kostis tütar rõõmsalt, „aga ta läks warsti jälle ära, ütles weel haigeid waatamas käia olevad.“

„So; siis oleks ta parem üsna tulemata wõinud jääda; üleühtse ei tea ma mitte, mikspärast ma seda inimest ei wõi sallida, ja tema ei ole mulle ometi midagi paha teinud.“

Tütrel oli, nagu oleks teda mõni sipelgas kleidi al hammustanud, kargas ruttu ülesse, ja läks teise tuppa, kui oleks t'al jälle kes teab mis talitust.

Banamees waatas naeratahes taffa järele ja ütles emale: „Mis sa arwad, Leenken, meie Marial näitab kirp kõrwas olevad? Ma usun, tema meelest wõiksinwad kõik teised tulemata jääda, kui aga Dr. Banner tihti siin käiks. No, tubli ja tark mees ta on, seda peab ütlema,

ja haigib on t'al toherdada, et sööma ega magamise aega üle ei jõe."

"Ja priske ning sirge on ta, nagu kõrkjas, ja wiisakam, kui kõik teised noored mehed meie linnas," ütles ema ja temal näitasivad tütreka ühesugused mõtted olemad.

Hää küll, wana Brits Martinil tuliwad aga jälle tundmata külalise sõnad meele ja hakkas järele mõtlema, kuidas tema sõbrade pala armastus natuke jahedamaks võiks minna. — Nõnda läksiwad täna magama.

Hää nõu oli ka üleöö tulnud; sest kui Brits Martin teisel hommikul ülestõusis, istus ta naeratades oma kirjutuse laua ääres, mõtles enne piipu tõmbades mõni aeg järele, siis pistis järgmise kirja ülesse:

"Austatud ja armas sõber! Alkiste juhtunud puudus sunnib mind Teie käest rutulist abi paluma. Minul on wiimisel ajal mõnesugused äpardused ja kahjud juhtunud, mis mind, kui ma hää sõbrade käest mitte abi ei leia, oma Weiksaare sunniwad äramüüma. Ma palun seepärast wäga, mulle teada anda, kui palju ma Teie abi pääle võin loota, sest et Teil oma rohke wara poolest mind awitada mitte raske ei saa olema. Rõpetuselt palun weel, minu kirjast ei kellegi wastu mitte sõnakest lausuda. —

Teie truul sõber

Brits Martin."

"So," ütles kirjutaja rõõmuga, kui see nüüd mitte luttikate wastu ei awita, siis ma esiotsa paremat rohtu ei tea; paha lugu on aga, et ma selle kirja vähemast paar tosinat korda pean ära kirjutama, siis saame näha, kas Dr. Hoblika rohi awitab ehk mitte."

Lähäme meie nüüd salaja ühe kirjutuse kambri nende paar tosinat Martini sõbrade seast ja kuulame, mis sõnadega tema kirjaliku palumist wastuwõetakse.

"Mis tuline ja — —" kuuleme rikka kontoristi W. kiruwad, "tema tahab minu käest raha laenata! See wana ees! Kui alles kaupmees oli, on ta mul mõndagi suutäit ärawõtnud, nüüd wanas põlwes on ta nagu meeletu pillama ja lagastama hakkanud — jäh, nüüd

raha otjas ja „Lagassaar“ ka minemas — paras, paras! Mina temale raha laenata, siis oleksin ma jo päris narr — tahaksin teada, mis eest? Nagu see juba raste tül ei ole, iga pühapääw oma palehigi sees palama ilmaga Lagassaare wälja läia — mitte kopikut! Tulewa pühapääw läheme kohgile muiale.”

Enam ehk vähem on wist teised 23 niisama mõtelnud ja ütelnud, sest lähemal pühapääwal oli Weissaare aedas ja puiestikus nii wagune asi, et rohukaswamist wõis kuulda. Wastu õhtut tuli weel ometi üks küllaline ja see ep olnud keegi muu, kui noor Dr. Banner. Martin wõttis teda lahkestest wastu, ema ja tütar weel lahtem ja igauks neist pani jääb midagi imeks. Maria pani imeks, et isa Banner'i nii lahkestest wastuwõttis, keda ta jo mitte ei ütelnud sallida wõiwad; arst pani imeks, et Weissaarlastel nii lahked, rõõmulised ja rahulised olwad, kui ometi raha puudus ja koha äramüümine neid oleks pidanud maharõhuma ja kurwaks tegema; Prits Martin pani imeks, et Dr. Banner temaga natuke nelja filma al palus kõnelda; majaema pani imeks, et tulewane wäimees juba täna õhtu kosjajutuga tuli, sest mis see muud wõis olla, mis ta nelja filma al isale ütelda tahtis. Kõik neli imekspanemist oliwad aga ilmaasjata, waid wiies asi tuli weel juure, mis pärast kõik neli naerdes imeks paniwad ja see tuli nõnda.

Kui wana Martin ja Dr. Banner nelja filma al oliwad, ütles Banner kuulnud olemad, et Prits Martin oma weikse mõisa wõlgade pärast tahta äramüüa ja see olla temale südamesse pistnud. Temal olla wanematest weike kapital, mõni tuhat rubla päritud, ta paluda, et Martin keda iga filmapilk, kui tarwis on, wõtaks pruukida j. n. e.

„Kes pagan on Teile selle karu kulla pääle sidunud?“ küsis Martin ja lõi käsfi kofku. „Mitumal, minu kapital seisab puutumata ja raha puudust ei ole mul weel meelegi tulnud.“

„Aga Sumala pärast,“ ütles Banner, „kõik lin on

jo seda kisa täis, et teie võla pärast oma mõisa peate tahtma äramüüa, ja see, ja see, ja see — ta nimetas siin mõnda, ütlevad seda musta walge pääl teadwad, et Teie oma mõisa pidada äramüüa."

Brits Martin hakkas suure häälega naerma, võttis Banneri käest kinni ja ütles: Bea saab kõik linn ka seda kisa täis olema, kuidas mina kõrblased oma piimapiüti kallalt ära ja warblased niusalwest wälja olen saanud. Suure hinna eest oleksin ma näha tahtnud, kuidas need häbemata warblased ühele teisele salaja teada andsiwad, et mina nende rahakukru kallal olla wenitanud, ja laenata tahtnud. Üst on iseenesest tõsi küll, aga sündis selge naeru pärast. Nemad rippusiwad nagu puugad minu külges, ja imesiwad minu raswa, ma olen neile natuke pipart nina pääle riputanud, sääl lastsiwad warsi lahti ja kisaswad nüüd, nagu tahta mina nende raswast elada. Ah! ah! ah! elagu Dr. Hoblikas, tema aptegi sedel on väga hää olnud. Ah! ah! ah! — Leid aga mo noor sõber tänan ma niisama südamest, kui oleksite mind tõeste hädas oma waraga awitanud, aga tarwis ei ole seda mitte. Mina olen kord ka tohtri wiisil inimeste käe randmes weretuksumist katsunud ja nemad on mulle ilma küsimata oma keelt näitnud, kust näha wiisin, kuidas lugu nende seestpidise terwisega on.

Ilm oli juba ammu pimedaks läinud, kui tohter jumalaga jättis ja linna tagasi läks. Maria läks teda küünlaga saatma ja tojaust võõraks riivi panema.

Tüü aega läks mööda, enne kui tütar jälle tuppa tagasi tuli.

"Teie ei saanud wist kaheteste üst lahti eht sina pärast üst riivi mitte taha," ütles isa tütrele ja tegi sääl juures nii weidrad mofad.

"Ma saatsin tohtri kuni hoomiwärawast wälja," ütles tütar punetades, sest Muri oli juba hoomi pääle lahti lastud ja tema ei tunne weel tohtrit."

„Sm, hm,“ ümises wanamees ja tegi uueste jälle weibrad mokad.

Teeniad tüdrukud, neil on mõnikord ime teravad filmad ja kõrvad, sosistasi juba selsamal õhtul, Dr. Banner ja Maria olla üle hoovi minnes teine teise ümbert finni hoidnud, nagu kardaksivad n'ad mahakukkuda, ja hooviväramas olla nende suud nii teine teise ligi juhtunud, nagu pääsukestel, kui poegi süötvad, ka olla mõned sääl iseäranist matsutamist kuulnud, — aga tüdrukud lobisewad ikka palju, see wõis muidu tühi jut olla.

„Aga seda pean ütleva,“ ümises isa Martin jälle, „et see pagana tohter Banner esimene tubli noor mees on, ja kuidas ta minu vastu hää on ja mind armastab, seda on ta mulle täna õhtu jälle näitnud; ja jah, Maria, sina ei usu mitte, kui hää ta minu vastu on; ma tahaks et ta iga õhtu lord linnast wälja tuleks ja meiega ühes süöks ja jookks; aga teada tahaksin ma ometi, mis sest alalisest wäljatulemisest wiimati wäljatuleks, — mis sa arwad Maria?“

Punetand laps lõi filmad maha, hakkas isa kaela finni, aga ei saanud midagi kostetud. Prits Martin oli nüüd omad kärblased ja warblased majast wälja saanud, aga Dr. Bannerist ei saanud ta mitte lahti, ei tahtnud ka. Esimalt käis ta rohkem nädala takka, pärast iga nädalas ja seda hiljem juba iga päew Weiksaares wäljas, ja waewalt oliwad paar kuud möödaläinud, sääl helises korraga ühel pühapääwal saksa kiriku kantsli päält: „Meie kohus on ka Sumalat paluda, et abieliu meie keskes auu-
faste saaks peetud. Abielusse tahawad heita ja saawad esimest lorda mahakuulutatud: peigmees Dr. Bernhard Banner siit linnast ja pruut Weiksaare päris omaniku Prits Martini tütar Maria Martin. Kellel ütlemist, see nüüd, kellel mitte, see wait j. n. e.“

Aga seda oleksite pidanud nägema, kuidas mitmed emad kirikus pääd kofku pistiswad ja mitme tütardele nina-

tesed norgu jäiwad; sest salalootuse paelakesed, mis nende ja kena tohtri wahel oliwad seisnud, saiwad äkiste katkestatud. Nii mitmed noored neiud, keda Banner enne uulitsa pääl oli teretanud ja mesimagust nägu ja sõnu selle eest palgaks saanud, läksiwad nüüd temast külmalts mööda, aga tema nendest niisama.

Kui Weiksaares pulmad tuliwad, oli Brits Martin Dr. Hoblika ka pulma kutsunud, ja pulma ajal tänas Martin, kui mõlemad jälle sellesama wana õunapuu all istusiwad, kus Dr. Hoblikas kolme kuu eest lord nii oli kirunud ja lepiga laua pääle peksnud, südamest selle häädõuu eest, mis ta sel pühapääwal tema käest saanud, õnneks wastuwõtnud ja selle järele teinud. Söödikuteft oli ta lahti saanud ja „sõbrade“ tänu tundma õpinud. Rõõmupäiwil on n'ad kül parawewiisi laua ümber, nagu kärblased piimapüti kallal, aga häda ajal lähäb neid 120 tükki tofina pääle.

Weiksaare rahwas elastiwad aga rahuliste ja rõõmsaste edasi, talwel enamiste linnas, suwel wäike mõisa pääl, ja kui wana Brits ja Heleena wanaisaks ja wanaemaks oliwad saanud, saiwad nemad oma lastelastega uueste jälle nooreks, ja kui mõned tõsised sõbrad neid linnast waatamas käisiwad, oliwad n'ad uhked oma lastelapsi kätte pääl kandes ja sõbradele näidates. Paha insektide wastu oliwad n'ad hääd rohtu leidnud ja nõnda neist lahti saanud; kui linna uulitsal mõnikord weel wastutuliwad, pöörsiwad häbipäraft teist teed, Martin naeratas, uimises iseeneses kärblastest ja warblastest ja kõmpis edasi.

Wõib olla, et mõni Martini juhtumisest hääd eesmärki leiab — wastuwõtta ja järeleteha on teelmata.

Maailma-näitused.

Meist on meie lugejad ehk paljudgi juba kuulnud, aga wist mitte palju weel näinud. Näitusi, olgu nemad suured ehk väikesed, asutakse õpetuseks. Kõige suuremad näitused, kellest kõige maailma riigid ja maad, kus enam ehk vähem haritud inimesed elawad, osawõtavad, on muidugi kõigesuuremad ja nimetatakse maailmanäituseks. Meist vähemad on niisugused, mis ühes riikis ehk maal asutakse ja keda meie riiginäituseks wõiksite nimetada; nende seas on ka näitused, mis mõne iseäranis wabriku- ja käsitööde awaldamiseks asutakse, nagu enne Peeterburgis ja mullu Moskwa linnas asutati. Sälle vähemad on kubermangudes, maakondades ehk ükshku maa jauskondades asutatud näitused, olgu nemad käsitööde, põllusaagi ehk ka seganäituseks asutatud, kus igast ühest igaihele midagi näha on, mis ta oma kasuks õppida ja tähelepanna võib. Meie teame jo, et niisuguses asjus kasulikum on peutäis näha kui sületäis kuulda. Näitused ei ole rohkem haritud riigides mitte enam uued ega aruldased asjad ja mida tihedam neid ühel maal asutakse ja peetakse, seda rohkem waimuharimist ja rahwa intelligentsti nemad tunnistawad. Kus kõik tööd ja talitused, olgu käsi- ehk wabrikutöodes, põlluharimises, loomadekaswatamises j. n. e. wanast harjunud paiga pääle seisma jääwad, edenemist ei nõua, igaüks oma tööd hääks kül ehk kõigeparemaks peab, sääl ei tunnistata see muud midagi, kui et rahwa waimuharidus ka ühe paiga pääl kammitas seisab. Kui üht wiga ei oleks, siis ei wõiks teine wiga tulla. Kus aga näitusi asutakse, sääl on nemad jälle suurema ehk vähema waimuerkuse tunnistajad; sest mida suurem osawõtmine, seda ergem ja terasem, mida vähem osawõtmine, seda umbssem ja tuimem rahwa waim. Meie Baltimaal on näitused alles noored ja seepärast nõrgad taimed. Paar korda on neid suuremal mõõdul Riigas katsutud, korda kolm ka vähemal mõõdul Tartus, kord Tallinnas, Willandis, Rakweres, Lihulas, aga osawõtmine nende poolest, kellele kõige

enam näitust tarwis on, oli esiotsa kõhn kül. Smeks ei ole seda panna, sest kõik haffatused on ikka raske ja seda raske, mida vähem rahwa waimu haridus ja mida suurem tema õpetuse puudus enne olnud. Mis meie koduste näituste osawõtmistest seamaale siin ehk sääl weel laita on, saab lootuse järele edespidi ka kiita olema. Niisuguses lootuses ei wäsi ka „Liwiſelts“ põlluharimise ja käsitööde edenemiseks mitte ära, ka tulewal suwel siin Tartus jälle uut wäljanäitust asutada, sest et tema edespidist kasu tunneb, ehk kül seamaale näitused ise oma kulu weel ei jõudnud kanda, waid selts pidi omast taskust puuduwa kulu juure ohwerdama. Nõnda on ikka ja igalmaal pidanud sündima, kus ergema arwu ja mehisema südamega isamaa pojad oma kaasinimeste kasu pääle üle öla ei waatnud. Mis hää teame olewad, seda tehkem ja ärge waatkem kulu ega waewa pääle. Mis ruttu ei tule, tuleb pitkamisi, aga siis ka seda kindlam ja jäädawam. Wähemaid wäljanäitust oli siin ja sääl juba ennegi, ehk kül esmalt ikka Inglismaal; aga maailmanäituste isa böldakse Inglismaa kuningana abikaasa, kadunud prints Alberti olewad, kelle pääs see mõtte kõige esmalt olla elama tärkanud, üht suurt maailmanäituse asutust katkuda. Seda on nüüd juba paar kümmeaastat tagasi. Londonis oli esimine maailmanäitus, kuhu maailma maadest kõikisugu kõige paremaid ja imelikumaid asju näha wiidi ja kuhu mitte üksi Englased, waid ka muialt maade inimesed, kellel võimalik oli, kottutõttasiwad maailma imet nägema. Seitsaadik on nüüd näituste kasu ja kahju üle küllalt kõneldud ja kirjutatud saanud. Niisama kui wäikema näituste juures, on ka maailmanäituste poolest üks osa waidlejaid kõik niisugust ettewõtmist tühjaks tööks, kuluks ja waewaks nimetanud, mis muidu edewuse ja uhkuse pärast saada asutatuud ja kellest midagi kasu ei olla. Nõnda ütlewad enamiste need, kes maailmas kõige edenemise wastu seiswad, ehk kellegi edenemise sõbrad ei ole. Muidugi on neil mõnes kõrwalisemus asjas ka õigus. Teine osa — ja need on juba

ergemad — saidwad aga peagi aru, et wäljanäitused meelemõtteleja inimestele suureks edenemiseks ja kasuks peawad olema. Põhjusemõtte on hää ja laitmata, nõndasama ka ettesäetud märk tulus ja kasulik; aga et inimeste tööde ja ettemõtliste juures ka palju tühjusemeelt ettetuleb, mis tühja koorega kõrgistada, hiilgada ja läikida püüab, ilma et sisu suuremat wäärt oleks, — kes mõistlik hakkab seda kõhegil muial ehk maailmanäituste juures salgama. Kui iga näitus igakord mitte ettesäetud märkele ei jõua, siis tuleb see osast sest, et inimesed seda, mis n'ad waimus ja mõttekujus juba walmis näewad olewad, ilmsi ja igapäwases elus mitte nii täielikult tehtud ei saa, osast ka sest, et iga uue maailmanäituse pääl ikka jälle uusi asju juure tuleb, kelle pääle enne ei teatud mõttelda ja uuemad mõtted ja tööd päriwad ka oma platssi ning ei taha ennast mitte alandlikult endiste alla heita. Kõik näitused, nimelt maailmanäitused, peawad jo võimalikult täieste inimeste igapäise elu, tööde, tarkuse ja waimohariduse kaju näitama, aga mitte üksi seda, waid nende pääl peawad rahwad rahwaid nende tööd ja mõistust tunda saama ja igauks omaga kõrwu panema ja säält õppima, mis ja kelle käest midagi õppida tuleb, ühel hoobil peab ka rahwas rahwast nägema, misjugused tööd ja asjad nende wahel kaubaajamiseks kasulikud wõisfiwad olla, j. n. e.

Mis tänawusest Wiini maailmanäitusest võlida, on see wissist suurem olnud, kui kõik endised Londonis ja Pariisis enne seda; see ei wõinud ka teisiti olla, sest iga näitus lautab näituse tundmist ja kasu ikka laiemale ja sunnib tulewat näitust oma ruumi suurendama ja laiendamata. Wiimne maailmanäitus 1867 Pariisis, oli juba nii palju uudist juure toonud, et mitte üksi maailma rahwaste tööd ja kunsti w., waid ka rahwa igapäawast kodust eluwiiist ja kumbeid elawalt hakati näidatama, see on, nende majasi, koolisi, sööki, jooki, kõrtsisi w., misläbi näituse waatjatel niisama oli, kui oleksiwad nemad igal maal ise maad ja rahwast kodu waatamas käinud. Seda

kõik tehti tänawu Wiini linnas suuremal mõõdul, kui 6 aasta eest Pariisis.

Tuhanded lähäwad kül niisugust näitust enam ehk vähem lustipärast vaatama, tuhanded aga ka õppimise pärast ja nende wiimaste pärast peaksiwad nüüd kõik näituse asjad nii kasulikult ülesäetud saama, kui iial võimalik, et vaatjal ferge oleks äranäha, mis igaüks maa teha ja walmistada võib, ja kui kangel iga maa wabrikute, käsitööde ja walmistamise seisus praegu on. Pariisis olla kõige produktide ülesäädmine 1867 mõnufam olnud, kui tänawu Wiinis, see on arusaamine ja tähelepanemine olnud jään fergem kui siin. Maailmanäitused ei pea mitte üksi näitama, waid näitus peab ka ühel hoobil õpetama, ja sellepärast kõik asjad nõnda ülesäetud olema, et vaatajatel võimalikult ferge oleks jäadamat õpetuse kuu ehk pilti kaasa wõtta. Kuida võibud, Wiini maailmanäitus, nii suur ja tore, kui ta oli, on selle poolest tähelepania vaatajatele vähem kasu faatnud, kui Pariisi maailmanäitus.

Sellepärast, kui jään wäljasäädmise poolest üht ehk teist wiga on olnud, siis oliwad need üksi wälispidised ning ei wõinud üleüldist kasu, mis niisugune suur ast faadab, ärakeelda ega rikkuda. Kes iial näitust vaatamas käisiwad, olgu ka suurem hulk seda muidu lustipärast teinud, keegi ei wõinud näituse platsilt äraminna, ilma et tema midagi ei oleks õppinud. Suba maailmanäituse hoone oli nii suurelt ja imelikult ehitatud, et iga inimene imeks pidi panema, mis inimesed meie päiwil kõik walmis teha wõiwad. Ja mis oli jään suures hoones ja tema fõrwalistes ruumides kõigist maailma nurgadest näha toodud! Iga maa ja lin, kes osawõtnud, oli oma kõigeparemaid asju wäljapannud. Kuhu vaatajad iial filmad pöörafiwad, jään seisis terwe maailm nende filma ees, et niisugune vaatja puust ehk luust oleks pidanud olema, kellel kõik see mitte tähtjas ep oleks olnud. Olgu jään kõik näituse asjad, kust maalt il tahes kottusaadetud olnud, kõigepeenemast nõelast, kuni kõige rängema suure-

tükkini, niisama kõik muud suured ja väikesed asjad, — imelik ja õpetlik oli wissist kõik, mis silm nägi. Mõtlesja inimesel seda mõnusaam, mida selgem ta teadis, kui mittu sada ja tuhat aastat seals tarwis oli, enne kui inimesed nii kaugele said, et seda kõik wõiswad teha, mis siin näha ja waadata oli. — Nõnda on siis kõik suuremad ja vähemad näitused inimeste elu ja tööde edenemise kujud ja pildid, keda nähes iga õiglase inimene südamest peab soovima, et sõad ega tülid niisugust kasulikku edenemist mitte kinni ei peakswad ega ära ei rikkufswad.

Tohtri tülinad.

Mõni arsti sõna maenitsusets neile, kes
arstid ei ole.

„Küll aus kulla tohtri herra annawad ikka mulle rohtu sissewõtta, mul walu wäga suur!“

„Aga, armas inimene, mis seestpidine rohi selle paise peab terweks tegema? Kus ja nii kaua oled temaga jäänud? Seia oleks ammu abi tarwis olnud.“

„Sauna Siim mulle ikka andis ka määret pääle panna ja Karja-Kadri käest sain niisugust seemet sisse, ja luges ka sõnu pääle. Gestotja nagu ka tahtis paremaks minna: ei aidand ühtegi, läks seda hullemaks!“

„Seda ma arwan. Kas mõistmata tego ei pea iga asja hullemaks ajama? Sõna ja seemne ja määrega wõiwad aga sõgedad mäda ja liigliha paise seest kaotada! Siin peab lõigatama, ja kohe, kui abi tahame loota. Näita jalga siia!“

Tohter sirutab käe oma riistofasti ppoole wälja:

haige aga ruttu ja ruttu nartsud jälle haige koha ümber: „Lõigatama? Sumal hoidku, aus herra, kust minna lõigata lasen! Kui tohtriherra tõist abi ei tea: mina oma liha sisse torkida ei lase!

Kus on arst, kellel niisugune kõne tema ja haigete wahel mõeras oleks? Kes kümmes korda ei oleks näinud haige omast uksest väljalonkawat, niisama tark ja hädine nagu ta tulnud, — täädupärast, et siis takka järele Sauna Siimu ja Karja Kadriga koos hinge jõuust tohtert taga sõimati, „kes ka tahab tohter olla ja ei oska rohtu hädale leida,“ muud kui et „nagu esimine lihunit ja rasboinik inimese liha lõikab!“ Mis eest siis arst rohtude pääle on õppind, kui ta rohtudega terweks ei tee? Enne suigub tõbine surma suhu, kui ta oma aru omas haiguses arsti aru alla heidab. Eks ole jo ta oma ihu! Mida vähem ta asjast aru saab, seda kiusakamaks ta selle mõtte juure jääb: arstil ei olewat ses asjus muud midagi kui rohtu anda. Lugeb mõib wiie sõrme pääl neid ära, kellele seletust maksis anda, sest et nad aru oskasiwad saada. Kui arst mitte nende aru ei täida, s. o. imet ei tee rohu läbi, siis on ta rumal ehk petis. Ehk kas ei ole nõnda? Olen seda sada korda ise näha ja kuulda saanud, ja pahandanud juures küllalt, kui haige enese sõgedus kindlat terwist tagasi tõukas sellepärast, et se mitte tema mõistusega kokku ei süündinud, waid arsti aruga, kes kuus ehk kahelja aastat selle haiguse tundmise pääle õppinud! Mäagi oma hing rinnust: mida enam sa temale mõistust püüad pähä walada, seda kindlamalt ta usub, et sa aga so oma pärast ja sest et sa temast ei hooli, ta haige ihu kallale tüüdi! Tuleb aga arst hoopis noaga haige ligdale, siis tõusewad kõik wana Testamendi ohwritallede kadund kujuk ta silma ette liikuma, ja ta on warsti walmis, ennast nende hulka arwama. Eks sa siis wõi temale rohtu anda, et terweks saab? Sellsa jo arst oled! Mis kohut temal enesel siis selle juures weel mõib täita olla?

Haigus aga ei ole mitte õuest sinu kallale karganud kirp, seda arst nakatabes küüne al võib suretada — ühekorraga! Arst ei ole ka Snnistegia, kes imetegusi võib teha. Ilus lugu oleks küll, kui tänagi päivil veel mudariismega maast ja sülepiisaga suust pimedat võits nädijaks ja kurti kuuljaks teha. Tänamu tahab taeva Taat aga inimese mõistust pääst imetegejaks ja imenägejaks. Sest meie päivil sünnivad kõik imeloud väga loomulikul viisil, haigus ja terwis ka. Sest on nüüd mõnel mehel kahju küll, tihti haigel, kes ilma imeteota läbi ei tahta saada, ja sellepärast oma tarkusega igal pool wähele tüübib, kus inimese aru aga arsti harjund pääst otsust peab andma; kõige enam aga ja viete alles on kahju sest — arstil! Tema saaks jo muidu palju hõlpsamine oma haigetega õigeks, 'poleks tal tarwis sõnawõtmist nõuda ja usaldust haigete käest, sääal, kus nad omalt poolt uskuda ja sõna kuulda ei tahta, ehk küll iseennesest mõista, katsu ja teelu juures nende aru arsti aruga kokkõia ei wõi. Aga räägi neile seda, et nende eneste aru siia ei ulata, niisuguse asja juures, „mis nad ometi ennegi näinud, sääal ja sääal,“ — küll sa siis kuuled, kui osawad nad on! „Tagaõue Toomast se rohi ometi weetõwest päästis, mis siis meie Hansu ei pea seefamagi aitama? Tohter aga ei tea ise tühjagi!“ — Kas ma nüüd wõin minna hakata, temale pitkalt ja laialt seletama, et „weetõbi“ kellegi iseenesest tõbi ei ole, waid aga seestpidise kange wea väljaspoolne märk. Et pärris haigus, mis „weetõwe“ nimel ja wiisil ennast ilmutab, kolmest neljast kohast võib tõusnud olla? Et se „weetõbi,“ mis Tagaõue taadil haigest neerudest ehk südamest võib juurdunud olla, Gesõue eidel makjast ehk muust paigast võib idaneda? Et sellepärast hoopis tõist wiisil üht tuleb arstida, kui teist? Niisuguse seletusele oleks haigel ehk tema targail rawitsejatel niipalju eesõpetust tarwis, et ta õppind arst peaks olema, nagu mina, kui ta mo katsu ja teelust asja järele aru tahaks saada! Siia nüüd oleks seda usaldust tarwis arsti targema aru

kohta, mis haiged ja haige omased nii suure himuga nõidade imetep nägemiseks ärakulutavad! Eht mis Sa arwaks sest, sõber, kui ma So põllale tuleks kewadisel ajal noore orase ette ja ninatargalt noomiksin ja imetspaneksin, keelaksin ja käsiksin: „Üh, Hans eht Peeter, kuidas Sina siis nüüd nii kaua oodata tahad, kui wili walmis saab? Eks Kreeka- ja Italiamaal ole nii sugusel ajal nüüd just lõikus käes? Wõta säält talupoegilt õpetust ja lõika Sina ka!“ — Eks Sa ei kostaks paha meelega: „Armas tohtriherra: haiguste pääle eht wõite tark ja tubli küll olla, aga minu põllud jätke rahule, sest ei jätku Teie tarkus ammugi! Seemne ja lõikuse ajad, neid tunnen mina, ja mis Kreeka- eht Itaalial talupojale õige tulus wõib nüüd teha olla, se ei sünni Gesti talupoja kohta kuhugi!“ Nõnda mõistlik mees räägiks, ja t'al oleks sula õigus. Seesama mõistlik mees aga wõib kõige wagusema ja omast meelest wäga õige südamega tohtriks nimetada: „Sedel kadus küll ära, aga oli ikka niहुके walge pulwer, õige mõruda maoga, küll herra ise täadwad ja „seda mulle ikka jälle annawad! Se kergitas kohe.“ Selle järele nüüd otsigu arst rohto, mis ta „ise täab“ ja mis „kohe kergitab,“ muidu häda temale! Toho, kas suhkur ja pülijahu ei ole mõlemad walged? Sõtku nüüd suhkruks saia ja wala jahu kohwi sekka, siis oled weel ikka targema tembu teinud, kui tohter, kes nimetamata hulga walge pulwriks seast loodab selle wälja leida, mis „kohe kergitas,“ — ilma et Sa ise omast kohast ometi sedagi weikest kohut wiitsisid täita, et rohusedeli, mis selleaegset haiguse olekut arstile näidata wõiks, hoolega ülewel hoidsid. Aga arst olema ja imet tegema, on paljas üks haige meelest, nagu arst olema ja sõimatud saama, seesama üks on, kui sa tõbise walu mitte nagu käega küllest ära ei pühi.

Sues aedast kaswab sul õunapuu. Seemnest sai taimetse, taimetsest kaswab tüi suuremaks, lähäb kangemaks, ja et tal kässi külges ei ole toitu suhu pista, ajab ta juurikad maa sisse ja oksad lehtedega wälja tuulde,

säält jõudu omale ja rammu eluks korjama; loob õisi ja viimaks wilja — kõige paremat ja rohkemat siis, kui ta kõige kangem ja rammusam. Siis aga lähemad lehed vähemaks, oksad kuivavad ära, wilt jääb tagasi, — sest mahla rammu ei ole enam küllalt, ta kuivab ära — esmalt jaoskaupa, siis ülepea, kuni ta puruks surnud on. Wiimsed matused teeb t'ale söödikute ja ussikari, kes jo ikka kuinud, surnud asjus pesapaika otsivad.

Ennäh! puhas inimese elo kaju — ihu poolest. (Meelt, mõistust, hinge sees, kõne ja käiku täadu pärast puul ei ole.) Mõlemad on n'ad tül looduse avaldust, siindides, kasvades, närtšides ja — surres, kui söödikuid toidavad. Jõudu kasvataada, ehk ometi koos hoida, se on mõlemile esimiseks kasvaks ja sääduseks, jõuu ilmaaegne raiskamine esimine keeld terve, mida enam siis haige ihule! Kui nüüd haige puu ei oska wastapanna ja kiuselda: „Miks kärner siit torgib ja säält lõikab? Se on terve rumalus?“ — waid waguši kannatab ja siis pärast peremehe targemat aru wiljast äratunneb: miks siis haige inimene arwab kõne ja keele sellepärast saanud olewat, et oma mõistuse puudust ostamata kõne ja kiusuga arsti wasta awaldada? Kärner täab: mida parajamalt juurikad ja oksad maa ja õhu seest tarwiliku mahla kõige puu kärjedest läbi puu sisse imitsewad, seda kangemaks ta lähäb ja seda kauemine ta wastapaneb; arst täab: mida parajamalt haige ihu toidetawat jõudu terweks wereks wõib muuta ja säääl koos hoida, seda rohkem jääb t'al termist ihusse kofko, seda rohkem jõudu kosuda ja wastapanna, kui seest ehk wäljaspidised tormid ja hädad kallale püüdwad. Tükib aga nüüd paha pind ehk wigased oksad puud rikkuma, siis täab ometi kõige paremine tubli peremees ehk kärner: mis senna parata. Ehk millal tuli ilal mõistlik mees waele segama, kui kärner, nuga käes, liigokjad ja lupud mahakärpis ehk sõlmed silendas: „Mis Sa teda piinad noaga? Sa teed t'ale haiget. Eks Sa wala wärsket mahla t'ale sisse!“ — „Sõge,“ kostaks asjatundja; „kas ma Jumal olen? Kas ma esmalt lõikan jõuu üle-

aru imejad küllest ära, küll ta siis wärsket mahla ise omale forjab!" See küsamine noa wasta oleks niisamane sõge, kui, nagu ülemal haigel suur paise ehk liigliha külges kaswab, ja ta tuleb arsti käest seestpidist rohtu selle wasta pärima. Muidugi ehk teeb „haiget" mõnikord lõigates, nagu iga kärpimine, aga mõnikord ka ei teegi, kui ma paise lahtipistan ehk lõikan, n'agu liigossa puu küllest; aga kas Sul siis nõnda nüüd hää on? — Ehk kusagil on Sul ihu külges rikku läinud sõrm ehk muu mädaneja liige, kellest arst selgeste täab, et ta ei parane, waid rifub aga oma rojase werega kõige terve ihu rammu soutumaks ära; Sina aga seisad käte jalgega lõikamise wasta ja lased parem ihu hukka minna käes, enne kui noa kallale tulla: kas Sa ei ole n'agu puu, keda wärsket mahla sisse kallamisega peab termeks tehtama? Seestpidine rohi on hää küll mõnikord, kui wäljaspidise häda juur ära on kadunud; kui aga haige mõistmatal wiisil kõik imeteod seestpidise rohu käest nõuab, mis enese küs selget mõistjat aru ei luba toimetada, siis on tõeste kergem tihti, puu tohter olla, kui inimese tohter. Kellel peaks siis suurem kahju karta olema selle tõrkumise kallal, arstil ehk haigel? Tema kaebab aga oma abi tagasi tõukamist, Sinul aga on eloajani pödur keha tagawedada — kui mitte wast surm koguini ruttu rumaluse nuhtlejaks ei heida.

Kas se nüüd on ükšine asi, mis arsti tööd haigewoodel nii rängaks ja tihti ilmaegsels teeb? Küllap ka! — Olgu siis nüüd: tohter võib ehk tõeste seestpidise haiguse wasta seestpidist rohto anda: millas se on siis, kui haige oma häda arstile arstida toob? Kas 'pole tõsi: kui Sauna Siimu sõnad ja Karja-Kadri salwid ja poole tofina nendesarnaste sortside ja tuulepuhujate arstimised iseenesest juba hädist keha puruks on raisku ajanud, et termise tulil kuumeforda raskemaks ja igawamaks läheb, kui muidu oleks kestnud — kui ülepea weel kätte tuleb! Sõnad, nõiatembud, mõnikord weel saunad ja mis, tulgu Sumal appi, jääb kõik ettewõetaks: kui palju aega peab weel äratuluma, enne kui meie rahwa usaldus niisugusist petise

tempudest lahkeb! Iseäranis oleks mul siin nurganaiste arstijaid läbisugeda, neid külanaisi ja priiivolilisi ämmaeita, kelle hinge pääl mõni noore lapse ja lapseema elo on, ilma et haige ehk haigetalitaja seda usub! Pärast seisab siis arst üsna hingewalus jõleduse tegude ees ja tema meelest on, kui peaks ta kõige kümne sõrmega ei tea, kas enne haige, ehk haige toherdaja karwu sasima — aga mis ja siis enam parata võid? Ma olen lapsi näinud, kes — tõeste mitte kurja pärast! — arsti alles wanemate surmatunnile tõiwad, ja tänasel homikul kutsus mind üks emä oma ainsat pooltõist aastast pojakest vaatama, kui lapsel juba keel suust väljakõlkus ja silmad poolmurtud pääs — kahe nädala kange pää- ja kõhutõwe järele. Mis Sa siis kuuled seletuseks? „Kiratses ikka kiratses ammugi, kaebas seestwalu, ei näinud temast ühtegi miks pärast maksis arsti otsima minna — oli ikka surmaks antud!“ — Rumaluseks ja hooletuseks oli antud, mitte surmaks! Niisugused haigetalitajad on ise oma haigete mõrtsukad, kelle hinged kord nende käest päritakse! Nüüd, jah nüüd tahetakse arsti käest: tehku nüüd imet! Riskugu surma suust rumaluse ehk tuimuse ohwer jälle välja! Arst ei ole aga mitte Sumal, ja igal rohul on oma rada, kust saadil ja kuhu saadil ta ulatab ja aitab. — Mõnikord ei lähä küll lugu nii kaugele, aga üsna igapäine asi on, et enne tohtri küsimist kõik muud nõud ärapruugitakse, ja kui pruukimine kahjo ei teinud, nagu enamiste ikka oli, ajaraike lastis lugu ometi pahemaks minna. Kui haiged ometi aru saakswad, kui palju kulu ja terwist neil enestel aegsa terwiseotsemisega tagasi jääks! Haiguse suureks minnes kasvab igapidi Sinu enese kahjo. — Mõnikord, seda sünnib jo ka, on haigel ihul jõudu küllalt, et tõwest ka kõige sinu punnimise tiuste jagu saab, s. o., et kõige wõeriti parandamise ja hooletuse juures haige „iseenesest“ terweks saab. See oli siis niisugune „ferge haigus,“ ehk haigus, kelle järele haige hää meelega sülitab: „Tühja nende tohtride pääle: nää mis ma temast hoolisin — olen terve ometi!“ Ole Sina rõõmus, kui Sa metsapuu olib,

sõber, kelle sirgust torm maha ei murdnud! Aga kas sellepärast lagedastatud ladwale ja murtud ofstele kärneri pigiplaastrit tarwis ei lähä? Kui mitu kummend korda ennemine aga saab kergest haigusest raske, mis siis ka raske parandada, kui surmale ei wi. Siis — ise tegi! Sellepärast: hoidkem ennaft, weikesed hädad suureks kaswatada! Kes tarf peremees alles siis katufse haugu kinni parandab, kui toad kambriid wihamast, lumest ja tormist juba rikkutud on? Kas meie ihu terwis ei ole siis mitte palju enam kui nemad? „Sah kust ma siis wõisin ette ära täada, et lugu nii halvaks pidi minema?“ No sellepärast, kulla sõber, et sa seda täada ei wõi, just sellepärast küsi aegsaste arsti käest, kes täada wõib, ja saa aru, et weike ragu kõige hõltsamine wõib suureks hauguks wenida!

On nüüd aga tõeste arst aegsaste haige juure kutsutud ja wõeriti abi ei ole weel midagi jääb pahemaks teinud: mis sünnib siis? Ma annan temale rohto: ikka lähe tunni pärast söögilustika täis sisse wõtta. Unneks nüüd arstile ja haigele, kui esimised korrad käsu järele wõetasse — uudise asja pärast: „Saab näha, mis taft ometi peaks saama?“ Lähäb haigus paremaks, siis 'pole haigel rohumõtmisega kellegi häda enam, „kulla'p nüüd jõuab isegi,“ — ja tõbi jääb poolelt ometi walitsejaks ihusse. Jääb aga paranemine warsti pääle esimese pääwa tulemata, siis on see, muidugi mõista, nõrga roho süü: „Rohkem wõtta, mis sest nattufesest saab?“ Pääsft on, et rohi sees on. Wastufid: „Ei see weidike, auus tohtri herra, aidand ühtegi, jöin ta terwe klaasi korraga tühjaks —“ niisugufid wastufid kuulufse teiste sõnadega weel igal pool rahwa suust. Kui karmu järele aga tohtri meelest kordapidine rohumõtmine ette ära haige ihule walmis arwati: mis haige sest mõistab ja hoolib? Et hulga roho läbi korraga haigus nagu piitsaga wälja ei aeta, waid wähepidine mõdomine loomulikult parandab, mis arst ette ära arwand: kust Sa temale seda pähä jõuab walada? Kui pool seda usaldust, mis haigel niisugufes asjas nõia-

naiste ja tuuletarkade pääle on, arsti osaks saaks jaotatud: teist niipaljo häda jääks maailmas vähemaks! Igast õigest arstist, „kui ka arst tahab olla,“ nõuab haige, et tema rohi kõigeparemine homme juba paremaks, tunahomme hoopis terveks teeb, — iseenesese hooletust ega isetarka kinsu ei pane ta kangeltsi kaalu pääle selle juures. Kes siis Sulle ütles, sõber, et arstil ja rohul üksi kohus on Sinu wasta? Sinu kohus arsti ja rohu wasta on niisama selge ja etterajatud. Wiha wiljaga õunapuu küllselt ei wõi meie mitte teisel kolmandamal nädalal juba magusid õunu noppina minna, sest et nüüd kärneri käest sõnikut küllalt pääle saand laduda. Ole rõõmus, kui aasta ehk paari pärast korraline talitamine paremat wilja Sulle kasvatas! Muruga aetakse küll raudteel wanfrid, aga terwis sigineb sammukaupa ja nagu kaan kirnu pääle, sünnib siia see sõna: kes kannatab, see kaua elab. Seestpidine rohi ja arsti abi aitawad, kui õige peremehe käes, oma jagu muidugi, aga kes maailma tark õpetas siis Sind selle Sinule hoopis wõera asja kohtomõistjaks, kes Sa omagi kohut asja juures ei wiitsi täita? See on asjatundjate asi. Alandus iseenele kohta sünnib igale poole, kõige enam aga senna, kus meie — midagi ei tea. Seesama rohi, teda jaotaua ja ajakaupa antud, haigele terwist näeme toowat, wõib temale surmarohuks saada, kui korraga sisse saab. Tohtri rohi siis teda mitte ei sureta ega terwist kinni ei pea, waid Sina ise. Sellepärast arsti käskude täitmine, siis alles viete, kui Sa ise neist mitte arwu ei saa, ja korraline ettekirjutatud elowis peawad rohu kanged toed olema, kui haige terveks tahab saada. Säält ep aga kasvab terwisele uus hammitš — eks kuuleme.

Mats ehk Madis kaebab arstile: „Niisugune kõhõ-tõbi ja lahtine kõht — ei saa ärarääkida! Lõikab nagu noaga seest! Ei saa sõõbud ega joodud, süda weereb nagu wees rindas: paluks, ehk herra annab rohtu sisse.“ No muidugi, ta on kõhule liiga teinud, nüüd rohi appi! No arst annab ka, keelab aga selle juures kangeste ära seda

ja seda, mis tõbine selle nõrga kõhuga mitte ei tohi sisse süüa, misjuguist toito jälle tohib ehk üsna peab pruukima, et jõud kofko jääb. Haige pruugib ka rohtu, kes tääh, wast õige hoolakalt — miks pärast? Jah, südame tunnistus kaebab ometi, sellepärast rohtu ja rohtu ja ikka jälle rohtu." Aga kust see peaks tulema, et tõbi siiski ei taha ega taha üle jääda? „Ega sa ometi 'pole räume ega hapukaapšid paranemise waele sõõnud, nagu ma kangeste ärakeelsin?" — „Ei, aus herra, 'pole mitte — muud kui üks ainuke lord wõtsin aga nattu. Süda oli väga we-sine — aga mis se mõni suutäis t'ale siis wõis teha?" — Ehk koguni: Sumal hoidku, 'pole minu keele pääle saanud Kiinu Madlit, et T'e sest natuk'sest toht-rile midagi ei lausu!" Waene arst nüüd teku imetegu ja saagu aru, mis asjal on! Et üks suutäis hapu kaapšid haiges nõdras kõhtus wõib kümne arstimist ja kaks kümme lufikatäit rohtu tühjata teha, kas ta seda usub? Siis tohter ikka, „arstib ja arstib, aga terweks ei tee!" — Kui aga nii nõrgestatud pait, nagu ütelda, haige kõht, waewalt arsti selle nõdruse pääle ärapassitud rohtu kannab, mida wiisi peab ta siis Sinu „räimeotsakest" ehk hapu kapsa „suutäit" kannatama, mis ikka ometi oma kõ-hutäis ehk pool suur oli „wesise südame" wasta? — Ehk, kopsud on haiged ehk jooksa tehas möllamas. Haige aga lähäb wasta arsti keelu paremast pääst jälle „natuke aga" sellesama niiske ja wilu tuule kätte, kust häda tõusis, ehk ei pane paranejat liiget mitte paraja soea riietesse, ja siis pärast arsti rohtude käest oma hooletuse kurja jär-jede parandust nõuab. „See natuke? Polnud pool tun-digi," kuulutse siis tihti muidu mõistlikude inimeste suust. Sa ometi wõib mõni minut terve kuu waewalist ja hoo-lakat arstitööd põhjast saadi ärarikkuda. Sinul, armas sõber, ei ole ses asjas suuremat tööd ega kõhut, kui kuule sõna ja oota! Tee aga seda kordamööda: arusaamine jääb haiguse asjus muidugi arsti jaoks, kelle eest tema peab seisma. Särane poolik sõnakuulmine, kus haiguse wasta tahetakse rohuga koos ärakeeletud elowiisi ehk toito

ometi finnipidada, nagu rinnalast ehk kaisupattu, see on nagu walus wistrik: õige õli on küll pääle määratud, aga et sõrmed ühte puhku kallal õerumas ja pigistamas, siis ei saa ta süüski terweks, lähäb ikka hullemaks. Nõnda on lugu iga kõhu, iga rinna ja südame, ülepea iga ihu hädaga. Arsti rohi aitab ja tervitab tihti; aga mitte üksnes ei pea Sa haigid paiku enam hoidma ja hoolitsema, waid kõige wähem weel tohiwad haiguse kõige esimise signemise hallikad haige paikade ligi saada. Siis alles õiete tuleb haigus kotiga ja laub kamaluga, — see on just temale nagu pühitud ja kasitud korter, kuhu ta „seitse temast weel hullemat kurja waimu“ kaasa toob. Sellepärast peab paranejat haigust hoolitsetama nagu poolnärtsind taime, aga ei tohi mitte poolelt alles terwet ihu teole kihutada, ja siis: „oh“ ja „ah,“ ja miks nüüd tohter ei sõitle üksti õnnega selle seitsme jõuu wasta, kui m'e teda teda üheainsa wasta juba üksti platsi jättime! Tohter on ka inimese loom ometi ja enamiste õige piinatud ja waewatud loom! —

Weel kuulufse tihti haige kambrites: „Jah, oleme kõik tohtri herra käsku täitnud ja rohku kõik iluste sisse andnud; aga läks taga järele ikka pahemaks, eile õhtu oli õige raske, ja täna hommiku on üsna käest ära!“ Kui juba tohtri rohu ees haiguse tõrkumine ja wastapanemine pat on haige ja ta omaste filmist, mis weel, kui häda ikka kaswab silmanähes, ehk küll, — paremine weel ütelda — pärast selle kui arst rohuto sisse annab!? See on jo see päris surmasegaja ning elolõikaja! — Mõued on nüüd mõistlikud küll ja lasewad omale asja ärraseletada. Tõised aga, suurem hulk elawad ja surewad selle pääle, et arst nüüd aga iseenast tahab wabandada, et haigus aina rohuft nii suureks läinud, enne seda oli jo alles palju vähem! Miks siis aga ei wõi termist ühe lusika täie rohuga, nagu imeteoga, Sinu ihus surmata? Wastus: sest et ta mitte äliste walmis nagu imetegu Sinu ihus ei seisa, nagu tont ehk teerõwwel, kellele malgaga wõib pähä anda. Ta signeb ka terakestest wälja, aegapidi, enne kui suureks

puuks saab, nagu pärast tema allahetmist terwisega seesama lugu sünnib! Sga haigus enamiste, iseäranis aga raskem, kasvab ja tõuseb korralikult eest olja suuremaks ja suuremaks, kuni selle astmepulga kätte saab, kust siis arsti osaw käsi teda aegamööda tagaspidi tõmmates kahanemisele ja wiimaks terwisele juhatab. Kui sul spetöbi on, siis tulgu terve maailma targad ja tohtrid kofko: esimisel ja teisil nädalal ei hoiata nad soetatöwe tõusmist mitte kellegi rohtudega finni, ta tahab oma astmepulga kätte saada, kust maast saadik kahanemine alles võimalik on. Tohtri rohi võib tihsti — ehk kül mitte ikka — selle järele kuidagi haigus ja haige on, kõige hirmsamat häda eemal hoida; aga loomuse etterajatud teed finni pidada: seda imetegu ei või ta ometi mitte teha. Kõik tema rohud ja säädused sunnivad aga haigusest kurnatud kuuma teha rammu ja jõudu sees nii palju kui võimalik koos hoida, selle raske tunni wasta, kus mäsajad weres karmu laiuse ruumi pääl elo ja surm tõine tõise wasta wõitlewad. Seda ta enam ehk vähem võib teha, fergitada, parajat filmapilku walmida ja sellele siis ehk appi tulla: see on niisamane tarwilik ja loomulik tegu, kui et ta mitte kõige selle mure juures haiguse wahetaubast tõusmist imels ei pane. Kes jagu saab wiimati nii raskest wõitlemises: kas arst ehk haigus (see seisab Jumala käes, — imetegu ei ole arsti asi, kes aina võib südametunnistust mööda kõik oma osawust töwe wasta sõtta hüüda. Kui lõhkuja hobune rutemine ja rutemine edasi ajab, siis ei jookse tark kutsar ka mitte karjudes tema kõrwas wõido: ta püüab aga wantri keset lagedal maanteel hoida, et puruks ega kraawi ei lähä. Kui siiski temalegi kiwi maanteel rataste wasta pörub, — seda kurjem siis, kui mõistmatad abilised igalt poolt oma kisaga ehmatand looma seda hüllemaks hirmutawad. Lõhkujal terwisel on õppind arst kõige osawam kutsar, kus haiged ja nende omased aga peawad täädma mis tema käest võib nõuda, mis mitte. Kas võib liiaks lõhutud saapast kingsep hoopis uue teha? Ei või; Sa oled rõõmus, et ta paigatud wiisil weel kannatab, ei pane ka

— tagajärele — imeks, kui ta jalga nüüd enam nii soe ega kuiwa ei hoia, kui siis, kui uus alles oli. Oled ja aga aegsaste saapa kingsepa ja wiga arsti kätte annud, no siis on Sul enesel kõige suurem kasu sest, ja mõistlik tegu tänab mõistliku talitajat kõige rohkemine.

Nagu haatuses ütlesime: imetegia ega kunstnangia arst mitte ei ole, aga enamiste õige tarblik ja usaldam ametmees iga haigele, kes mitte palju suurema isetarkusega, waid selge mõistuse aru ja usaldusega tema abi lähäb otsima. Kellel kõrwad on kuulda, seda palume: kuulgu ikka!

Miipaljo seks torraks. — E. M.

„Magus“ haigus.

Küla wader küsib minewa aastase Postimehe lehes nõuu, mis rohi kül „magusa haiguse“ wastu peaks mõuma? Olgu haigus mõne mehele nii magus kui ta on, pidagu mõni teda päälegi nii tühjaks ja igapäwaseks asjaks, et selle wastu rohtu otsida ei maksagi, sest „ega tema kätte jo keegi ei sure,“ — siiski ta ei ole igapähele mitte üht wiisi magus, mõnigi tahaks parem libedat haigust kannatada ja mõrubat rohtu maitseada, kui niisuguse magusa haigusega ennast määrada. Postimees mõtleb niisamuti: magus haigus on inetu haigus; ja tahab sellepärast Ralendris sõbra küsimise pääle täielikumat seletust anda.

Waata, wennike, mõistusõna ütleb meiesugusest: „nuppu pääl mets, metsa sees elukad“; aga kaa mäe taga elawad loomakesed. Nagu mõne mehe hiuste sees elukad, nagu metsas hundid ja karud ümberhulguwad ja oma toidust otsiwad, nõnda siginewad teised weikesed loomakesed mõne inimese ihunaha sisse ja kaewawad enesele sääl kunstlikuid kaewandusi ja pesapaikasi, nagu müttid maa sisse. Sel wiisil sünnib karnatõbi, mis mõne mehele ehk õige „magus“ haigus võib olla. Asi on weider kül ja haigus on paraku meie rahwa, liialt weel

meie koolilaste seas, sagedaste küllalt leida, et Kalendri sees selle üle paar sõnakest kulutada küll maksab.

Kärnatõbe sünnitaja on weike elukas, mis oma fil-maga nähtud mitte suurem kui jahuterake ei ole. Tema keha pikkus on kõigest $\frac{1}{6}$ liiniat (liinia on 12 jagu tollist) ja laius $\frac{1}{7}$ liiniat. Suggeja arwab nüüd küll, „mis võib siis niisugune weike loomake suure inimesele palju wiga teha, ega ta ometi nii libedaste hammustada ei wõi, et sest mõni haigus tuleb; eks ela jo mitu innimest kirjude ja sarnaste elukatega, kes ommeti nii pisukesel looma kohta suureks nimetada sünnib, õige sõbralikult loos, ilma et teegi sest haigeks jääb; — las' loomake hammustab kaa mõnikord, paha veri jääb siis vähemaks.“ — Sah, weikese loomakese hammustamine ei wõi küll just mitte liig walus olla, aga elukas on nii tige, et ta sinu käest mitte üksi oma toitu, waid kaa pesapaisa oma suure sugukonnale nõuab. See'p see on! Sells kaewab emane elukas suured pittkad, osalt õiged, osalt kõwerad teed inimese ihu-naha alla, nagu oleks tema meelest inimese nahk suur määratu maailm, kuhu ta keelmata raudteesi ehk maaaluski kaewandusi ülesehitada tohib. Niisugusi teesi võib osaw film kärnatõbilise käewarrete pääl küllalt leida ja suurendawa klaasi abiga nende sees eluka mune näha. Elukas ise istub suuremalt osalt ühe tee otsa sees, ja võib teda osawa sõrme ja terawa nõõpnõela otsaga säält kaa finni-püüda. Suurendawa klaasi al näitab elukas õige hirmus wälja: lai lapertune keha kahelks jaladega, ees otsas kaks, tagumises otsas kuus, kellega loomake õige nobedaste jooksta oskab.

Annab kärnatõbiline teisele kät, siis võib weike elukas hõlpsalt kaa teise külge pääjeda, ja hakkab säält niisama oma kaewandusi kaewama ja munema, kust nädala aja pärast suur sugu sigineb, kes omalt kohalt oma tööd niisamuti edasi ajab. Sel wiisil jääb siis terve inimene kaa kärnaseks. Haigus võib kaa üksi riietest teise külge hakata, sest et elukad wäga wiisad on surema ja nende wastu jahipidamine mitte nii hõlbus asi ei ole, nagu näitufeks

meie tutwa mustakuue meeste sõõdikute finnitabamine ja surmamine, kelle pääle mõnigi neu film ja sõrm õige kauris osaw on. Kõige sagedamast aga hakkab haigus ühest teise külge, kui mitu inimest ühes koos woodis magawad, sest just sängi soojus pettab elulaid oma kindla kaewanduste seest wäljapugema ja teed jalge alla wõtma. Noh, eks nad siis kaa ühest inimesest teise pääle ei pääse, kui mõlemad ühes koos rahulist und uinuwad. Meie rahwas eas aga on just see wiis weel paljugi leida, et mitu inimest, iseäranis kaa mitu last ühe aseme pääl öörahuhu puhkawad. Sel wiisil võib mõnigi mees „magusat“ haigust maitseada saada, kelle meelest ta ehk sugugi magus ei ole. Teisel hommikul ülesõitustes ta ei teagi mõtelda, missugused külalised ilmpalumata tema külge on tekinud. Aga lühikese aja pärast hakkab tal ihu siin ja sääl sügelema, sügelus lähab õhto soojas sängis weel suuremaks; mees mõtleb, et mõni musta ehk walgekuue mees teda piinab, aga ei leia kurjategiat kuskilt, senti kui ta wiimaks märkab, et ihu karnaseks lööb, ja nüüd on aru käes: ei aita midagi, karnatõbi on wäljas. Kõige päält lööwad karnad nähtawale sõrmede wahel, kaenla al ja küünarnukku ümber ning kaa teistel kohadel, kus riidehilbud kaha ei õeru; weikeste laste küljes on karnad kaa mõnikord näu pääl näha.

Haigus on küll iseenesest ehk ettewaatamata, hooletu elu wiisi läbi tulnud, aga iseenesest ilma rohuta ei kau ta kunagi. Rohitsemine aga pole just mitte liig waewaline ja rohtu, mis karnatõbe lühikese ajaga täielikult kautab, on hõlpsalt saada. Kõige paremat rohtu karnade wastu võib igaüks kaa minugipärast ise teeta. Rohi, keda ühe Hollandimaa kuulsa arsti nime järel Vlemingx'i (ütle: Vleminckx) wedelik (solutio Vlemingx) nimetatse ja mis kaa selle nime al walmis apteegis saada on, walmistatakse sel wiisil: wõtta kaks naela kõige peenemat wääwliit, keda kaa wääwli lilledeks (flores sulphuris) hiiutakse, — mis wääwliit sulatates ja keetes, pärast seda kui wääwli auruks moondanud, jälle kõige peenema kollase pulwri

näul mahalööb, — ning üks nael põletatud lupja ja keeda mõlemad wiie toobi weega seni kui kolm toopi medeliku üle jääb, ning lase pärast teetust peenikese riide läbi, siis on sul rohi käes. Seda rohtu tuleb siis pruunkida, kui kärnatöbi üle kõige keha ennast laiali lautanud on, ja nimelt nõnda wiisi: esiti õõru kõik keha roheline seebiga pool tundi hoolsalt sisse, siis mine poole tunni ajaks sooja wanni, pärast seda õõru oma keha jälle pool tundi nimetatud rohuga tubliste ära, ja mine jälle poole tunni ajaks sooja wanni. Kui seda hoolsalt ja ettemaatlikult teed, wõid julge olla, et kahe tunniga omast magusast ehk mõrudast haigusest päästetud oled. Pärast seda aga pead sa weel kõik oma riidehilbud, särgid, amed, ning woodi padjad ja linad tükkiks ajaks palawa leimaahju pistma, et pahad elulad hääste küpsetada saawad, kes kaa riiete sees peidus pesitawad ja säält jälle ihu külge hatawad, kui sa neile armu annud ja neid elusse jätnud oled. — Ei ole kärnatöbi weel mitte üle kõige keha laiali läinud, waid üksi kätte ehk paiguti mõne muu liikme küljes, siis pole mitte tarwis kõik ihu sel wiisil rohitseda, waid on küllalt, neid kohtasi ühe teise rohuga määrida, mis agga hinna poolest natuke kallis on. Seda nimetatakse *Perruabalsamiks* (*balsamum Peruvianum*), ja lähäb teda ühe 20—30 kopiku eest tarwis. Tahad sa seda aga oma termise eest ja inetu haiguse wastu kulutada, siis wõid juba, enne kui haigus laiali pääsnud, temast lahti sada, ja magus ristike, mis ehk sõbrale kät andes so ilmsüüta pääle langenud, saab juba pääle tikkudes ärapelletatud. Ma arwan, kaa need rahakoppikud ei olle siis ilmasjata kulutatud.

Noh, külawader, kas oled oma küsimise pääle wastust saanud ja olled selle seletusega rahul? Kui mitte, siis ei wõi Postimees sääl midagi parata; tema paun on jaks korrats tühi.

H. R.

Rahesugune tahtmine.

See oli raudtee pääl ja aurumankris, ma ei mäleta isegi, kas Tallinna eht Riia raudtee pääl, aga Tartu-Tapsi raudtee pääl see ei olnud. Sääls olivad tats wana proua kanade wiisil teine teisega tülis: üks tahtis, et aurutõlla affen pidi lahti ja teine, et finni tehtud pidi saama. Üks ütles sedamaid surma saawad, kui konduktor afna lahti teeks, teine kisendas niijama, et ta sedamaid ärälämmatada, kui konduktor afna weel kauem finni jätta. Mis nüüd teha, ühekorraga ei wõinud jo affent mitte finni jätta ega lahti teha. On aga naesed fõrd tülis, siis on mõlemil tuline õigus ja kumbki ei taha järele anda. Esiotsja oli nende tüli kaasreisiatele ajawiitlik ja naljakas, aga kui kumbki järele ei annud, läks pea ka igawaks ja tegi paha meelt. Wiimaks tuli üks wanem herra hää nõu pääle. „Konduktor,“ hüüdis tema, „tehke esmalt affen lahti, siis sureb üks proua; kui see hingamas on, pange ruttu affen finni, siis sureb teine takka järele ja meie oleme mõlemate kisast korraga lahti.“ — Selle järele jäiwad mõlemad tulitsejad wait nagu lufud, ja raudtee wankris oli rahu.

Berliin harakapesa.

Kui Saksa sõawäed Pariisi linna ümberpiirasiwad, oli neil mõnikord ka aega küllalt lustimängust pidada. Sääls oli siis üks Preisi soldat, kirjupäaga niffer mees, puust mitmesugused kujud walmis niferdanud ja neid nõõride ja traatide läbi nõnda seisma ja liikuma pannud, et nendega wäikesed näitemängust wõis ettemõtta. Asi oli nii kunstlikult tehtud ja soldat mõistis nendega nii kenaste mängida, et ka ülemad ohwitserid tihti seda nalja watas mas käiswad.

Ühel pääwal tuli ka kuulus kindral grahw Moltke ise soldati nalja waatama. Kui ära oli näinud ja ennast

rõõmustanud, lastis ta sõdali enese ette tuua ja küüsi tema seisuse ning nime re. järele.

Kindral: „Kust oled sa pärit, mo poeg?“

Soldat: „Kolm penikoormat Potsdami linnast kaugel.“

Kindral: „Sa mis selle harakapeša nimi on, keda sa oma kodupaigaks nimetat?“

Soldat: „Berliin, kui kindrali herra seda pesakest weel ei peaks tundma.“

Waat jäh, Berliin on Saksamaa päälin ja keisri pesapaik, kus pääle 800,000 inimest sees elawad, ja nüüd oli kuulus Moltke teda wastutahtmist korraga harakapesaks nimetanud. Et kõik ohwitserid ja soldatid suure häälega naerma hakasiwad ja Moltke ise ka, on muidugi mõista.

Wastastiku aupakkumine.

Matsi naene suri ära ja maeti maha. No ega muidu korda läinud, külarahwas ja naabrid kutsuti ka matusele. Kui n'ad nüüd kirikugaedas haua ümber kous oliswad, meestel walged rätikud wööl, naestel mustad lindid rindas preesti külges, mitmed walasiwad filmawet ja rüüpasid pudelist troosti pääle, — jääl astus naaber Peep Matsi juure ja ütles kurwa näu ja häälega:

„Usu mind, naaber, mul on südame põhjani kahju ja hale meel, et sinu armas Kadri nüüd taewa on saanud.“

„Jah, seda ma usun küll, armas Peep ja tänan sind wäga so osawõtmise eest, minu kahjust; andku ka armas Sumal ise, et sina iial oma jalga taewa ei saaksid!“

Tohoh! mis see nüüd oli? — Mis muud kui wastastiku aupakkumine. Kumbki ei tahtnud seda karedat sõna „surm“ suhu wõtta. Peep kahetseas, et Matsi Kadri ärasurnud ja Mats soowis selle eest tänades, et Peep iial surma näha ei saaks. Muud midagi.

Kaks kohtumest.

Igas wallakohтус on oma päämees ehk eesistnik ja mõnikord mitu kaasistniku ehk abikohtumest. Et kaasistnikudel enamist palju mõtlemist ega ütlemist ei ole, siis juhtub ka mõnikord, et niiske ja sooja ilmaga laua ääres magama jäävad. Istusiwad lord kaks abikohtumest ühe wallakohtu laua ääres ja need oliwad teine teise wihamehed. Noh, munad werewad ühes pesas, eks siis naabrid pea ka mõnikord nokkapidi kofku minema? Mõlemate nimed oliwad Hans ja Süri. Kui Hans kohtu laual magama oli jäänud, tahtis Süri teda naeruks teha, tõukas küünranukfuga ta külge ja ütles:

„Anna ometi wastust, teised tahawad sinu nõu ka kuulda!“

Sääl ärkas Hans ülesse, aegutas ruttu ja ütles:

„Kuulge, mehed, teie nõu ei tõlwa kedagi, mina arwan üsna teisiti!“

Sääl oli ta wihamees Süri ka warsti käepärast ja hüüdis:

„Dho! ma 'pole jo weel midagi ütelnud ega nõu annud.“

„Üks puhas,“ urises Hans, „sinu nõu wastu olen ma ikka, kas ja juba ütelnud oled ehk weel ütelda tahad.“

Nüüd naersiwad teised mõlemate üle.

Müürisep Rein.

Wana müürisep Reinu, seda peab ütleva, nähti wäga arwa tühja pääga. Ta oli ta joobnud, siis oli ka ikka tüli ja riid taga, et peaaegu enam wangis istus, kui lahti käis.

Kui ta lord jälle kohtu ees seisis ja hästi pragada ja tapelda sai, fuida wiin teda waeseks, tõlwatumaks, wigaseks teha ja enneaegu hauda wiia; sest seda ep olla nähtud, et joodik wanaks elab j. n. e.

Rein kuulis kõik waguft ja norgus pääga päält, ja

fui kohtuherra oma jutuga valmis oli, tõstis ta pää ülesse ja ütles:

„Muidu kõik häa küll, aus kohtuherra, aga viimne tükk ei ole tõsi. Mina joon oma napsi, ja teen seda mehemüüsi, nagu müüri-seppade pruul on; aga mina saan eesttuleval Mihklipääval 75 aastat vanaks ja olen ikka alles nii terve nagu purikas wees.“

„Lurjus!“ käratas kohtuherra. „Oleksid sa mitte wiina joonud, siis oleksid wist juba sada aastat wana olnud!“

Jutu jätkend.

Kaks weiket õde, Kai ja Mai, olivad riidu läinud ja Mai läks emale kaebama.

„Ole sina targem,“ ütles ema Kaietele, „ja anna järele!“ — Kai tõmbas nina karsju ja ütles wingudes:

„Et, ema, eile pidin targem olema, täna jälle; ikka pean mina targem olema! Täna on Maie kord targem olla.“

Wildi Peeter otsis oma poega taga ja juhtus teda naabri aedas õunapuu otsas leidma.

„Pois, sina pääluu! Kuttu puu otsast maha! Kas sina oma kõhtu madalamas ei wõi täita, kui nii kõrges, kust maha wõid kukkuda ja kaela murda?“ —

Et poeg warguse pääl oli, ei tulnud Peetril meele pahaks panna.

Hans ja Krööt olivad, mis wõib ütelda, esimene õnnelik paar. Wiis aastat juba abielus ja mitte korda weel riidus. Küsugust paari wõib jo latretulega lõunaajal otsida. — Kust see tuli? — Laulatamise pääwast saadik elas Hans oma isa juures ühes ja Krööt oma ema juures teises kihelkonnas. Tuli ei tulnud iial nende wahel.

Leenu: „Aga armas Tõnu, täna õhtu tuled liig hilja kõrtsist koju, pool ööd on juba ammu möödas!“

Tõnu: „Mis sest siis wiga on, armas Leenu? Waata, kui ma koju oleksin jäänud, oleks nüüd niisamuti pool ööd ammu möödas olnud.“

„So ta o’“, ütles Leenu, ja siis läksivad mõlemad magama.

Reinaja.

Gesti rahwawiis.

Pitalt ja haledalt.

Nelja häälele säänud: K. A. Hermann.

p

1. Kurwal meelel kõnnin mi-na, sü-da rinnus rõõmu-ta,
2. Lõs-til lin-nu lau-su be-sin kõ-lab kõr-wu mi-nu-le,

p

rit. *pp*

fel-gelt waatab tae-wa si-na, a-ga mind ei tröö-s-ti ta.
a-ga rõõmus keel-te kõ-lin kur-we-maks teeb sü-da-mes.

rit. *pp*

3. Kui on teistel rõõmu tujud,
seisan mina filmawees,
kurwastuse leinakujud
wõtwad aset waimu sees.

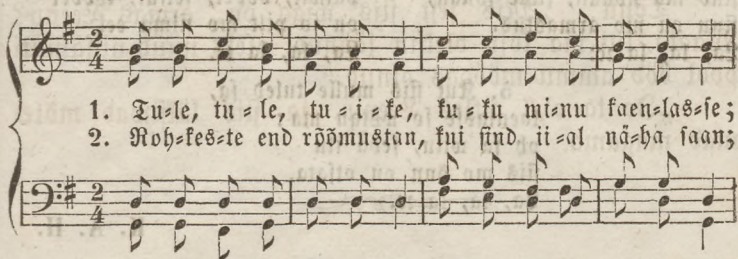
4. Kõik mo õnn ja õitsew ootus
lõppes ära olemast,
sest mull langes ainus lootus
külma hauda haledast.

K. A. H.

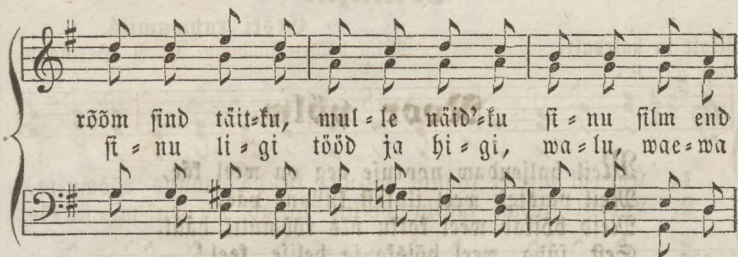
Armuksese häääl.

Õrnalt ja parajalt

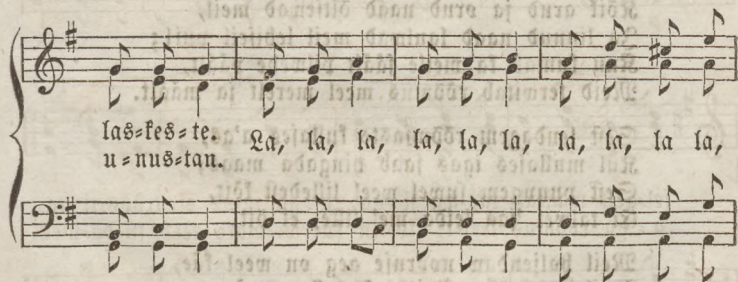
A. A. Hermann.

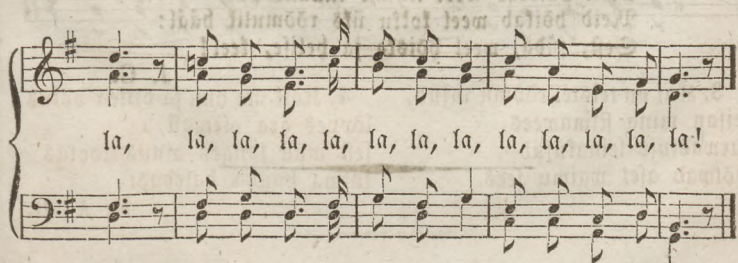
1. Tu = le, tu = le, tu = i = te, ku = ku mi = nu faen = las = se;
2. Roh = kes = te end rõõmustan, kui sind ii = al nä = ha saan;

rõõm sind täit = ku, mul = le näid = ku si = nu film end
si = nu li = gi tööd ja hi = gi, wa = lu, wae = wa

las = kes = te. La, la, la, la, la, la, la, la, la la,
u = nus = tan.

la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la!

3. Iga pääw mo ihaldus
 sinu järele on uus;
 find ma nõuan, sulle jõuan,
 sinu on mo armastus.
 La, la, la 2c.

4. Sinust mõtleb minu meel,
 sulle laulab lustil feel,
 päiwil, öödel, seisul, töödel
 on so pilt mo filma eel.
 La, la, la 2c.

5. Kui siis mulle tuled sa,
 taenlasse so mõtan ma:
 oh sa wilu, seda ilu
 siis mo õnn on otsata.
 La, la, la 2c.

K. A. H.

Noor põlw.

Meil haljendaw nooruse aeg on veel kää,
 Meil paistab veel ilusast tullane päe,
 Meid hõikab veel kofku üks rõõmulik hää.
 Sest, süda, weel hõiska ja helise, feel!

Kõit arud ja orud naad õitsewad meil,
 Ja linnud naad laulwad meil tehiseil puil;
 Kuu kumab ka meile sääst pilwede pääst,
 Meid terwitab rõõmus meel merest ja määst.

Sest lendagem rõõmsaste kullases a'as,
 Kül mullases igas saab hingada maas;
 Sest punugem suwel weel lilledest kõit,
 Ei talwel 'jaa leida me' lille, ei õit.

Meil haljendaw nooruse aeg on veel kää,
 Meil paistab weel ilusast tullane päe,
 Meid hõikab weel kofku üks rõõmulik hää:
 Sest, süda, weel hõiska ja helise, feel!

J. C.

